

айно

крайовий часопис-альманах

1

осінь-97

Анонс – Айнонс-1

Дорогі краянко і краянине!
Ви розглядаєте і ми певні – будете читати
перше число нового
ай-новаторського елітарн(ого!) часопису
батька і сина Фединишинців – “Айно”.
Переконаєтесь, що в часописі
все на високих нотах:
уперше українською
виступ на Світовому конгресі русинів
гранда русинської науки
професора-академіка Павла Роберта Магочія,
репродукції невідомих графічних робіт
гранда русинського живопису
художника-академіка Йосипа Бокшая,
невідомий лист
гранда класичного мистецтва
художника-академіка Ігоря Грабаря,
самобутня стаття
гранда української поезії краю Петра Мідянки.
У часописі також, звич-айно,
щедро присутній
гранд краївого красного письменства
Володимир Фединишинець
з новими новелами
і думками колоритних постатей
про його доробок...
Тут нестандартні проза
і поза в'їдливого гумору.
І Теде, і Тене.
Після прочитання часопису “Айно”
ви станете айнами.
Незвичайними!

Михайло Фединишинець Айно, я локалний патріот!

Айно, я локалний патріот!
Я записався у локали,
Вбы на хресті не розпинали
Русинський змучений народ.

Айно, я локалний патріот!
Й чужу я не підмету хыжу,
Доки смія у своїй вижу –
Нашестя кедвешних заброд.

Айно, я локалний патріот!..
Виднієся, русине, вонка,
Скресає прийдњом Русь-сторонка.
За ню най молится Господь!

Айно, я локалний патріот!

29-30.XI.1991

Подяка

Старе, як світ, прислів'я:
давній друг
дорожчий за двох нових.
Я мав змогу в цьому переконатися.
Широ, сердечно дякую
другови дитинства
Дюсю – Русину Юлію.
котрий по сути став
фінансовим фундатором часопису.
Або як тебе назвати Дюсю, –
спонсором, меценатом?
А також удачний
Юрчуку Віктору
за постійну моральну підтримку.
Най помагає Вам Бог!

Міша

утваряй-но!**Такий час – настав,
або Перше яблуко**

Айно, Фединишинець – спісовател, майже, відколи себе тямить, завше мріяв мати то власне видавництво, то власну друкарню, то власну новинку, то власний журнал. То власний будинок на березі власного моря. Русинського. Заважав один нюансице: фінанси, що пішли романси. А гроши ж, за Геббелльсом, керують світом. Гроші і секс.

Завагітніла несподівано десь півроку тому й моя голова подібною ідеєю. Ідею не те щоб власного часопису, а часопису, в якому б я міг частково реалізувати себе, який би міг допомогти батькови осідлати світового читача. Айно, кожна сім'я, як і кожне сім'я, схильні по-своєму. Так відродився давній намір.

Айбо спочатку я бачив це видання як газету. Поступово і впевнено задум трансформувався завдячуячи космічним силам і силі Божій у журнальний часопис. Здається, солідніше.

Айно, фігурували й різні назви для часопису. Від нескромного "Часопис Фединишинців" до польського

"Врешті – решт". Та врешті-решт я поставив до назви дві вимоги: оригінальність і крайовий колорит. Бо жахають назви, крім деяких, що оточують тебе в Ужгороді, у повсякденності. Абсолютний несмак: усе чуже, повторно повторне, усі косять під зарубіж – замість прагнення творити своє обличчя.

Айно, одного похмурого вечора я згадав свого веселого однокурсника – цімбора Кричфалушія Івана з Тячівщини, з файногого села Кричева. Стихія рідної бесіди вирувала в ньому поряд з літературною мовою. Філфаку за п'ять років так і не вдалося олітературнити мого коріша (музик!). Він ніколи не такав, не дакав, а йокав: "Йо-йо!" Звідси, мабуть, і назва німецького жіночого журналу "Йойо". (Про цей журнал я вичитав у "Ріо-інформ").

І так поряд з приятелевим йоканням майже паралельно згадалося татове й бабчине айнокання. Волівщина. Айно, так і виникло ймення часопису.

Уже пак я почув від письменника Василя Басараба, що й художник Андрій Коцка любив казати "Айно-айно!"

До речі, на острові Хоккайдо (Японія) проживають айни – народність чисельністю близько 20 тисяч чоловік. Може, вони – осколок русинів? Айни говорять айнською та японською мовами. За мовою і

фізичним типом дуже відрізняються від японців. Мають самобутню культуру, фольклор; останнім часом поступово асимілюються японцями (див. УРЕ, том 1-ий). Острів Хоккайдо вам не нагадує острів Карпаторусів (країна Русинія) у центрі Європи??!

Працюючи над часописом, вимальовуючи його контрасні і примирливі контури, торкаючись несподіваних нюансів, ми з батьком часто починали з дискусії, продовжували суперечкою, закінчували сваркою. Часом і з батьківщиною (від укр. батькуватися + кац. матерщина). Охоловши через день — два, починали з дискусії...

Цю передмову батько уважно переглянув, дав кілька незначних зауважень, на які я не зважив, чесно кажучи. Сам він вирішив не писати жадного речення. Таким чином, довіряє.

Шановний читачу, жurnal чи к народжуватиметься щопориоку, гібы щокварталу. Пануватимуть українська й айнська мови; превалюватимуть матеріали літературно-мистецького, культурного, історичного, економічного, екологічного, духовного, сексуального, спортивного, політичного й допоки ще не відомого характеру. Редколегія зацікавлена

як найширшому спектрі не тільки характеру, а й думок. І якоїсь прямолінійної лінії ("л" і "н" вимовляти твердо) дотримуватись не плануєме.

Нові рубрики з'являтимуться і являтимуться поступово. І поступом. Перманентною, можливо, є пісняко сенсаційною, майже, починаючи з наступного номера, може бути рубрика "Лайно". Шокувати й дивувати читача потрібно врівноважено. А час неврівноважений. Спливає на гадку Репинний, куди час від часу (якого саме — почекайте одну секунду) звик приїжджати до бабки Олени на вакаціях між чвертями і літніх відпускних. Так який нині час? Відповідаю словами вісімдесятидвохрічної бабки Анни Шугарової (живе у провал через дві хижи від нашої і може сипати півдня приповідками і півдня співати коломийки), котра вповіла мені так:

Такий час настав,
Що під у церкви свистав,
Ще такий настане,
Що б'дуть свистіти християне.

Сподіваємося, не лише краяни, а й айни будуть читати "Айно". В "Айно" ж — ушытко файно й незвичайно.

Зірвіть, будь ласка, перше осіннє яблуко з яблуні молодого саду — саду, що нетерпляче росте.

Співредактор-син

Газда і Газдиня

Невідомі графічні портрети Йосипа Бокшая на відкриття нового часопису

Йосип Бокшай як митець особливих рекомендацій не потребує. Це академік живопису у прямому й переносному смислі. У прямому, бо увінчаний званням члена-кореспондента Академії Художеств СРСР, як свого часу інший наш земляк – Ігор Грабар. А в переносному – бо це майстер, маestro пензля. Але хіба академіками не є Адальберт Ерделі чи Федір Манайло, або Андрій Коцка чи Ернест Контратович, хоч від офіційної влади не дістали такого звання? Та сьогодні про інше.

На першій і четвертій сторінках обкладинки журналу “Айно”, щойно відкритого, – репродукуються графічні роботи академічного плану тоді ще не академіка Йосипа Бокшая – портрети чоловіка і жінки, їмовірно, гуцула й гуцулки, виконані митцем 1927 року. Вони – невідомі досі історикам краєвого мистецтва. Отже, на відкриття нового журналу – відкриття давніх невідомих робіт відомого майстра. Приємно відкривати!

Як відомо, Йосип Бокшай любив малювати Ужгородський замок. Існує ціла галерея видів на замок. В останнє десятиріччя наново відкриті Бокшайові релігійні полотна з класичними сюжетами, що за попереднього режиму ретельно замовчувалися. І дуже мало відома його графіка. Дані портрети – як станкова графіка – можуть існувати в кількох копіях-відбитках. Треба думати, що в тогочасі не тиражувалися роботи так щедро, як нині. Але про ці портрети ніде не доводилось не те що читати, а й виловити елементарну згадку.

Невідомо, як називав ці роботи сам Йосип Бокшай. Отож, умовно назовім їх “Газда” і “Газдиня”. Спершу мені виділося, що це верховинці, бо ѹ кожухи, в яких зодягнені, нагадують бойківські. Однак у жінки чітко проглядається запаска. А це вже – специфічне, гуцульське. Як і спосіб композиції вишивки на рукаві жінки.

Замислені Газда і Газдиня. Що ѹх турбує? Врожай? Діти? Прикуп землі-кормилиці? Брати чи сестри? Їхні тато й мама? Руки портретованих складено на колінах. Натруджені. І права рука лежить на лівій – в обох. Очевидно, вона, правиця, натруджена більше.

І сидять Газда і Газдиня – як гідні володарі, громадяни свого краю. Горді. Зрештою, спокійні. Вони відпочивають. Може, сьогодні свято. Обличчя умиротворені. Темніше в чоловіка, відсвітлене фоном. Світліше в жінки, відтінене фоном. Бо ще ж у жінки світла хустина, а в чоловіка – темне волосся. Познайомтеся, будьте добрі, і ви з цими карпатськими Газдою та Газдинею.

Володимир Фединишинець

поезійно прозою

Володимир Фединишинець

Людина вчилася літати

Філософічне

Пам'ятаєте: спершу крила були з воску. Але до сонця сягти не вдалося — крила розтопилися в леті. Якби не воскові, той літальник, напевно, досяг би мети. Він стояв уже близько...

Ішло вдосконалення, фактично, крил. Хоч зразок був і є неперевершений. Це — крила пташині. І саме наступного етапу людина стала приробляти до рук щось на зразок пташиних крил. Навіщо довго й думати! І перші літальні апарати і були такі, що людина хотіла злетити, махаючи руками, наче крилами. Але прироблені крила були смішними. А людина — не мотор — не мала й сили довго махати руками — крилами. І зате лише трохи протрималася у воздусі. А скільки то? Стільки, що птахи сміялися... Правда, не вшиткі. Одні були здивовані, інші навіть спантеличені, і лише треті — скептики, що сміялися.

А людина вперта. І... хитра. Вже не лише крила на зразок пташиних сконструювала, а й ... мовби саме тіло птаха. Гак до нього скопіювала крила.

І... відірвалася від землі. Та невисоко чи високо, як і звідки дивитися.

Від смішної копії, яку колись штовхали то за крила, то за хвіст, аби відірвалася від землі, аби принципово злетіла, — людина через короткий час дійшла думки, щоб приводити в рух літак, як велосипед — ногами.

І він злегка маневрував над землею. Та людські ноги, як і руки, мають свій — лише людський — запас енергії чи потенції. "Велосипедний" літак злітав, пролітав і... падав, розбивався, як і попередні варіанти літального апарату.

Але людина не здавалася: така її натура. Вона шукала і знайшла варіант з мотором, пропеллерами. І пішли на конвеєр літаки примітивні, все ж, але з корпусом, як у птаха, і з крилами, як у птаха. Та з моторчиком. Хтось таки додумався приробити мотор, аби крутив невтомно, безупинно пропеллерами. І, як не кажіть, а кукурудзянік — чи не найнадійніший літак на світі. Він практично ніколи не розіб'ється, бо може спланувати й сісти за всякої аварії.

Людській натурі цього замало. Вона любить ризик. І навіть вигадала приповідку, що ризик — благородна штука, навіть ремесло.

Вперто людина вдосконулювала літальний апарат. Не оглядаючись, вона вперто ішла від простого, навіть смішного — до складного і дуже несмішного... Нарощувалася швидкість. Підростала висота. Видовжувалася відаль польоту. Вдосконулювалися крила. Виідеалізовувався хребет літака, фюзеляж. Сягали ідеалу і нових технологій мотори, турбіни тощо. Дієтизувався харч — авіаційний бензин. І хто ж то придумав навіть кормитися на льоту?

Ось він — ідеальний літак. Сідай — літай, радуйся. Споглядай Землю з висоти орлиного польоту. Аж і ні. Людині і цього мало. Та куди вдосконалюватися?

Хтось-таки першим — і давно, на першому кроці літакобудування — додумався-догадався підвісити на літак бомбу... О ні, ще не підвісити. Первісний "винахідник" здогадався її, бомбу, скидати руками з літака...

Бомби одної, виявилось, мало. Ще! Дві. Три... Десять! І т.д. Хтось інший запропонував прилаштувати тут кулемет... Ось куди працювала винахідницько-раціоналізаторська думка.

Господи, вже мало й літака з бомбами та кулеметами. Стали будувати

на його подобу конусоподібні ракети зі смертоносною начинкою, гіршою, як у літака найдосконалішої моделі, що його не фіксують радари.

Мало, мало й цього. Хтось гібридизував: літако – космокорабель. З поверненням після виконання завдання уже в Космосі. Дива! Невидимки, спейси, шатли...

Дзьоб, як у птахів, щоразу гострішав, щоб легше розсікати повітря. Чи він ніс літака, чи кінчик конуса ракети. Або літако – ракети.

І все до неба, до неба, якщо не до Сонця, як міфічний першопроходець. Я не кажу про кількість підвішених бомб чи крилатих ракет під крилами. Я не кажу про вогневу силу кулемета. Я є кажу про різноманітну начинку боєголовок сучасних ракет різновидів.

Ось так і літаємо досі. Доки? Чи досить цього? Чи можна вдосконалити щось? Чи треба, якщо не для миру, не для життя, а для смерті?

Зупинися, може, людино, на цьому етапі літального апарату? Ні, прогрес не знає межі. Є лише межа людського глупду. Не перейти б її по сути.

10.VIII.97

(Ст. ред. 15.IX.97)

Терпіння, довжиною в тисячу років

Політичне

Уже років десять приблизно, а може, й більше, кажімо, двадцять, чи менше, скажімо, дев'ять або п'ять (так і хочеться означити час магічним числом) мій Ужгород і загалом цілу Підкарпатську Русь стрясають мітинги. Нове для краю і його люду явище за півторіччя більшовицької окупації. Але смішні вони, ці мітинги, своєю формою і навіть суттю, ще не смілі, боязкі, просто примітивні. То кілька лівих – комуняк! – збереться й щось прокричать в мікрофон. І ніхто, крім них, стареньких і престарілих, хто ще не втратив слуху, – і не чує. То праві – це націонал – українці! – прокричать щось у мікрофон. Самі лише себе і чують. Не тому, що їх мало, – ну, осіб двадцять – тридцять набереться. А тому, що мій народ цієї форми боротьби за свої права ні сердечно, ні розумово не приемле. Він мирний. І звідси головний метод – пасивний спротив.

А на мітингах говориться про кривди, про наболіле. Чому русин на се усміхається в ус? Бо вчораши вовки ниськи зі себе овечок роблять. Перевдягнули шкури? Так. Де широ, де ні, але факт.

Не дай, Боже, з Івана пана, а з Марі – попаді, – сміється русин, бо знає, що стілець губить чоловіка.

Мітинги, зрештою, це й колективний сеанс психотерапії. А після чорнобильського викиду та загалом стресового сьогодення – мітинги в потребі. Та чи в нас?

І ниськи якийсь мітинг. Біля Народної Ради. Людей мало. Хто є, зігнали, пригрозивши. Це називається або добровільно – примусово, або активізація пасиву. Так мало людей, що нікому й тримати кілька грізних плакатів. Але ім приробили з металевого пруття ніжки, і вони якось стоять. Та вітер сильніший від заліза – баляє їх, як кукурудзяні стебла. І плакати валилися до землі, бо й самі баляли владу. А влада

всяка ненависна. Бо людина від природи свободіна.

Нині, до речі, мітингуючих менше, ніж поліції та беркутівців, що у формі, і безпекантів, що у цивільному, як і владовиків (представників влади). Останніх я міг зарахувати до мітингуючих. Але вшиткі покликані охороняти мітингуючих від самих мітингуючих чи владу від них чи їх від влади – і такий варіант можливий. Хто розбереться в цьому? Влада - це залишний прут.

Я прокривуляв на велосипеді мінського виробництва. (О Мінськ! Сьогодні ти не символ демократії...) Я не сходив з велосипеда, бо ряди мітингуючих такі рідкі, як зуби в старого пса, вовка або вовкопсища. Деякі жони стоять обіч, групками. Певно, щось говорять про домашнє: що варили істі чоловікові і яким порошком прали близну. Może, говорили ще про нові памперси чи тампакси... Життєве.

Влада у Народній Раді трудиться в поті чола, споглядаючи з вікон за лінівим мітингом. Проблем немає. Для владників. У них непогана платня, видається вчасно. Буде й добра пенсія. Та хто критикує владу – дитяче лепетання. Памперс у рот. Замість гамбургера. Доцілеронить. Хтось ще рветься на трибуну, якої немає. І чогось зник штатний рухівський оратор на мітингах. А деякі оратори взагалі переродилися у палацо-власників. І ці люди ладилися брати владу і обіцяли бути чесними, і справедливими. І смішно, і гірко.

Крайовий люд мовчить. Пасивна непокора – і те йому тяжко. Оре, сіє. Це я первово катаюся на велосипеді. А він терпить. І його терпіння довжиною в тисячу років. Факт!

11.VIII.97 (Ст. ред. 15.IX.97)

Я "неопролетарський" письменник

Літературне

Це більшовики вигадали поняття "пролетарський письменник", в значенні – народний. Поняття фальшиве, як фальшивим є все більшовицько-масонське. Я іронізую не лише з поняття, а й із тої ситуації, яка склалася в незалежній Україні по майже сторічному газдуванні, а в краї – майже півсторічному.

Особливе шкідництво тут, на Підкарпатській Русі, що до окупації восени 44-го входила до демократичної структури Першої Республіки Чехів і Словаків. І зараз деякі елементи мовби у друге проходжу, як учень, що зостався повторювати клас чи курс. За п'ятдесят літ – інакше – крайова автономія вже набула б майже ідеального зразка. А при розпаді Чехо-Словаччини, може, й вичленилася б логічно третя Республіка – Рутенія.

Та справді поїзд вже пішов. Є лише те, що є. І я є – як пролетарський письменник. Але в моєму випадку річ іде не про незаможного громадянина (від латинського: пролетаріус). Тут скоріше від слова "пролітати"... Я пролітаю в Україні, маючи Свободу Слова, бо комуноцензура, слава Господу Богу, великою мірою практично спочила в могилі. Правда, завжди може відродитися з попелу, як сфінкс. І виникає нова – економічна "цензура", коли немає своїх грошей для оплати видання. Я пролітаю в Україні з українською національною ідеологією, яку поважаю, однак, вона присікає мене як русина.

Отже, я скорше – летучий письменник. Нич, крім доброї чужої ідеології, не маю. Забув, коли купував новий одяг чи взуття, близну. Все обходжуся давнішнім. Штопаю, зашиваю, латаю – платяю. І люблю

Україну. І хочу любити свій край змістовніше. Та ба!

Щастя, що встиг видати пару десятків книг, скориставшись моментом. І зараз момент сприятливий. Сутужно з грішми. Та коли один ужгородський професор мене перепітав, у якому банку я тримаю гроші (він без гумору запитав), я без гумору відповів:

- Кожен, хто поважає себе, як правило, має рахунок ув одному зі швейцарських банків.

Не тому, що вони царські (швейцарські банки), а тому, що надійні. У нашому випадку б найліпший банк - це власний капиць (шкарпетка по - укр.), але капиць є, а грошей немає. Тому я і пролетарський письменник, що пролітає фінансово. У повітря знявся, а посадкового аеродрому не видко. Літак, правда, на якийсь час ще заправлений. Але що далі? Хто скаже? Пролетарський ідеолог виявився політичним і філософським шулером. Та він, зрештою, завжди був мені чужим.

Отже, я "неопролетар"?

13.VIII.97 (Ст. ред. 15.IX.97)

Михайло Фединишинець

Ь і без абзацу Свідоме

Завмерло все на сій землі. А нині паде ідотський дощ. Спекався заміни. У суботу, завтра, буде напруженій день. На комп'ютері верстатиму зі Сергієм Яковенком геніальні речі. Скрегіт і регіт перманентно супроводжують світл культури. Око. Боже око світить і не ремствує на долю свою. Ідиліє, і лісова, іди до ня! Потік інформації збудоражує сю грішну землю. Ентузіазмнич мені свого часу не дав, крім моралзадоволення. Ресурси мозку невичерпні! Сокотися, дорогий, усе ж іще попереду. Тижневик: правильно, наголошуйте слово - на четвертий склад. Уранці буду мати настрій? Гнучко триматися - не завжди плюс. Увійти теж. Золото. Инич ти нікому, никому не винен. Циклопа б на них, пущере! Юпітере, допоможи мені, тобі ж ушытко під силу і дозволено. Ізраїль. Висякнувся при всіх без носовика й не вибачився. Инич не хоче лізти в борги. Містіка йому не завадит. А мені все - по барабану. Суть не в цьому, а в радості. Там танцюють перевертні з перевертнями. И нитко не хоче чути про благодать. Там свої правила поведінки. Инич тобі нема робити після цього. Мабуть, так велено. Сенс - витримати і йти далі. Вакцину проти людського духу не знайти. Очевидно, отямитися можливо і суджено, лише зусиль много треба. Юпітере, де ти? Танталови муки. Варто, ватро, горіти? Амбівалентно? Розвал статися не може, бо не може. Слабо, цімборику, полівив. Енергія - не нуль. И буде все о'кей. Багова аби з усього не було, се - май головне. Утвори комору і найди пікніцю. Дябл Путівник. Ерзац не мусай. Лось! А нитко інший. Йорж! Невправка з ушытким - то не тягни, бо покакаєшся. Обплектися легко, а рану загоїти - ні. Невимушненість є козиром у всіх справах - як справа, так і зліва. А нині, їй-Богу, ідотська погода; світло вимкнули - мсьє Бардак кайфує. Летіти треба, не звертати на такі дрібниці уваги. А там тьма навіть нас не чекає. Імовірно, не знають про наше існування. Не маю часу, тому ї особливо не шліфую. О'кей і так.

14.XI.97

Володимир
Фединишинець

Біле покривало з Будителя зривав вітер

**Постсвятковий есей-рефлексія
з відкриття пам'ятника
Александру Духновичу
в Ужгороді 12 жовтня 1997 р.**

Спершу було легенд десять, де затримався в дорозі скульптурний портрет Будителя, чому не був відкритий пам'ятник тиждень тому — п'ятої жовтня, як намічалося. Від виборчих підніжок ворогуючих владних структур до по-українському невизначеності національності Александра Духновича — русин, що не визнає українське законодавство, а відтак і відмова в перетині кордону, — така амплітуда серйозних і фіглярних сюжетів...

Нарешті, в п'яницю запрацювали люди і механізми навпроти нової коробки муздрамтеатру, де прошищеться Будитель. Спочатку він лежав на автомобільних шинах-підкладках, коли його зняли з вантажівки. Довго шукав автор Михайло Белень і струм, щоб просвердлити в постаменті отвори для кріцлення.

Дуже легко й зручно потому став на п'єдестал Александер Духнович вагою 1,1 тонни з бронзи. Бо все було заздалегідь професійно передбачено, хоч п'єдестал чекав на свого газду майже п'ять років.

З миром іду до вас, краяни! Мир вам, краяни! Десять так прочитується жест пальців на правій руці. А в лівій — книга чи таблиця зі скрижалими, заповітом.

Взагалі дуже вдалий скульптурний портрет і статура Будителя. Він в одежі каноника. В русі, ступає мовби. Права нога допереду.

Відкриття зібрало пару тисяч

краян і ужгородців.

Біле покривало з голови й частково статури намагається вітер зірвати...

Святошна процедура дуже скромна.

Схвилюване слово мера — мільйонера Сергія Ратушняка, який і дофінансував особисто відліття скульптури в Ніредьгазі (бронза — дарунок країнам Росії, уральців). В Україні майстерні немає, аби так висококласно змогла виконати технічну роботу. (Немає замовника — немає і виконавців...)

Мер упевнено й резонно називає русинів серед рівноправних слов'янських народів. Навіть гуцулів називає окремим народом. Просвітні й рухівці морщаються... Але чи доцільно? Є ж і така теорія, що гуцули — окремий етнос. Чого так ревно сприймати гіпотезу? Та меру до лампочки, що хто думає про нього. Він цішеронить. Він побажає русинів, бо й сам, здається, русин. Та й ідути вибори. Він набирає очки. І правильно чинить. Його виступ — оздоба свята.

За мером виступив скульптор Михайло Белень. Розповів про довгу путь Будителя до Ужгорода. Недоброзичливі не спали, ой не дрімали. Хто, хто, а ті оставили глибокий сон... Та виявилися безсилі зашкодити...

Кілька разів звучав один і другий Духновичові Гімні Подкарпатських Русинов, релігійні хорові твори, що їх виконував Хор Греко-Католиків з Кафедрального собору, "Кантус" та дитячий Хор авторської СШ №2. Проззвучав і твір "Боже, нам Україну храни!" Звичайно, най хранит Бог не лише Україну, а насамперед Подкарпатську Русь, яка гине.

Хмура була погода, але виглянуло й сонечко, коли біле покривало мер стягнув. Бо засвітився Будитель.

Спільна Божа Служба греко-католиків та православних. І знову пісні. І о. Димитрій речитативом

мовив: Будитель Подкарпатських Русинов.

Вразило тільки те, що швидко була підведена риска: мовляв, офіційна частина скінчена, але хто хоче виступити — прошу. Тобто це вже таке собі.. Говорить, що хочете. Влада застрахувала себе від випадковості. Люди говорили, читали вірші. Як сиротята, підійшли з квітами до піdnіжжя пам'ятника окремі офіційні закарпатські письменники (я серед них не був). Жалюгідне видовище! Українофіли... Така файта яничар — філь...

I чому ніхто не виступив з обласного начальства? Перестраховка? Переляк?

Знову і знову звучить "Я русин був, есм и буду..." А ще: "Подкарпатське Русини, оставте глубокий сон..." і т.д.

Мене зачепив виступ попереднього мера п. Ландовського, який сказав, що Бог любить Тройцю: мовляв, в Ужгороді уже встановлено пам'ятник Шандору Петефі та Александру Духновичу і тепер черга за Тарасом Шевченком. Я згоден, що Бог любить Тройцю. Але третім має бути і буде пам'ятник геніальному мислителю, приятелю карпатських русинів, першому Президенту Ческо-Словенської Республіки Томашу Гарику Масарику. Як воно і буде. В Нью-Йорку-Празі-Ужгороді буде встановлена єдиного зразка скульптура геніального демократа, філософа і економіста, державника, слов'яніна.

А вже четвертим пам'ятником в Ужгороді я поставив би не Тараса Шевченка, а скоріше Івана Франка, який побував у нашому краї (раз), записував тут фольклор (два), вів етнографічні спостереження (три), досліджував пам'ятки давнього карпатського письменства (четири). Зрештою, високо поцінував карпато-рутенську співанку про Штефана-воєводу - "Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш...", реконструював її науково. Словом, Іван Франко має перед нашим краєм заслуги. Може, не так у поцінуванні Александра Духновича, бо він, хоча і називав його

людиною доброї волі, та подальші рядахи, що він заплутався у політичних доктринах і ще дальші, які забувають цитатники, - навіть дещо ображають Будителя. Та ми не ображені на Івана Франка, любимо його. І я особливо розраховую на підтримку моєї ідеї галичанами, що в Ужгороді повинен стояти пам'ятник геніальному галичанину Івану Франку.

А вже потому - галерея портретних скульптур Будителів Підкарпатської Русі. Ну, і в далекій перспективі - Тарас Шевченко, гений українського народу, навіть ідол, хоч він ніякого відношення до нашого краю і немає.

Про це я думав, та думок своїх не озвучив.

Я був трохи паралізований фразою про закінчення офіційної частини, тому - як автор першого роману про Будителя "Отець Духнович" і автор першої поеми-дилогії "Будитель-Летидуб" (паліндром) - не взяв слово. Але оскільки пам'ятник видатному сину карпато-рутенського народу в Ужгороді відкрито - тоді "Ще не вмерла Підкарпатська Русь" (так називається один з фрагментів моєї поеми). Уривок з твору:

...В запасі завжди маю сон стоокий.
Феномен-сон! Корити не берусь.
А мудрі кроки - самостійні роки,
Моя державо - Підкарпатська Русь.

Як хтось тебе скорити схоче знову,
Штобхватиме до крові, на аврал, -
Впади у сон! Сти безнадійно добго
Й переживи - це перєсти! - фінал.

Щоб я - русин-син Космосу затяжий
До тебе мусив знов лепіти (мус...)
Ув образі Духновича й сказати:
Іще не вмерла Підкарпатська Русь.

Творімося, множимося, русини!
І вчно будъмо! Коли ж знов - аврал,
Впадім у сон (дрімаємо ж і нині?)
Лиши не проснім черговий свій фінал.

Володимир
Тарахонич

Четвертий: русини в Будазамку

Кожних двох років русини зі всього світу нетерпляче збираються на свій мілий Конгрес. Щойно такий відбувся в Будапешті в днях 29 травня – 1 червня 1997-го. Уряд Угорщини надав найповажніше приміщення для його проведення – сердце Буди: історичний Будовар, або Будазамок. Вибрані делегати для зручності жили тут же, а більшість – в готелі «Фландрія», що в Пешті. Але всіх зручно доставляли спецавтобуси.

Головну скрипку на Конгресі вів, як завжди, професор – вже академік – Пол Роберт Мачогій, який виступив з доповідю «Русини є і будуть» (друкується. – Ред.). Найперше про роботу між конгресами прозвітували керівники русинських регіональних організацій: Василь Турок - «Русинська Оброда» (Словаччина), Андрій Копча – «Стоваришиння лемків» (Польща), Михаїл Варга – «Руська Матка» (Сербія), Іван Туряниця - «Общество подкарпатских русинов» (Ужгород), Габрієл Клебашко-Готтінгер – Товариство угорських русинів (Будапешт). Далі слово мали русинські світила США, Канади, Німеччини, Чехії, Словаччини, Польщі, Сербії, Естонії і, звичайно, Мадярщини та України. Всього на Конгресі виступило близько 70 чоловік.

Нашу делегацію достойно презентували своїми виступами на Конгресі письменники Василь Сочка-Боржавин, Володимир Фединишинець, вчені-професори

Іван Поп, Іван Кривський, доцент Микола Макара, о. Димитрій Сидор, активісти Євген Жупан, Тібор Ондик, Юрій Думнич, Петро Шубець, Степан Ач, Володимир та Олександр Шпонтахи. Слово мали також гості – прошені й непрошенні – Карло Русин та Іван Петровцій... Порушувались проблеми автономії Підкарпатської Русі, культурницька робота серед народу, перспективи розвитку русинства тощо. Тобто все те, з чим в душі і серці їхали делегати й запрошенні. Це правда, що домінували дві точки зору: автономія чи співі танці, тобто дригання ногами. На першій точці стояли професори Іван Туряниця, Іван Поп, Іван Кривський, письменник Володимир Фединишинець... Їх підтримали празькі пшателі, як Яромір Горжець і Агата Платова, братіславка Елен Гайдова-Жідовска, Тібор Ондик.. Але відчувається, що словацькі, польські, воєводинські русини побоювалися говорити про любу нашому слуху автономію.

Якщо читачі «Айно» пам'ятають інформацію про Конгрес у «Новинах Закарпаття» та «Ріо – інформ» (відповідно – від 5 червня та 14 червня 97-го), «Християнській родині» (від 5 і 19 червня 97-го), то в них є уява про “кулісні” й позакулісні справи на Конгресі. Але – якщо одне слово, четвертий – це один з найпродуктивніших русинських зібрань, хоч і Перший Конгрес в Межилаборцях, Другий – в Криниці, Третій – в Руськім Керестурі активізували русинський рух, спрямували його у творче русло, підживили коріння пригніченого духу.

На Конгресі було презентовано дві антології русинської поезії, які побачили світ у Новому Саді (упорядник Наталія Дудаш) та Пряшеві (упорядник Анна Плішкова), збірник матеріалів Братіславського лінгвістичного

конгресу та ін. Презентувалися й американські, пряшівські та ужгородські часописи та інша арукована продукція звітного періоду, зокрема: календарі, впорядковані Василем Сочкою-Боржавиним, науково-есейстичні книги Володимира Фединишина різними мовами, виставка рисунків Федора Віцо.

Войводинському русинському письменнику Дюрі Папгарга вручено премію імені Александра Духновича, що її фінансує американський багач і меценат Штефан Чепа.

У рамках Четвертого Світового Конгресу Русинів проходила представницька наукова конференція, організована Русинським Інститутом Угорщини (директор — доктор Тібор Міковш Попович), якою керували професори Пол Роберт Мачогій, Іван Поп, Іштван Удварі. Тут заслухано більше 50 доповідей і рефератів. З нашого боку в різних секціях виступили професори Іван Кривський, Петро Лизанець, Іван Поп, письменник Володимир Фединишинець, який озвучив резонансну доповідь про глобальні проблеми і наукові проекти карпато-русинства в ХХІ ст. На науковій конференції виступили також о. Димитрій Сидор, доцент Микола Макара, граматист Степан Попович, журналіст Володимир Кривошапко, педагог Михайло Алмашій.

Виступаючих багато. І се добре. Бо коли в Руському Керестурі ми багато їли і менше говорили, то в Будапешті — навпаки: більше говорили, менше їли.

В культурній програмі для делегатів і гостей радо брали участь професійні і фольклорні колективи Будапешта, Бардієва, Пряшева, Комловшки, в тому числі й русинський театр Александра Духновича (головний режисер

Ярослав Сисак), Мукачівський греко-католицький хор (керівник Михайло Алмашій), самодіяльна поетеса Анастасія Даліда.

В ухвалі конгресу — безнадійна апеляція до Уряду України щодо визнання русинської національності, видання Антології Русинської Прози, розвиток і поглиблення освітньо-культурницької роботи, проведення Другого языкового конгресу. Вирішено також провести V Світовий Конгрес Русинів при можливості в Ужгороді 1999 р., об чим треба ще окремо просити Київ.

У керівництві Світової Ради Русинів — без перемін: головний координатор Василь Турок, заступник — професор Іван Туряниця. Членами ради є голови регіональних русинських осередків.

8-17.VI.97

Будапешт - Ужгород

На подобені:
учасники IV Світового конгресу
русинів —

священик Димитрій Сидор
та

письменник Володимир Фединишинець
Будапешт, 1 червня 1997 р.

Павло Роберт Магочай

Русини суть і будуть

(Виступ на IV Світовому конгресі русинів;
Будапешт, Угорщина — 29 травня 1997 року)

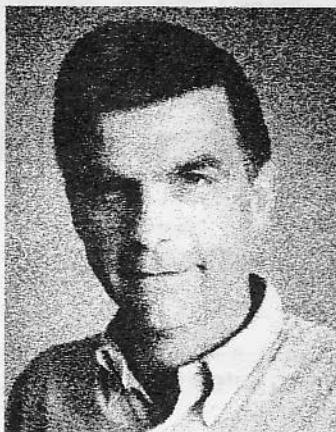
„Ruténnék sohasem vallottam magam, de azt nem tagadtam, hogy a Kárpátaljai orosz nepből szarmazom... Magyar vagyak a test országában, görögkatolikus a lélek birodalmában”.

“Я ніколи не називав себе русином, але водночас не заперечував, що належу з походження до підкарпатського народу... Я – угорець тілом і грекокатолик – у царстві свого духа”. Ці слова вповів майже сто років тому молодий будапештський журналіст Іван Продан, або як він волів, аби його називали - Янош Продан.

Та чому наш Янош скористався такими словами і які більшість із нас пояснили б як зраду свого русинського народу?! Причина цього лежить частково в загальній соціальній і політичній ситуації тогочасної Угорщини, а також пояснюється, як би мовити, недоліком русинського національного характеру.

Це було 1905 року, коли Продан висловив свою позицію, в часі, коли був редактором грекокатолицького

Автора!

Пол Роберт Магочай (1945 р. н.)

- русинський Бос і Бог.

І Боб - для Канади й Америки.

Ужгород і Мукачево шуршать,
коли він приїжджає.

Професор. Академік. Метр.

Айно, дуже учений чоловік!

видання “Görögkatolikus hírlap” (“Грекокатолицький вісник”). Але така позиція корениться ще й у пізніх 1890-их роках, коли Продан був студентом університету в Будапешті і головою русинської студентської групи, званої Ужським жупанським кругом. Доки був студентом університету, Продан добре відчув період інтенсивного угорського націоналізму, посіяного по цілому старому Угорському королівству, від Трансільванії, Підкарпатської Русі і Словаччини до Бургенланду, Горватії й Войводини. Націоналістична пиха досягла кульмінації 1896 року, коли святкувалося тисячоріччя приходу угорських племен 896 року через Верещакій перевал у Карпатах, захоплення фортеці Унгвар (Ужгород), їхнє заселення до Дунайського басейну і створення угорської держави.

Одним із пунктів програми відзначення тисячоріччя планувалося побудувати велику площа героїв у Будапешті. Коли облаштування площини було остаточно завершене через 35 років, в її центрі постали колосальні пам'ятники гусарів на конях, Арпада і вождів сімох угорських племен, які заселили серце Європи в кінці IX-ого століття. Саме минулого року вся площа була реставрована з нагоди 1100-ої річниці приходу мадяр і пропоную, аби учасники Четвертого світового конгресу пішли її оглянути.

Вірю, що такий візит пригадав би нам дві речі. Перша: побачили б, як ті пам'ятники в центрі і навколо площини вносять лепту національної гордості, яка допомагає угорцям бути певними в собі й Угорській державі, що живе понад тисячу років. Русини, з традиційним почуттям національної меншовартості, мають нагоду дечому навчитися з угорської гордості і самодовіри.

З другого боку, національна гордість може інколи призвести до арганції і ненависті до інших народів. То була в кожному випадку характеристика угорського націоналізму кінця XIX-ого сторіччя, який одночасно підігрівав і зміцнював почуття меншовартості між немадярами. Це був той рід причин, які підштовхують таких людей як наш Іван/Янош Продан до того, щоб зrekлися своєї ідентичності і хотіли насамперед стати угорцями. Нам би треба також пам'ятати, що в кінці XIX-ого сторіччя окремі з головних асиміляторів - учителі, священики і журналісти - були не угорцями, а русинами.

Проте це було одним століттям тому, і багато що змінилося відтоді. У Будапешті, де славилися велич угорської культури і намагання бути угорцем, ми тепер

зібралися на IV Світовий конгрес русинів означити досягнення русинської культури і повіті, чому добре бути русином. Сам конгрес і домашня Організація русинів уможливлені великою мірою завдяки ставленню теперішньої посткомуністичної угорської влади до русинського руху. Ця влада дійшла висновку, як і більша частина держав у світі, що й Угорщина є державою багатьох культур. Крім угорців, живуть тут різні народності, в т.ч. й русини, і всі вони є рівноправними громадянами Угорської держави. Шанобливе ставлення до всіх народів, та й до кількох тисяч русинів у цій країні, вказує, як сучасна демократична Угорщина поважає і створює найвищі політичні й соціальні стандарти, які стають нормами Європи буквально перед ХХІ-им сторіччям. Тому вельми приємно бути в державі, що визнає факт існування русинів як окремого народу.

Як голова Карпато-русинського дослідного центру у З'єднаних Державах Америки, радий сказати кілька слів про русинське життя в Північній Америці від часу, який відбіг від минулого Світового конгресу...

Основні цілі нашого Центру залишаються ті ж, які були і в час його заснування - перед двадцятьма роками:

1) інформувати американців з русинським коренем про історію, культуру і сучасний розвиток у краях наших дідів;

2) поширювати свідомість про русинів як окремий народ, їхню культуру за допомоги державних влад, засобів інформації, університетів, міжнародних організацій по цілому світу.

Карпато-русинський дослідницький центр - це переважно видавнича інституція, що публікує наукові книжки й інші популярні видання про русинів. Ми також підтримуємо русинських дослідників і письменників з усього світу. Наприклад, за останні два роки ми видали:

1) осяжну мапу поселень, де русини жили між 1806 і 1921 роками;

2) збірник матеріалів з кодифікації русинської мови в Словаччині, зі вступним словом іменитого,renomенованого славіста Николая Толетого;

3) популярну брошуру про карпато-русинів по-англійському, польському, словацькому й українському, що була перевидана іншими русинськими організаціями по-мадярськи, сербськи і руському по-войводинськи.

Сьогодні нашим найважливішим проектом є видання

трьох окремих солідних монографій про русинську історію і культуру англійською мовою - автори Петро Богатирьов, Марія Маєр і Олексій Петров; другого тому "національної бібліографії" русиністики за 1985-1994 роки, і скласти Малу Енциклопедію Русинів за редакцією Івана Попа ї моею. Що стосується допомоги русинським науковцям і письменникам, наш Центр продовжує безкоштовне посилання книжок, брошур і map окремим особам і русинським організаціям у Європі. До цього, ми постаралися, аби щорічно присуджувалася премія Олександра Духновича за найкращу книжку русинської літератури. Вперше премію буде вручено на цьому конгресі.

Хоча ми не політична організація, Карпато-русинський дослідницький центр забезпечує інформацією про сучасні проблеми русинів на материнській землі переважно через наш квартальник „Carpatho-Rusyn American”. Упродовж двох останніх років для з'ясування становища русинів у Словаччині ми надсилали інтерпеляції владі цієї країни. Й отримали грунтовну відповідь від двох міністерств (культури й шкільництва), як і від віце - прем'єр - міністра Словацької Республіки. Тепер наш Центр уможливив, аби Конгресу ЗДА, американським засобам інформації і міжнародним організаціям була доступна інформація про "План вирішення проблеми українців-русинів", який підготувала сучасна влада України.

Мушу наголосити, що Карпато-русинський дослідницький центр, з його близько 6000 членами, все згадане робить не сам. Є хоча б три організації у З'єднаних Державах - Лемко Союз у Йонкерсі (держава Нью-Йорк) Русинська асоціація в Міннесоті і Карпато - русинська організація в Пітсбурзі (держава Пенсільванія) - і в Канаді Руська спілка Північної Америки в Кітченері, провінція Онтаріо, з яких кожна діє як організація русинів, що прибули з окремої частини Європи, або репрезентує групу, що живе в окремій частині Північної Америки. Карпато - русинський дослідницький центр плідно співпрацює з русинською асоціацією в Міннесоті і з новосформованою по раптовому відродженню Карпато-русинською організацією західної Пенсільванії.

Під кінець, за останні два роки карпато-русини постали в частині нового світу комунікаційною технологією. Дані про русинів введено в систему Інтернет. Як результат, русини увійшли до кіберспейсу. І це не лише просто рід

технологічної гри. Тисячі людей русинського походження і нерусини сьогодні дізнаються про русинів через Інтернет і можуть стежити за сьогоднішньою діяльністю русинів, де б вони не жили. Дехто з вас ще все може думати, що про нас ніхто не знає, але хочу переконати, що правдиві вісті з цього конгресу будуть передаватися через кіберспейс буквально завтра, коли їй не сьогодні.

Хочу закінчити кількома словами про співпрацю. Я згадав про успіхи за останні 20 років, які досягли американські і канадські русини. Хоча русини розділені між собою тисячами кілометрів по всій Північній Америці, проте наша організація намагається знати про роботу іншої організації, співпрацювати всюди, де лише можна, й уникати дублювання роботи.

На щастя, днес у всіх країнах, де живуть карпаторусини, за винятком однієї, русинам дозволено організовуватися й діяти при допомозі держави. Результат такий: виросло декілька нових видавничих дахів і наукових організацій. Культурне життя теж насичене, бо можна свободно перетинати кордони. Русинські театри і фольклорні ансамблі контактиують між собою і подорожують по інших країнах, де живуть наші люди; русинські видавництва у різних країнах публікують спільні видання.

Наукові працівники збираються на конференціях. І, безперечно, сам IV Світовий конгрес є переконливим прикладом відношень і співпраці між русинами.

Більшої уваги, між цим, треба приділяти контактам між науковцями. Так, щоб русинські наукові організації залишились самостійними і утверджували свої власні програми, але теж так, аби уникати дублювання роботи, чи то в питанні укладання антологій поезії, чи то в дослідницьких проектах подібної тематики, організовуваних у різних місцях. А чи не час організувати Другий конгрес з питань русинської мови? Вважаю, що надійшов час підсумувати, що досягнуто від Першого конгресу в листопаді 1992 року і вказати, що треба разом або окремо зробити в майбутньому.

Загальний висновок: ми, як русини, пройшли далеку путь. Спочатку, неоглядком на те, в якій державі ми живемо, можемо час від часу всі сходитися, а що вагоміше, можемо організувати наші спільні проекти. Про це й не мріялося ні десять, ні навіть п'ятнадцять років тому. Багато русинів здобуло нове почуття самодовірі, яке їхні предки

ніколи не мали.

Тому вельми приємно бути в Будапешті. У місті, яке нині не є вже містом народу й держави, яка притноблювала русинів, а це є держава, що вітає русинів і підтримує їх у культурницьких намаганнях. Уже Будапешт не є містом, яке має таких, як Янош Продан, котрий, як і більшість русинів у минувшині - а декотрі ще й сьогодні - мали глибоко вкорінене почуття меншовартої і, що суттєвіше, почуття ганьби за те, що суть русинського походження. Будапешт - це місто Гabora Gotttіngera і його молодих колег, цілком свідомих своєї русинської ідентичності і свого угорського громадянства.

Ці русини в Угорщині ще досі мають якісь проблеми? Мають. Але від часу революції 1989 року і народження нової генерації молодих русинських активістів, ми тепер знаємо дві речі. Так, завжди будуть труднощі, але завжди є відповідні рішення. За останні п'ять років зі скількома проблемами кожен із вас зіткнувся у Словаччині, Польщі, Україні, Угорщині, у війною охопленій Югославії, так і в самій Америці? І скільки з них було хоча частково, а коли й не цілком вирішенні? Ваші успіхи і ваша присутність як Русинів сьогодні, - це реальність, яку ми мусимо понести у ХХІ-ше сторіччя. Немає сумнівів, що на Карпатській землі-матері, в інших місцях і регіонах Європи, Північної Америки, та й у кіберспейсі, русини суть і завжди будуть.

(Переклав українською М. Ф.)

На світлині:
Олекса Мишанич відтягує
проф. Павла Роберта Магочія
від русинського гурту.
Ужгород. Осінь - 90.

Фото з архіву журналу "Айно"

Петро Мідянка

Триєдиність руської душі

“Ми лишилися там, де ридає Господь...”

Наш карпаторуський маргінес не раз перебував у жорстоких обіймах чужих політичних амбіцій. Провінція чи метрополія в серцевині географічної Європи? Цим питанням не раз досаджувалися вчені мужі, хапаючи зі свого розпаленого патріотизму добре дивіденди, ховаючись у затінок золотоверхого Києва, вдатно імітуючи козаччину як вершки національної гордині. Або ще запрагні т. зв. цивілізаційних благ, осідали в мляковині русифікованих, пословачених, посерблених міст, “дзе є шмердза бураги и не лесци пире обраного когута” (Юліан Надь).

Маргінес зоставався маргінесом вряди-годи, підгодовуючи оази української культури світлим і нерозხваченим хлопським розумом. “Якого хріна продався за тридцять гнилих ескудо?” – запитав в “Козакові Ямайці” Юрій Андрухович. Наш нинішній патріотизм продажний, бо на цьому світі все купується – продається. Те, що найсокровенніше, найнедоторканіше, нарід заховав у тайники своєї душі, аби не віддати на публічне глузування тим, що вивертають і випотрошують, роблячи т. зв. “духовний бізнес”.

Цікаво, яке народознавство вчив у Львівському університеті ім. Яна Казимира юний Богдан – Ігор Антонич? Яка народознавча штука належала студенту Новосадської академії мистецтв Юліану

Автора!

Петро Мідянка (1959 р.н.) –
шевф новітньої карпатоукраїнської
поезії.

Належить до відомого
галицького літгурту БУ-БА-БУ
(Бурлеск-Балаган-Буфонада).

Свого часу Владко Фединишнинець
(модифікація імені самого Петро)
охрестив сіс'є осередок по-
карпаторусинському – “Бабу бы!”

Стіхи Петроса Карпатороса
соковиті, як молода країнка. Айбо
туйки ПеєМ представлений як
публіцішта.

Маючи такого писателя (вимовляти
з притиском), Широкий Луг через рік-
десять отримає по праву статус міста.

Колесарю? Нам нав'язують при загальній інтелігентській вбогости, як за часів марксизму-ленінізму, єдино правильні часописи. За такою-то методою вчіть, вона бо істинна, державницька! Точно за муссолінівським гаслом – формулою: “Все для держави, ніщо поза державою, ніщо проти держави”. Де є вільнодумство, де є та авторська незалежність, котру знову вбирають у “дяплові” субсидійного благодійництва.

“Голова в Лялі Бо – українська”, - посміхнеться Віктор Неборак з численних гарячих українських голів, котрі з бандерівською засліпленістю хотіли б покласти світ на Закарпатті “нацапки”. Неважаючи на щирий патріотизм українського націоналізму, а заодно й національного самоідства, дві гілки однієї ідеології просто вистрілювали б одна одну внаслідок конкуренції щодо влади. Це вже було, буде ще... То чи не могла б регіональна іридента нейтралізувати становище в епоху “жирних котів”, як вдало охарактеризував один нардеп сучасних багатів.

Регіональна диференція реально мала б існувати та й у природі вона існує, в цьому я переконався на власній шкурі, видавши в столиці України дві поетичні книги, зробивши публікації в часописі незалежної української думки “Сучасність”, виступивши кілька разів по Радіо – Київ.

Зяттям редактор гонорово-андеграундного часопису “Світовид” (мешкає в Нью-Йорку) навідкріз відмовився друкувати мої вірші, бо то регіональний поет. Цього б не зробив, на жаль, уже покійний Йосиф Бродський, як не зробив міжнародний літературно – філософський журнал “Новий круг” (російськомовний), запрошивши мої речі для рубрики “Антологія современной украинской лирики”.

В одному зі своїх численних інтерв’ю Йосиф Бродський писав, що він не може жити в Росії як турист і репатріації не вимагає. Ми в Закарпатті теж не можемо жити на правах готельних мешканців, то повернімося лицем до нашого маргінесу, якщо від нього відвертається Божий Син.

Я б не хотів повторювати ті речі, про які я сказав у поетичних текстах, публікованих і непублікованих, на котрі навіть як автор не маю монополії.

Всі ми, корінні закарпатці, знаємо особисті досягнення й особисті прорахунки. Від Чорногори до Старої Любовні, до Комловиць. В ім’я чого і в ім’я кого групуємося? Либо ж, задля власного вдоволення й марнослав’я, а людність також єднається за принципом гуцульського загородженого обійстя – гражди.

В листопадовому числі американський географічний журнал “National geographic” опублікував досить цікаву статтю про басків (не плутати з баксами) “Europe’s First Family the Basques”. Батьківщина басків, як і руснаків, по обидва боки Піреней, у двох державах – Іспанії та Франції. То я в чомусь навіть позаздрив самобутності басків, бо ми ще й досі мусимо підлаштовуватись під русифікований середньонаддніпрянський діалект. Хай мені дарує катеринославський лютпен, не маючи поняття про “зелений фірес”, але регіоналізм цей зовсім не каламутить віддистильовану

дніпровську воду. А баски обходяться й без червоного ведмедя й синьо-золотої фани. Вицезгаданий часопис публікує національну символіку Сан-Маріно й Філіпі.

Але це не означає, що завтра я замовляю в Будапешті пошиття марамороської комітатської фани і йду з нею до “Общества русинов” у Мукачево. Чи не міняю свою орієнтацію подібно Юліану Колесарю, для котрого притягальна сила маргінесу виявилася сильнішою, ніж громадські організації американської й канадської української діаспорової еліти. Та зрозуміло є розтроєність визначного русинського митця з югославської Бачки – відсутність рідного Дюрдьова, комерційний дизайн (у цьому Америка спрітно скористалася з Колесарового ровесника Ендрі Варгола, заангажувавши останнього для оформлення етикеток і пробок “Pepsi”) і мистецька неординарність зрештою.

Але в нас у Закарпатті склалися по-старому, по-буржуазному дивні погляди на різні орієнтаційні течії, в чому грішив і автор цих рядків.

Думається, що жоден з порядних інтелігентів не відмовився б придбати ті праці, де йдеться про русиністику, тим більше на різних мовах світу.

Є в одного українського поета такий вірш, де впертий баран лупить до крові побитою головою о стовбур яблуні. І нема на те ради, хіба що різницький ніж. То побажав би й собі й іншим найменше впергости.

Безплідні дискусії на відgomін днів минулих у цій хаотичній, ніж колишня УНР державі, про русинство – українство, про провінцію – метрополію, про традиціоналізм – авангард наробыли більше шкоди, ніж користі. Всі хотіли сказати: “Ты, Борис, не прав” і хотісь хотів бути єдино по-ленінськи правильним і ортодоксальним.

Пересічній людині, з колишньою жагою до читання, тяжко було зорієнтуватися, як у нас на Закарпатті кажуть в панських прибажанках, як шістдесят літ тому, як сто.

Міг просто випасти “панський стилець” і селянин покладав надію на власні руки. На них він покладається й сьогодні.

І добре, поки є цей наш закарпатський маргінес, “погар раю, храм, зазналий скверни”. Хто прислужиться тому храму, той буде прийнятий до Небесного Жертовника. В тому храмі ми не баски й не самаряни, то “осветим наш скудний храм” свічками напих сердець. І стане світліше, і на ці гори ще зайде Божа Благодать.

Широкий Луг

До прийдешності – від коріння

(Теоретичні засади правомірності витворення русинської літературної мови на праобразівщині)

Дослідження в галузі лінгвістичної конвергенції (мовні контакти) майже повсюдно у світі були дещо занедбані зі соціальної точки зору. А в багатонаціональній екс-країні вони були зневаженні, мали однобічний характер, зумовлений тоталітарною системою, кон'юнктурними підходами. Мовну взаємодію можна було чути і бачити кожній людині із здоровим глуздом чи не на кожному кроці, тим паче філологові, котрий поруч із рідною володів і кількома іноземними мовами, знався на говірках.

Спираючись на вислів відомого французького вченого Андре Мартіне у передмові до книги Ульріха Вайнрауха "Языковые контакты" (Київ, "Вища школа", 1979, ст.21) про те, що вивчення лінгвістичної конвергенції велику користь дає в умовах контакту двох структур, які чітко різняться між собою, - варто цю думку застосувати на наше сучасне праслов'янське Закарпаття, яке протягом багатьох століть перебувало і перебуває у тісних мовних зв'язках у себе вдома, в центрі Європи, у найзахіднішій частині нинішньої України. Найтісніші і найдовші - умовно - контакти (1100 років) Україна має із сусіднім угорським народом. Саме при цих контактах контрастно простежуються інтерференційні явища двох лінгвістичних структур - флексивної (українська мова) й аглютинативної (мадярська мова).

Ця взаємодія сягає усіх мовних і мовленнєвих рівнів, водночас лишаючи в цілому обидві структури незайманими за морфологотипологічною подібністю. Це в культурології називається адстратом, а саме нейтральним типом мової та культурної взаємодії: тут мова(культура)прийшлої народу вплинула на мову-

Автора!

Олена Мейсарош (1945 р.н.) - відомий народознавець, модерна поетка.

Вважає себе по духу й крові - угоркою, за папером є словачкою, за симпатіями - русинкою, за фахом - українським філологом, за temperamentom - циганкою. За поведінкою - суміш.

На теренах Китаю й Південної Кореї кодується під іменем Мей Сар Ош. В Ізраїлі - як Сара Мей. В Рутенії - Ілона Ченчі.

Вирішено, ож же жіночу стать відрекомендуєме нині статев - українськов з русинським ухилом.

культуру корінного, автохтонного народу й обидві збереглися. Тобто, закодований тисячоліттями у людських генах адстрат як соціолінгвістичне (і соціокультурне) явище у цивілізованому суспільстві не передбачає ні мови(культури)-переможця, ні мови (культури) переможеної.

Інша річ із суперечливим культурологічним розшифруванням субстрату і суперстрату, де фактично двочленне протиставлення "корінний народ" - "прийшій народ" конкретно на даний території, Закарпатській Україні-Русі, у серцевині Карпат переростає у багаточленне соціально-історичне і релігійне протиставлення "корінні народи" - "прийшли народи" і результати їх взаємодії, особливо у рік відзначення греко-католицькими вірниками культурної події - 350-річчя Ужгородської унії та 400-ліття Берестейської (в історичній Волині) унії. Таким чином, сьогодні у відповідній історичній ситуації, коли русинсько-українське Закарпаття (де відчутно збереглися різновидні споріднені і неспоріднені мови і культури) має за плечима "волоську колонізацію", "оніменення", "мадяризацію", "словакізацію і чехізацію", "сов'єтизацію", - умовно-схематично й візуально трисдійство суперстратадстрат - субстрат (згідно із застосуванням філософії Триедності українського вченого Петра Харченка) виглядатиме так: 9 0 9.

Нуль посередині - це нейтральний тип взаємодії, який найбільше стосується (на цьому вже наголошувалося) нинішніх українських та угорських контактів, хоч певною мірою не виключаються українсько-німецькі, українсько-румунські, українсько-свейські, українсько-словацькі та інші контакти.

Дев'ятки (одна і друга)- це палиця з двома кінцями. Мислячий чигач, освічений спеціаліст помітить, що насправді протягом п'ятдесяти останніх років у Закарпатті як східнослов'янська давньоруська (руська), так і українська культури по обидва боки Карпат (9, 9) зазнали грубого, насильницького втручання імперської Росії, коли у державному масштабі нівелювалося усе національне, сворідне, самобутнє, коли у природні процеси культурного розвитку і взаємодії монтувалися, насаджувалися переважно "зросійщені" і "більшовизовані" ідеологічні стереотипи, наперед припасені кабінетні формули, кліше не лише у межах нашого краю, але й цілої України.

Як прогресивні елементи прадавньої язичницької давньоруської (руської) культури, так і сучасна українська культура опинилися над прірвою. Тут, гадаю, "сов'єтизацією" зокрема, а також "русифікацією" - "зросійщенням" (у Закарпатті і частково в історичній Галицькій Русі - трохи й "українізацією", бо в ціому вибір державної землі більшою частиною народу свого часу мав під собою здоровий ґрунт, хоч дуже далекий від справжньої демократії!) досягнуту психологічного ефекту зворотної дії, коли культура прадавнього етносу і його мова як знаряддя цієї культури цивілізованім шляхом прагнуть до цивілізованого виживання, бо є на це шанс - демократія, яку сповідує після імперського панування молода самостійна Українська держава, докладаючи великих зусиль до того, щоб стати правовою у повному розумінні цього слова.

Як твердить Ульріх Вайнраух у згадуваній монографії,

формування нових мов у процесі мовного контакту треба пояснювати не суто лінгвістично, а з погляду соціолінгвістики, тобто на основі ставлення до мови-мовлення самих носіїв. Тому в Закарпатті можна зрозуміти усіх тих, хто мислить самостійно, хто на практиці, не відкидаючи державної офіційної української літературної мови, з метою самозбереження, відродження встає з колін, пробуджується і з ностальгійним, інтуїтивним та свідомим бажанням (вагомі соціальні фактори!) хоче брати до вживання та вживає "законсервовані" мовні надбання. Тим паче, що є з чого вибирати.

Ураховуючи ці фактори, які ведуть до визначення поруч з державною й офіційною українською культурою русинської культури в Закарпатській Україні (соціальне бажання людей в демократичному суспільстві не слід забороняти), - необхідно й надалі, спираючись на практику, пропагувати і популяризувати музично-пісенні й обрядово-ритуальні свята "Народні джерела", релігійно-церковні руські богослужіння, видання художніх і пісенних творів народною мовою. Тоді з бігом часу, гадаю, може прижитися й пустити коріння русинська літературна мова (давньоруської редакції) переважно на основі найбільш неукраїнської живомовної лемківської говірки, яка поширена в Україні і в окремих регіонах Закарпаття (Ужгородський, Перечинський, Мукачівський, Свалявський, Іршавський) та серед переселенців з Польщі на Прикарпатті. Доказом такої постановки пітання може служити науковий факт функціонування в Київській Русі двох літературних мов - давньоруської й старослов'янської давньоруської редакції (церковнослов'янська). Про це переконливо пише член-кореспондент АН України, виходець із Закарпаття В. В. Німчук у статті "Початки літературних мов Київської Русі", що надрукована в лютневому номері журналу "Мовознавство" за 1992-ий рік.

Археологи, кандидати історичних наук Степан і Павло Пеняки, окрім реішієзнавці-історики Мукачівського монастиря, відштовхуючись від науково вивірених фактів, духовних зв'язків не заперечують, що уже з другої половини першого тисячоліття н.е. Закарпаття - це південно-західне порубіжжя Київської Русі, могутній церковний вплив якої давньоруська людність по обидва боки Карпат постійно відчувала, незважаючи на всілякі історичні зміни. Сподіваюсь, що в такий спосіб, коли народна мова піддається давньоруській редакції, можна витворити й унормувати для церковного богослужіння русинську літературну мову, злагативши цим самим і українську літературну мову та уникнувши великих фінансових затрат. Православна й греко-католицька руські віри також, без сумніву, виконають свою консолідуючу соціально-культурну роль. Відродження русинської культури й укріплення української зміцнять державну щільність і соборність України.

Та й не відставати ж нам у Закарпатті від сусідів у Словаччині, Угорщині, Чехії, Румунії, Югославії, Польщі, підтримати б американських русинів. Ідеться не лише про відставання. Ідеться про відродження з глибин - для прийдешності.

Михаїл Кемінь
Цариця - Подкарпатська Русь
(Фрагмент)

Три постати до нас идут,
 Царицю - Подкарпатську Русь
 Гибы уже свободную ведут
 У блосніжному балахоні,
 В пурпурно-золотум хитоні
 Ай искрометной бриліанттовой короні.
 Цариця закосичена иде,
 Лелію білу у руці несе..
 Лелія біла – значит мир.
 Свобода, щастя, віра - наш кумир.
 И голос прозвучав з небес пророка:
 Русини! Сокотіте як зеницю ока
 Царицю - Подкарпатську Русь!

Ужгород

Василь Щерба

Не дайся!

Народе русинський! Имня ти вже воскресло!
 Так най ты грає в жилах руська кров!
 Скрутитися не дай у повересло,
 Не дайся ізогнути у ужсов!
 А будь все тим, ким ты ѹваловишен быти
 Яким тебе Всеянишний Бог создав.
 Стараїся и язык свій не забыти,
 Змагайся, вбывь ушытко памнятав.
 Што ты народ, достойный уважсіня,
 Што отчий дом - се Подкарпатський край,
 Бо твос в нім прадідове коріня!
 Про се навікы ѹтвердо памнятай!
 Народе русинський! Имня ти вже воскресло!
 Так най ты грає в жилах руська кров!
 Скрутитися не дай у повересло,
 Не дайся ізогнути у ужсов!
 Свалява-Келечин, май 1997

Іван Туряниця

Не!

Не гойкай, штось без коріня -
 Не втікнеш од нього,
 Бо не будеш плекатися
 З дерева чужого.
 Не одмітуй то, што твоє,
 Не вбертай в другое,
 Не хоснє ти родное -
 Не буде ѹ чужое.
 Пошкодуй ты діти свої -
 Цвіт свого народа,
 Не криви душов пред ними -
 Штось другого рода.

Ужгород

Михаїл Чекан

Сум

Засмучена Тиса
 Межи яворами
 Несе бокор з тиса
 Й торбы из журами.

Уд кого боюся,
 Тому я люблюся.
 Втікаву из рая -
 Горнуся ѹ Дунаю.

Мукачево,
13.09.1997

Анастасія Даліда

Пам'ятка для русина

Сокоти свою землю, бисіду русинську,
Свій обычай, край Карпатський, красу полонинську.
Не убивай і не кради. Гордися дідами,
Орачами, косарями, в горах- вівчарами.
Храни родний край, русине, ватру полонинську.
Не забывай отчизнину, любов материнську.
Все гордися своїми мамами, она тя учила
Быти чесним, богобойним, - так ти говорила.
Не забывай колысочку, хыжку деревляну,
Порог отчий и молитву, и русничку маму.
По законах Божих жити, Господу служити,
Бо лиши так свою землю може ізбогатити.
Помни заповідь Господню, вічний Карпат сине,
Дух усе май християнський у собі, русине!

Мукачово

Іван Калинич

Жис русин
(Отривок)

Русин быв я, є-м і буду,
Так судьба рішила,
Дала світлу руську душу,
Руськоє ми тіло.

Пувдрога вже тисяч году -
Много съме прожили.
Зберегли свою подобу,
Чистъ, мораль і силы.

I имня съме захранили,
Рудноє нам слово,
I цвісти му в повнуй силі
Буйним цвітом скоро!..

Хуст

Владимир Федынышынец

Душа моя людська

Я киď i вмру
I киď душа моя людська по смерти
Перейде у штось іншое,
Кажім, у ружу-косицю,-
To ружса-косиця tota
Стане русинськов.
I она останньов зовідане
В осіннім городци
Під тіньов трепети
Перед самов зимов.
A киď душа моя людська по смерти
Перейде, кажім, у трепету, -
To дерево tota стане русинським.
I оно висохне останним у хачи,
Якос звее відти коник-гучулик.
A киď душа моя людська по смерти
Перейде, кажім, у коника-гучулика,
To коник tot стане русинським.
I він упаде з лаб у зворі дісъ
Лишє останним...
I стане добычов орла.
O , киď душа моя людська по смерти
Перейде в орла- беркута,
To я вам гарантую,
Щто не лише ніяка гадина
Не спрячеся й під сырів зимльов,-
A й буду зорко сокотити
З вишини неба
Первинні граници Подкарпатської Руси.

Ужгород, 18. 09.1997

Анна Галай-Печора

Борозни

Плуг виводить борозни -
Люди радіють:
Народиться літо...
Роки спокійно викреслюють борозни -
Люди смутнішають:
Народжується старість...
Та усе ж чекатиму завжди весну -
Нову оранку.

Ужгород

Олена Мейсарош

Усмішка волоська

Баронесса
Інесса
Зайшла до церкви
Заспівати
Мессу.

А знадвору чути:
“Бесса ме, бесса ме мучо...” -
Натягнули гучок¹
Ta й ізнову чути:
“Бесса ме, бесса ме мучо...”

¹ Гучок - тут у значенні “рот”

17.11.97

Олена Мейсарош

Стою вже поодаль...

Коли мое єдине слово взяла на руки,
Притулила до грудей,
Заграло мое слово
Плекальну пісеньку «ле- ле».
Коли слово відпустила на землю,
Ноженятка в такт пішли,
Заспівав мій акордеон,
А плекальний мотив загукав луною.
Коли слово тримається саме землі,
Свій власний такт відбиває,
Стаю поодаль, але за здоровим кухонним столом,
Щоб синова і наша пісня була найоригінальнішою.

Коли слово на своїй власній кухні
Із своєю царівною-доночкою запросять мене до столу,
Буду близько зі своїм обраним,
Аби підсилити-підтримати родину,
Мужню царівну-доночку
Із хоробрим царевичем-сином.

Ужгород,
21.08.1997

Лідія Повх

Дош у Львові

Над каплицею Боймів,
понад німбом сивих площ -
ледве чутний, ледве зримий
дощ, дощ, дощ...

«А хто тут ходить бруківкою сірою?
Що в серці плекає увечері вранці?» -
над пам'яттю, тишею, долею, вірою -
небесні посланці.

Тихе-тихе шамотіння,
наче вічності прихід,
вишуковує в камінні
слід, слід, слід...

“І що ви залишите тут для майбутнього?
Який у вас Каїн і хто у вас Абель?
Знімається зліпок - ні, образ! - із сутнього
мільйонами крапель!”

Вийшов пекар. Запах хліба
наче ниточка жива.
По русинах (як дулібах!) -
лиш слова...

“А ви не величні, бо всі помираєте,
навіть при Смерти не зрікнись покори.
Ви ж бо, безпам'ятні, геть забуваєте
дорогу угору!”

У пологовім будинку
народилося дитя.
Плаче дощ - радіє жінка.
Йде Життя!

А дощ все розходитьсь! Вже із-за костьола
із ринв вищумовують розтоки-ріки.
Десниця Івана тримає “Апостола” -
дощ зняв це навіки!

Муляр сходить з риштовання,
йде сушитись під навіс.
Вже й по праці: дощ ізрання -
скрізь, скрізь, скрізь...

Дорога у гори багата вигнанцями.
Ідуть “Руська трійця”, Франко і Стефаник...
Сліди їхні босі - протуберанцями
на Сонці багрянім.

Над стражденним нашим духом,
над вогнями руських прощ,
гулом пращурів - послухай:
дощ, дощ, дощ...
Ужгород

Юрій Мегела

Відстані

Біжу, захеканий, а відстань невідома,
Й ніхто не скаже: "Фініш твій ось там".
Тож як бігти, аби на життєдромі
Свій шлях здолати гідно і без травм?
Мовчать пророки, не дають поради,
В якому темпі витримати біг,
Аби здолати долі перепади
І передчасно не упасти з ніг.
А ті, хто поряд... В них свої маршрути
Й дистанція у кожного своя:
Угору, вниз, уліво, вправо круто...
І поворот витримує не всяк.
Та лікоть близнього – усе ж підмога
Для того, хто обрав до правди шлях,
І слабшому у вирі, на порогах
Не раз правицю помочи простяг.
Хай нас ніщо не спинить передчасно,
Нам відстані долати до мети,
Допоки пломінь у серцях не згасне –
Людської чести пломінь, доброти.

Перечин

Михайло Фединининець

Я вами марю

Я вами марю, чарівна Mari,
І буду вами снити, мила Снелі,
Й горіти одиноким у постелі,
І марити, і снити у mari.
Я снити буду вами на зорі:
Супутники снують, як диво-зорі;
Ви ж будете схильовані, як море,
Mari - це ж море, море - як Mari.
Я вами буду марити, Mari,
Дай Боже милий, аби лиш не марно...
Обожнюю вас, Снелі, планетарно,
Я вас кохаю, Снелі, о порі.
І mrія, і Mari - в моїй зорі.
Без mrії я і без Mari змарнію,
Однак вовік благатиму Mariю,
Пречисту Діву: "Бережи Mari".
У псевдонімах наших спільне "ел",
О Бо-о-же упаси, як випадково;
Крилатими най стануть фраза й слово:
Mішел - це Снелі, Снеліцем Mішел.
Mari, моя ви mrія без кінця.
Так: безкінечна mrія. Й без початку.
Як доказ ставлю власну тут печатку,
Mari, пригляньтеся! Пригляньтеся, Mari:
Коханням світиться печатка ця.

Ніч/день 6.09.1994

Володимир Фединишинець

Ворожка з Високої

Новела

Висока — це назва вулиці у краївом центрі, на якій жила ворожка. Вона з Високої дивилася на Ужгород, мовби той лежав у підніжжі вулиці, а не вулиця була складовою міста. Ворожка, правда, дивилася не так уважно, чи вниз — а далеко. Давно звиклася, що знала майбутнє запитувача, проте дещо свідомо умовчувала або говорила обтічно, аби не вбити людину морально, якщо їй випадала нещаслива або й трагічна карта.

Ержі-нийні з Високої саме метала на картах.

До віщунки привела мене музейна симпоте, чорноволоса молода жінка, яка чогось пов'язувала свою судьбу з моєю, і хотіла дістати тут підтвердження свого бажання. Я саме тоді працював у скансені, але любив, як баран, світловолосу. По дорозі на Високу я дістав від романтичної чорнявки певний інструктаж, як маю себе поводити. І головне, що біля свічки на столі треба поставити один карбованець, - се була внутрішня валюта в зачаткові сімдесяті роки, - не зашитуючи

Автор!

Володимир Фединишинець (1943 р.н.) з Репинного - поет, прозаїк, есеїст, критик, публіцист, дитпіс, гуморист, перекладач, фольклорист, етнограф, драматург (п'еса в дорозі), книгоман; русин, карпато-рутен, руснак, бойко; сім'янин-домувальник, футболіст, шахіст, борець (за права і свободи країн).

Перфектно володіє двома іноземними мовами - українською та російською. Вловлює зрідка окремі слова ще майже з двадцяти п'яти мов.

Пише і країзову історію, і істинну історію нашого письменства, укладає Словарик материнського язика й Енциклопедію Рутеніку.

Єдним словом, біла ворона.

Стівре!!ктор "Айно".

Майбутній лауреат Премії Ай-Нобеля.

стару, скільки платити.

У коридорі я сидів, як усі, схиливши голову. Я не боявся, що хтось мене побачить і впізнає як молодого тоді пітта, я скоріше був заглиблений в себе, відчуваючи певне хвилювання, мандраж — перед невідомим. До ворожки ішов я перший раз у житті.

Коли підійшла моя черга, я кліщнув свої супутниці, зібрав свої чоловічі сили в кулак і прочинив двері.

На столі клішла свічка, вікно було зашторене. А за столом сиділа, згорбившись, колоритна бабуся. Я зінав, що їй років вісімдесят, як мінімум. Вся у зморшках, які лежали рівними симпатичними рядами на її обличчі. Але далеко не босорканя, як би могло подуматися. Сліди дівочої краси чітко проглядалися в правильних рисах її обличчя. Ліпше зараз, може, виділявся довгий з горбинкою ніс, а вицвілі блакитні очі, проте, миттєво сфотографували мене.

Я сів. Стілець пік мене. Ержі-нійні довгими тонкими пальцями тасувала колоду карт, я стежив за її рухами. Потім вона стала звично викладати карти. Дивилася на мене і запитаннями здалеку уточнювала, хто я і що я.

- Ви родом не з Ужгорода, але живете в Ужгороді, - не те запитувала, не те стверджувала віщунка.

- Айно.

- Маєте жону і сина, - продовжувала вона.

- Айно.

- Маєте свою хижку, - читала на картах Ержі-нійні.

- Ну, не хижку, але частину хижі — власну кімнату з кухнею і ванною. Приватний будинок у центрі. Кімната велика, простора...

Може, я щось казав і зайве, але бабка мене не слухала.

- Указується, що будете мати квартирі з балконом у високому дому...

“Ей, бабо дорога, не фантазуйте!” - мовчки подумав я. Саме пару років, як ми з дружиною — молода сім'я! — перебралися з найманої квартири по вулиці Павлова у свою власну, відкупивши від родичів цю кімнатку у центрі. Яка квартира?! Який балкон?! Я не допускав тоді, що бабине провидіння збудеться через трохи більше, ніж десять років. Я думав, що звікую в центрі, в одній кімнатці, коли вичитав у якісь газеті, що у Львові один будівельник (!) чекав на квартиру двадцять дев'ять років... “Ей, бабо дорога, казкуйте реально!” — мовчки я полемізував зі симпатичною старою. Я не знаю, чи вона читала мої думки, але спокійно продовжувала, дивлячись то на карти, що відкривала, то на мене. І знову ж таки, не то запитуючи, не то стверджуючи:

- Ви кінчали наш університет...

- Айно, - я склонився за слово, підтримуючи діалог і боячись відступити від нього.

- Любите книжки...

- Айно.

- Ви і самі пишете книжки...

- Та так, - я не знайшов, що відповісти докладніше.

А подумав: “Хотів би писати і мати книжки, аби про мене так можна віповісти”, а баба віцепувала далі:

- Ви напишите много книжок... У вас буде много книжок...

"Но, дорога бабко, сесе вже чиста казка", - подумав я, хоч мені це дуже хотілося чути. Але відки в мене будуть книжки, коли у місцевому видавництві "Полонина" мала вийти поетична збірочка, але її зняли через вірил про любов до України (на нього донесла одна чужинка - жидка), полетіла й верстка повістинки про Ілька Липия "Останній опришок" (також через чужинців і місцевого літературного осавулу), пригальмовано вихід поеми про рідне село "Репинний" (з неї лишатися ліпше осколки).

"Застарілі в бабі карти", - гірко іронізував я в душі, заспокоюючи себе тим, що звідки проста жона може знати складність видавничих проблем і всі бар'єри видимі й невидимі, які проходить автор. Я ще не був тоді й членом Спілки письменників. Здається, мав одну тоненьку збірочку "Білій камінь" - це осколки тої поеми "Репинний", на яку зацвітало стільки надій. Звідки бабі знати, думаю собі, що у крайовому видавництві працює Сергій Бусурманов, що з Віктором Чорним - тоді верховним ідеологом - обидва жиці - забороняють мене друкувати зовсім?! І на довгий період зреалізують підлість... А фразу "Ви напишите много книжок" я так буквально і сприйняв: написати я то напису, але написана книжка - це ще не надрукована. Але баба уточнила мовби: "У вас буде много - много книжок".

Баба віщувала далі, відкриваючи все нові й нові карти. Я думав про книжки і ледве схопив кінчик третьої тези:

- Кажете, що маєте сына... Но друга жона вродит вам біловолосу дівочку. Айбо вы іх лишите на сьому світі надовго ще, хоть і ваша земна дорога скінчиться нескоро: вы умрете в роках.

Стілець мене пік, навіть спинка пекла.

Ержі-нийні провела мене довгим поглядом до дверей. Я ще оглянувся на неї, відклонився. Мій рубель, залишений біля свічки, мовби підлетів у повітрі, коли я прочинив двері: очевидно, в кімнаті було привідкрито вікно й зробився протяг.

- Ну, як шефе?! - приступила до мене чорнявка-супутниця, яка працювала в моєму відділі й зверталася до мене приятельськи - "шеф"...

- Ти знаєш, що розголошувати віщування не можна, бо не збудеться. Скажу тобі лише, що чорнявка в моєму житті не випадає...

- Ну ясно! Тоді - Олька... - відрубала колегія й різко повернулася до мене: - Зачекай, шефе! Сходжу і я... Отам за рогом зачекай. Я скоро...

Доки чорнявка уяснювала свою земну долю, я випив чашку кави, розмірковував, що казала Ержі нийні, і дійшов висновку, що це казочка, а що її вислухав - не хиба, поетови треба знати їй це, пізнати на дотик, на смак. Тим себе й заспокоїв, будучи певен, що казочка с казочкою. Як музеїного працівника - реально - десь попереду мене чекала споруда обіцянного комунізму, а ще точніше її надбудова: засобами пам'яток старої минувшини я повинен був утверджувати радянський спосіб життя й виховувати в основному підростаюче покоління в дусі любові до комуністичної партії і творця першого в світі соціалістичної держави... Але ще того ж дня на мене

та моїх друзів чекала вечірка в музейної колегіні, що також жила в центрі, де наш гурт планував розслабитись, а відтак негайно треба було дівчатам допомогти скупити продуктів, випивон, притранспортувати на своєму горбі магнітофон...

Чесно кажучи, за Ержі-нийні скоро я забув. Правда, якось чув, що вона відбула на той світ, - це було десь у роках вісімдесятих, може, - жодне з її віщувань на тоді ще не збулося...

І раптом стало збуватися...

Найскоріше я справді отримав квартиру від Спілки письменників на четвертому поверсі дев'ятиповерхової залізо-бетонної шкатулі. І звичайно, з балконом. Тоді ще дев'ятиповерхових і не будували, коли мені віщувала Ержі-нийні. Невже вона виділа ці багатоповерхівки, від яких щойно стали відмовлятися, зарахувавши Карпатський регіон до сейсмічної зони.

Раптом згадалася мені віщунка, коли в 90-х роках в мене стали виходити книжка за книжкою. Невже й тут Ержі-нийні чітко бачила на двадцять років уперед, що не стане бусурманових, будуть зняті цензури загати, що ліквідується грізний для мене Держкомвидав?! Фантастично! Коли я сидів у віщунки, в мене була тонесенька збірочка й ніякого просвітку на майбутнє. Я не мав визнання, не був членом творчої Спілки. Про квартиру йти не моглося. А про видання книг – тим паче. Це справді звучало, як казочка для дорослих, бо дітям про таке й не оповідають.

Але книжки я писав. Бо це мое життя, я не кажу – покликання. Зараз у моєму доробку майже п'ятдесят виданих книг. Це й тепер ззвучить малореально, а тоді могло здатися звичайною фантастикою. Але я ще живу, пишу і навіть маю ще багато чого не друкованого. Мені лише за п'ятдесят, як юній французькій кінозірці. Книги мали би виходити ще і ще. Добре б.

А як з третім пунктом прогнозу? Білявко, де ти? Хто ти? Де тебе шукати? Чи просто чекати? Як тебе звати? Бо знаю лише, що маеш бути набагато молодшою за мене і стати моєю дружиною та ще й народити мені (запрограмовану небом) світловолосу дочку.

Як тепер виджу симпатичну вісімдесятирічну Ержі-нийні з довгим горбатим носом, що своїм кінчиком увіткнутий у колоду нових давніх карт. Мов сьогодні дивлюсь в її вицвілі сині очі, що зберегли могутню звабливу молодечу строгість і прозірливість.

Про всяк випадок чекаю дзвінок з родильного будинку: мусять же мене повідомити, коли народиться моя світловолоса донечка. Але ще належить знайти об'єкт кохання... Він десь поруч?... Чи, може, це третє – й не збудеться, оскільки вже розсекретив?

Ужгород,
14-15.02.96

Сексот і Оксана

Історичне пригодницько-сексуальне оповідання

I

На чисто блакитному небі пливе прозора біла хмаринка. Така легка у плавбі, що аж ледве її видко. Але я бачу, бо ранньоосіннє небо вирисовує контури кожної хмаринки, коли уважно приглядаєшся.

І плаєм, мовби наздоганяючи ту білу хмаринку, біжить русьве хлопчечя із зведеними до неба синіми очима, біжить – не поглядає і під ноги, ще могло би зашпотатися об камінь, але каміння на половині немас, росте вище літки шувар – трава, яка і собі під хвилями вітру пливе. А хто диригус небесним і земним морем, пими блакитно-зеленими хвилями, – знає сам пан Бог.

Хмарка пливе... Хлопчик біжить... Час мовби зник у безвітрі – розвіявся, вивітрився...

II

- А де твої погони? – читає Оксана білявого хлопця, що крутиться біля неї, мов дзига, і мовби первує, говорячи з нею, залиплюючись до неї.

- Які погони?! – здивовано перепитує він.

А Оксана мовби не чує його і допитує далі:

- А скільки зірочок на твоїх погонах?

- Які зірочки?! - не здається хлопець.

- Ти, бачу, дівчина-жартунка. Лише жартувати такими словами небезпечно. Нас можуть почтути чиєсь вуха.

- Ну і що?! Най чують, коли хтось наладився слухати, а ми – говорити. І я не фіглюю.

- Оксано, я страшенно тебе люблю. А ти про політику та про політику... Я хочу служити Україні, знищувати ворогів, як ти і твої приятелі. Зв'яжи мене з ними. Я хочу, аби ти мені вірила і мене любила. Ми будемо жити в ліспих часах. Я зроблю тебе щасливою... Ти така красива, як сонце.

- Як сонце?! Ні, ніхто не може бути таким красивим, як сонце. Лукавиш, Василю. Сонце – то сонце...

- Чому ти мені не віриш? Я розумію: такий час...

- Я би тебе полюбила, якби ти був наш хлопець, - спокійно відрубала і скосила на співбесідника – залипальника.

- Оксано, я ваш, ваш... Не муч мене. Я хочу бути з вашими. Я люблю тебе. Я не можу без тебе й секунди. Не муч мене, Оксано, – і міцніше стискує в обіймах дівчину – галичанку, яка вся горить – палає і печене поглядом, долонями, пашить усім тілом.

Ти ніби наш і не наш, – продовжує спокійно Оксана, не зважаючи на сказане Василем, але відштовхуючись руками від його грудей.

- Ну, чому я, чому не ваш? По чому судиш?

- У нас не кажуть “жартувати”.

- А як у вас кажуть?

- У нас кажуть, - перекривляє Оксана, - "фіглювати".
- І се головна причина?
- Ну, в тебе ѹ не така вимова, як у наших хлоців, не така інтонація в голосі...
Він мовчав, а вона по паузі:
- Мені здається, що ти росіянин, москвич, але добре павчиває по-українському говорити.
- Ні, ні, я українець, але східняк.
- Ось бачиш...
- Ти добре відчуваєш, Оксано, що в мене інакша вимова.
Але я ваш, ваш... Я твій — серцем...
- І ти надто сміливий, не такий, як наші хлоці. Наші хлоці розгублюються в розмові з дівчатами. А ти сміливий... А ти он який філософський діалог завів зі мною.
- Я дуже боюся загубити тебе, Оксано, в цьому житті.
Подумки: "Бойтесь..." й скептично поворухнула губами, а зовні, мовби ѹ не чує, говорить своє:
- А наші хлоці ѹ не так сміються, як ти.
- Ну, це вже я не знаю... — запнувся Василь, не відаючи, що казати далі, чим переконати Оксану.
- Наші хлоці і сміються сором'яливо. А ти демонструєш свої рівненькі красиві зуби. — І раптом повернула розмову: — Тебе ніколи не болів зуб?
- Таке штасеш... Як тобі довести, що я ваш і тебе люблю? — свого домагається Василь.
- Гаразд, я дам тобі бойове завдання, — голосно засміялася Оксана, аж пляй захитався.
- Слухаю, давай...
- Викажи хоть одного емгебіста у нашій сотні, — карбовано виклала Оксана.
- Емгебіста? — здивувався Василь.
Але Оксана не почула здивування ѹ далі:
- І вбий як-небудь свого шефа.
- Оде так бойове завдання... — засміявся Василь.
Пильно дивилися в очі одне одному. Чи була в цім погляді любов?
- Оксано, ти часом не є командиром сотні або просто якоїсь бойвки?
- Я?! Звичайно, я газдиня онтієї кривки, що в онтому лісі... — Оксана показала рукою на далеку гору, може, ѹ Чорногору.
- Точний орієнтир, — пожартував Василь. — Ой і фіглярка ти! Якби я був емгебістом, як ти думаєш, я б тебе уже давно заарештував за такі слова. Я тебе люблю, Оксано.
- О, це вже наше слово — "фіглярка". Люблю... Люблю... Такими словами не розкидуються. А ти за хвилину трічі повторюєш... Та ѹ по-українському треба казати "кохаю", — перекривила "жартунка" Оксана.
- Ну, кохаю, кохаю!
- Та без "ну"...
- Ну без "ну"...
- Та не в тім річ... Вишитанка тобі йде, Василю. Лише

неправильно тебе навчили в Ленінграді зав'язувати пінурки по-нашому. Мама навчила б правильно. Треба отак, - і Оксана схилилася, щоб перев'язати пінурки метеликом, який тут же склав крила, щоб присісти на Василевій ший.

- Нічого не розумію, Оксано... При чому тут Ленінград — оте чужинецьке місто, коли ми українці... — рубав патріота Василь.

- А при тому, що там є школа, мені казали, де посилено вчать емгебістів української мови, української поведінки, аби засилати агентами до УПА.

- Он як! — Василь отетерів. Маючи сталеві нерви, він тримав їх у кулаці, хоч вони ось-ось і вирвуться на волю, як стиснута пружина.

- Оксано, я це вперше чую. Я не хочу це знати. Я бачу тебе і тільки тебе зараз.

- Не вірю, легінью. Не вірю... докажи.

- Дай поцілую тебе, - ступив крок Василь.

- А більше нич не хочеш?! — здивовано Оксана.

Запанувала коротка тиші, мовчанка.

- Я знаю, чого ти домагаєшся, Василю, крім усього.

- Якщо знаєш, то чого... - недомовив.

- Чого?

- Якщо зараз скажу тобі, щоб одружилися, відмовиш...

Я дам тобі поцілунок, - не злукавила Оксана, - лише скажи чисту правду, зізнайся, як на сповіді перед Богом, що ти емгебіст і підісланий до нас. Ми тебе прий... — Оксана недоказала, її слово "приймемо", очевидно, до своїх: так мала би розвиватись думка, - обрубало різке Василеве:

- Так, я емгебіст. Але я полюбив тебе, і ти перевернула усе мое життя... — водночас він почав опускати свою руку нижче її пояса, мовби хотів відгорнути її пілку...

Дівчина прибрала легінєву руку зі свого папівоголеного стегна.

- Я не доказала.

- Прощу.

Якщо ти емгебіст і схочеш працювати на нас, ми тебе приймемо. А про любов поговоримо потім. Гаразд?

На секунду-мить запала тиші. Оксана відвернулася, мовби хотіла глянути вбік, вичекала довгу паузу, якій, може, не було б сьогодні й кінця, та раптом поклада до свого рота, випрямивши, вказівний і середній пальці лівої руки, припасувала язик — і ... щосили свиснула...

Гори відлунили...

Раз. Вдруге. Втретє.

Сильно чутливі Бескиди.

Це був знак, що Оксана поблизу з "Василем" і що він — емгебіст, це уяснило, сумнівів немає, її упадальник, "коханий" — елементарний провокатор. Стережіться, мовляв...

Бескиди сильно чутливі і понятливі.

III

А русявий хлопчик, закоханий у дорослу Оксану-сусідку, біжить і біжить плаєм, падає з ніг, підводиться і біжить далі, біжить до неї, аби непрямо сказати, що її коханець емгебіст, що сотник Сірий через

бойку "Бойки" з куреня Жмури має достовірні дані про це. Хлопчик повинен сказати Оксані так, аби зрозуміла лише вона і навіть не згадався емгебіст, якщо він з нею, бо застрілити обох па місці.

Хлопчик біг і біг, упав, і на мить звів голову, аби подивитися на небо, на сонце, зоріентуватися в часі, а небом пливла біла-біла хмарка, прозора, як чиста вода. І тоді ж милої хвильки хлопчик теж почув свист-сигнал, це був знак небезпеки, він знов, і це був свист Оксани, він впізнавав, Оксани, яку він кохав своїм першим у житті коханням, Оксани, без якої він не уявляв, як буде жити, якщо хтось скорше нього засватає Оксану, яка йому не відмовила, тільки сказала, що треба рости-підростати й загадково при цім усміхалась... І хоча він хлопчик, а Оксана могла би бути йому — якщо не за справжню маму, то за старшу сестру, — він все одно любив її щирою палкою дитячою любов'ю, навіть казав їй про те, щоб не знала мама, а Оксана голосно сміялася, та не зі слів, не з його почутия, а з того, як він зашарився, і всім у селі переказала про свого сватача. Та й добре: не посміють залицятися дорослі хлопці... А Василя—незнайомця, що об'явився по Другій світовій війні у їхньому селі й пристав до Оксани, — зненавидів недитячою ненавистю, хоч він був і добрим, не чіплявся до дітей, не бив їх, не ганяв з футбольного поля... Та й був він загадковий, не такий, як усі інші сільські хлопці. А може, це лише здавалося, бо ж він нетутешній.

Почувши свист, русявий хлопчик по-дорослому зрозумів, що далі бігти не має сенсу, що вони обое десь там, але Оксана вже знає те, що він має лише вповісти їй, але хлопчик спробував ще бігти, гнаний недитячою ревністю, та через десять кроків безсило упав, розпластавшись на траві горілиць. Він бачив, як над ним пливе небо, але чогось так повільно-повільно... І особливо та біла прозора хмаринка — зовсім не поспішала на блакитному плесі. Чого ж вона така? Хлопчик ще думав, лежачи, що треба йти Оксані на поміч. Бо хто знає, що може статися. Привстав, аби зоріентуватися, в котрий бік іти — звідки линув свист, а звідки відлунювало...

IV

— Ах ти, суко! — емгебіст ударив Оксану щосили, напевно, згадавшися, що свист — то сигнал, бо як інакше могли говорити бандерівці, хащовики на віддалі, — а бити — цього ремесла їх добре навчили в місті над Невою. — Сигналиш, суко?!

Оксана схопилася пальцями за обличчя, мовби захищаючи себе від нечеканого удара, увіткнула ніс у долоню правої руки — мовби зупиняючи кров чи пробуючи її зупинити. Але "коханий" ударив у друге, утретє... Дівчина хитнулася, мов тополька під раптово наскоченим вітром, від болю закружляла, мовби у безтямному танці, і легко опустилася, мов присіла на моріг...

Емгебіст схилився над Оксаною, видів, що вона зомпліла, згубила свідомість, заголив її, пілкою накривши закривалене обличчя, аби, може, не видіти кров, хоча, до крові звик; кров'яною, кривавою була вся його робота, точніше — діяльність на терені імперської Безпеки.

Оглянувся. Розстібнув брюки і люто, спрагло усім своїм тілом притиснув заголену Оксану до сирої землі, розкинув її ноги і різко

увійшов до лона... Вона й не пручалася, напевно, не приходила до свідомості, не відала, що з нею. Емгебіст, витримавши миттєву паузу, вийшов прутнем, щоб увійти знову і знову до її чистого й неторканого лона...

Дівчина лежала майже бездиханно, а гурман довго і брудно гвалтував її, чинив свою чорну справу, насолоджуючись незайманістю. Час від часу дослухався, чи дихає Оксана.

Коли гвалтівник охляв, вийшов із інтиму, ліг біля жертви, тримаючи про всяк випадок на ній праву ногу...

Протимуралися, прийшла до тямі Й Оксана, розуміючи, що сталося, і некеровано упала в солодкий дрімок миттєвого земного небуття...

Свіжий вітерець пеленав усе ще заголену дівчину, боронячи її затоптану честь і її відкрите блакитному небу лякливе лено, мов розтулену рану. Він зігрівав її своїм леготом.

V

Русявий хлопчик рвійно звівся на ноги, мовби якась сила його підпітвухнула, і знову став бігти плаєм, наздоганяючи хмаринку, що пливла небом і прощально махнула йому білою весільною хустинкою. І при цім заклично усміхалася: мовляв, якщо дорослий, наздожени... І хлопчик біг і біг, і біг... Він мусив її наздогнати...

VI

- Бацдерівська сука! — підив крізь зуби сердитий сам на себе емгебіст, піднімаючись з муріга і відчищаючи, відпікрібуючи рукою з брюк глину, суху траву...

Звичним рухом поправив портушею, якої на ньому не було. Руки ковзнули по поясі, мовби хотіли поправити офіцерський ремінь, заправити гімнастерку, яких теж на ньому не було. Цілий же місяць чи два вештався по селу Ясенова в цивільному, навіть у гуцульському одязі, до якого не звик; після галіфе ногавиці здавалися йому мішкуватими й такими, що спадають з нього, не втримуються ніяким пояском.

У вухах стояло: "А де твої погони? А скільки на погонах у тебе зірочок?..." — згадував емгебіст за кличкою "Василь" пробіглий діалог. А ще й це: "А більше ніч не хочеш?"

- І більше нічого! — сердито сплюнув, розуміючи, що завдання завалив. — Чи потрібні свідки? — запитав сам себе.

І сам собі відповів: дістав міні-пістолет і приклад Оксані до скроні, щоб стишити постріл. Він вирішив прибрати її з дороги і спробував ще грati, мовляв, нічого не знає, не видів, не чув. Власне, хто його буде питати? А може, повернеться до шефа з повішеним носом, але хоч одного свідка не буде. Роздумував, сумнівався. Єдино був певен, що нову зірку за все це, здіяне в Ясеновій, не начеплять, якщо одну не знімуть... Та на душі скорше байдуже, ніж тривожно, скорше порожнью, пусто.

Тільки-но спустив курок — Оксана несподівано сіпнулась в передсмертний агоній: він добив її, бездиханну, - вистреливши удруге... І зап'ястя його руки, що держала револьвер, глибоко зашкалила куля...

Схопився за руку — револьвер випав. На траву закапала кров...

Це була побратимська куля, яка могла врятувати Оксану, та не встигла, не зі своєї вини запізнилася на півсекунди... Побратими ішли на свист, який добре чули, не йшли — летіли. Та й рідні зворини для рідних ніг намотують багато кілометрів уверх-униз. Хіба що літаком би скорше прилетіли, та ба...

VII

- Іменем ненічки України емтебіст за кличкою “Василь”, що є провокатором і гвалтівником, вбивцею зв'язної Оксани, — карається смертю: розстрілом. Вирок оскарженю не підлягає і виконується негайно. Слава Україні! — читував з пам'яти, наче з пашірця, вусатий сотник.

Хлопці — побратими, знявши шапки, стояли кружком на колінах біля мертвого Оксани — найкрасивішої і досі в гуцульському селі Ясенова. Круг розімкнувся, аби зімкнутися знову на Оксані, коли пазустріч їй зробив крок курінний.

Сексот майже без нагляду стояв обіч. Вояк Богдан дулом піменецького автомата показав емгебістові, що треба відійти вбік, де зараз і буде виконано вирок.

Той відійшов, — покірно, мовчки.

Водночасі пролунали три постріли до однієї цілі.

Він похитнувся, все ще — мертвим — встоявши на ногах, наче не встиг упасти на коліна й попросити пощади, якої не було б, все одно не випросив би.

- Смерть ворогам України! — ушіволоса мовили гуртом вояки Повстанської Армії.

- Смерть! Смерть! Смерть! — відлунювали гори.

VIII

Сонечко рантом просльозилося кількома великими краплинами, що виали на трав'яний покрив гори. І знову засвітило собі звично.

Побратими ж, задкуючи, розширили круг, що витворився довокруж полеглої Оксани-воячки, мовби вивільняючи для неї простір, що був звужений скорботою, сумом, слезами, скучими вояцькими слезами.

А тим часом їхня мила побратимка оживала. Вона звела найперше повіки і синіми очима глянула на блакитне небо, мовби запитуючи його, що діється, що сталося. Рантом ворухнула й губами, засяяла обличчям, усміхнулася... Через якусь мить їхня весела життерадісна побратимка стала підніматися із землі, і ось уже стойть на повен зріст в усій своїй дівочій красі й неповторності...

Оксана постала в чистій білосніжній одежі, з весільним віночком на голові...

Миттю її ноги відірвалися від муріга...

Оксана злітала до синього неба...

Побратими заворожено дивилися на Вознесіння земної людини до блакитної вишнині, де живе Бог зі своїми святими помічниками, ангелами та ангеликами.

Уже стала білою цяткою в небі, ледве видимою у вишнині, що без дна, без країв, як час.

На хвильку застигнувши на місці, та біла цятка стала помаленьку розростатися.

Так і перетворилася Оксана у прозору білу хмаринку на чисто блакитному небі.

IX

Вояки понуро верталися плаєм до хапці, полишивши під кущем убитого, що візуально перероджувався з людиноподібної істоти у звичайного пса, який на їхніх очах вкривався шерстю, уже мертвий скочювився, шкірячи іклі, погрожував помстою живим.

Ніхто з вояків павіт не оглянувся. Кожен ішов і думав про щось своє і, напевно, тільки про Оксану — ту біляву ниточку, що в'язала їх зі світом, з отчим селом, родиною.

Мов провалилися крізь сиру землю ці вояки. Зникли — як і з'явилися тут кількадесят хвилин тому.

X

А звивистим плаєм біг і біг симпатичний білявий хлопчик, наздоганяючи прозору білу хмаринку. І хоч хмаринка, мовби пливла не швидко, а він біг дуже і дуже швидко, аж падав із ніг, - ніяк не міг наздогнати. Напевно, по небу дорога легша, ніж по землі.

Дивувався не по-дитячому з цього дива цей хлощчик.

Це високе небо було серпневим, по святі Іллі вже й осіннім, року 1945-го по Христу. Та стояло воно ще по-літньому бадьоро над плавними східними схилами високого Карпатського хребта. По той бік. І скрашала його мила біла хмаринка.

20-21.VIII.95, експромтом

(Космет. ред. при передр. 27.IX.97)

Орфей-рятівники

Фантастичне оповідання

На експериментальній планеті Ікс-9 життя текло у заданому Верховним руслі, темпі. Мешканці народжувалися, жили, трудилися, вмирали. Біг час. Змінювалися покоління. Єдине, чим вирізнялися мешканці планети Ікс-9, що із вродженої властивості людини у порядку експеримента вилучалися емоції. Експеримент ставився на створення індивіда спокійної вдачі, ділового, надійного, працелюбного виконавця. Програма задіяна сто років тому, саме на межі 19-го і 20-го сторіч. І ось через якийсь десяток літ Верховний ладив бригаду різнофахових вчених, аби підсумувати експеримент, за яким спостерігали тільки комп'ютери. Експеримент на планеті Ікс 9 дещо й підспільній: навіть Всевишній довідався про нього трохи пізніше зачатку - за рапортом своєї контррозвідки.

Але на якомусь етапі вийшов збій у заданій програмі. І люди, схожі на манекенів, стали настільки черствіти, що про ділову ноту й говорити не доводиться. Річ не про те, що одружувалися на

Ікс-9 без любови, що не вирощували батьки дітей, а їх брало на себе Товариство Штучних Мам. Навіть не про це йдеться, що престарілі батьки доживали свій вік у інтернатах для інвалідів та пенсіонерів. Очерстіння підпослідних індивідуумів набуло такого загрозливого масштабу, наче б па звичайну Землю, що пливе собі в Космосі й не знає горя, - на ній щасливо зараз живуть лише вчені-експериментатори, - насувався льдовик і свідомо припиняв життя-буття. Навіть живіність в ідеальній недистильованій воді раптом черствіла. Розцві бюрократизму. Навіть вітер став дуги офіційно й надто вже за графіком. Ворони - о диво! - каркали, як бюрократи в земних умовах. Словом, в експерименті стався збій. Батьки не визнавали своїх дітей, а діти - відтак - своїх батьків. Синтетичні дерева зробилися, мов кам'яні. Птахи падали, як грудки, з неба на штучний килим планети. Словом, іксянам загрожувало у перспективі лихо: самознищення в порядку скам'яніння сердечного апарату. І ця перспектива доволі близька, аж проглядається.

Іксяни розкололися на два ворогуючі табори. Маючи в своєму розпорядженні лазерну зброю, конфлікт міг перерости локальні межі. Тому треба було приймати екстрену ухвалу про - або ліквідацію планети взагалі з усім начинням, а це й завал некороткого експерименту з поколіннями, або пегайно відректи в експеримент нову біологічну корпуслу. І ось... Верховний екстремо зібрав розширену наукову раду. Три дні вона засідала. Більше, правда, дозволити собі й не могла. Процеси на планеті Ікс-9 розгорталися стрімко. І невідворотно. Очерстіння сталося на рівні гена-носія, основного гена, з якого будувалося все на планеті. Рада ухвалила: природним шляхом вернути іксян в попереднє запрограмоване становище. Це - на одну тисячу мешканців визначити одного поета - Орфея. Оскільки на планеті проживало 77 тисяч осіб, то поетів і потребувалося 77 чоловік.

Через якусь годинку Головний інженер-генетик доповів Верховному, що 77 Орфейів відібрано, аби задіяти, і вони готові до вильоту за призначенням. Програма їхнього співу означена певною амплітудою, тобто обрамлена. Тут рядовий конкретний генетик все передбачив.

Ідуть останні ладунки в космічному кораблі, який уже був зчеплений з ракетою-носієм.

Слово уже лише за космічними синооптиками: які там магнітні бурі носяться в сузір'ї штучних планет, власне, в сузір'ї Білого Медведя.

Верховний відклікав з відпустки й свого заступника:

- Експеримент на експерименті. Як гадаєш, Кульгавий ставить на туза?

- Шефе, я завжди був відвертим. Орфей не врятують планети. Що може кіфара проти ракет, шефе?! Невже і ви піддалися емоціям, наївному атавізму землян початку космічної ери?

- Ні, Орфей, за ідею, повинні, мусять врятувати планету Ікс-9. Інакше, якщо Верховний довідається про помилку у нашій лабораторії, най і сторічної давності, закриє відділ, відкличе фінансування, припинить експеримент. А це осміх на всю Галактику,

друже!

- Подзвоню в центр, щоб не було виходу інформації в зоряний простір, - мовби звернувся сам до себе заступник Верховного.
- Це слушно, колого. Відкрию секрет: в разі успіху після сторічного ювілею планети Ікс-9 я і ти дістанемо премію Нобеля. Держи перст на усіх.

Транспортний корабель зі 77-ма Орфеями та їхніми 77-ма Еврідіками, аби не було нудно, готовий до старту. На сонці мовби горить ракета-носій.

Орфей новошланетяни, дещо м'які на рисах характеру, чутливі. Еврідікам прищеплено більш-менш ділові риси, мовби для компенсації. Цим Головний Лаборант гарантував собі вижиття особин Орфеїв серед черствіючих іксян. Турбував його тільки один Орфей - за номером 49. Його датчик показував відмінний режим роботи штучного серця. Надто, цей режим, був правильним: серце билося в такт з мікронною долею точності. Ніяких відхилень в роботі. Всі інші 76 сердец з наближенням до старту, цілі дещо захвилювалися й кардіологічний рисунок вирізнявся порівняно до спокійних лабораторних умов, що й вимагалося.

Робота Орфеїв на Ікс-планеті з числовим позначенням 9 до розгортання планувалася негайно. На входження в ритм відводилися, можна сказати, лічені хвилини. Всяко часу обмаль.

Присівши, Орфей в парі зі своїми любими і милим Еврідіками, які в лабораторії дістали обриси, профілі египетської цариці Нефертіті — як еталону краси, що значилася в каталогі за номером 77 (без сумніву, числовий збіг абсолютно випадковий), словом, присівши, Орфей розбрелися по планеті.

Задзвеніли кіфари, промовляючи до іксян дивним звуком любови, злагоди, доброти. Полинули супровідні пісні про отчий край, животворне коріння, про добро і зло, про кохання в його розмаїтіх душевно-сердечних віявах. Кіфари дзвеніли денно і нощно. Звук, як роса, вкривав планету, мовби змивав з неї аж прироснутий - не лише прилипнутий - бруд. Кажда гра - як злива, як озонне оновлення.

Як і можна було чекати, сподіватися, іксяни скептично зустріли орфейний спів і орфейну гру на кіфарах. Вони байдуже слухали, і або позіхали, або взагалі не чули того музикування.

Десь минав уже й дослідний термін визначення перших результатів експерименту на експерименті. Головний висновок також підрімував у лабірінтах комп'ютерів, що іксяни-скептики не лише підсміювалися з кіфаристів, а й ображали творчу групу. Не м'якшало серце навіть у жінок іксян чи дітей-іксян. Дивно, бо ці дві категорії мешканців завжди чутливіші до нового чи перемін. Але збій, отже, був такий стрімкий, що хворобливі застійні явища наростиали з катастрофічною швидкістю. Черствість зростала, мов на дріжджах. Збій у програмі чутливого здоров'я видимий неозброєним оком. Тут, може, й ніякі уже розрахунки не могли нагодитися: черствість росла в геометричній прогресії, помножений на арифметичну. Це вело до конечної катастрофи далеко до витоку ста років. Їх то й залишилося якихось років десять або 3,5 тисячі днів.

Чесно кажучи, черствість кам'яніла. А камінь породжує лише

камінь. І нічого не могли зробити 76 орфеїв на планеті Ікс-9. Про ще одного - 49-го за номером - дещо виясниться пізніше. Поки що його не бачу в жодному з гуртів чи кутків.

Планета пливла собі, як плавала доти поза небесами і в цілком автономному режимі, який, правда, контролювався на центральному комп'ютері в диспетчерській Верховного. Усе тут цвіло, як цвіло вже і майже сто літ тому, цвіло штучним цвітом, що давався мармуром. В іксян блідли лиця, грубіли обриси людського тіла-талії.

Орфеї не могли розбудити те, що вже взялося каменем, або його просто десь у первинності не було запрограмовано. Адже не знали іксяні, що таке сльози, горе, лихі, взагалі почуття? Настільки зараз у них обезволіла воля, що стали абсолютно безвольними. Живуть і самі не знають, навіщо живуть. Щось задано діють, але павіщо - не відають. Геть черствили, засушились, обездуховнились. Орфей, отже, виявилися безсилими. І навіть зайвими? Може, що припізноно заявили їх? Або тому, що мали дістали обмаль часу? Може, що - іксяні назагал запрограмовані десь у глибині на цю бездуховність? Але чому ж черствість так безповоротно й стрімко народжувала ще сильнішу черствість? Де тут, у чому тут закономірність? Невже це не передбачалось шкалою досліджень? Невже на первокарті не зчитувалося збійне фіксування того відхилення? Невже це не входило в коло програм?

Так і визрівала цілковита криза на планеті Ікс-9. Це було чекано, зрептою, уже негайно. І ось-ось програму мали прининити. А до всього - ось - сталося й не передбачене ніким. Один Орфей, саме той, що має номер 49, умить забарахлив. Кіфара то мовчала, то бренькотіла, а його спів скоріше нагадував вервежку вигуків... В його серці зачався зворотній процес, тобто процес наростання агресивності. І перше, що він вчинив, - це розбив свою кіфару, тріснувши нею об декоративну брилу на майдані сектора-5, а відтак привселюдно задушив свою Еврідіку, яка намагалася вгамувати свого партнера, зашдозривши, що в нього щось негаразд із психікою, почуттями, програмою. Уже без кіфари, палицею Орфей-49 став спонукувати іксян до співання агресивних пісень. А хіба з-під палиці щіде спів? І так зі співця-орфея вийшов агресор, виродився з його ества. І справа ускладнилася тим, що цей бракований примірник гуманіста став на чолі чвар і поділу іксян на плюсів і мінусів. Це скінчилося б неминучою бійнею в космічному масштабі, якби не командирований агент, що паралізував дії вожака-самозванця. Інакше лабораторна помилка, що зродила Анти-Орфея, який не усвідомлював свої агресивні гени, могла привести до катастрофи.

Але катастрофа накочувалася валом. І вже стояло перед Верховним питання, чи зможуть врятувати орфей ситуацію на планеті Ікс-9. Він найперше рятував свою репутацію. Викликавши заступника, мав з ним кількасекундову розмову жестами, аби не підслухував Всешишній, хоча Всешишній спостерігав, звичайно, за всім, що діялось у штучному сузір'ї, де верховодив Верховний: електронна служба нагляду працювала бездоганно. Обидва співбесідники в питанні, що і як робити далі, не на фіглі розгубилися...

І Всешишній, бачачи, що експеримент на планеті Ікс-9 доходить

критичної точки, а Верховний вагається припинити експеримент рішучим вольовим чином, все ще сподіваючись врятувати справу і головне свою премію Нобеля, - Всевишній натискує надсекретну кнопку "Крапка" й припиняє експеримент з іксянами-черствянами. Значить, одна ланка десь дала збій. Всевишній помітив мінусом котрусь зі сторінок свого журналу й викликав боягуза з рапортом. Той відчув, що буде летіти з нього пр'я: Всевишній скубе безжалісно...

І загалом, чи врятували б орфей зчерствілу планету, якби між ними не виплодився звичайний агресор-орфей або Анти-Орфей? На це запитання відповісти може хіба що повторний експеримент, який вже буде на новоствореній планеті Ікс-9а. Але це вже справа першого сторіччя нового, третього тисячоріччя людського відліку часу. Поки що на Ікс-9 вилетіла бригада гробарів та ремонтників-хірургів. Деякі деталі з організмів іксян ще знадобляться для зберігання в Банку Органів з метою пересадки їх у перспективі на інші експериментальні тіла. Дещо просто зносилося настільки, що с сміттям. Уявляєте серце па смітнику? А тут що лише потому не увидите??!

Демонтаж триватиме недовго. До зустрічі в майбутньому! До майбутнього! Бо програма штучних орфів з наукового порядку дня не знята. Та чи врятують вони й планету-наступницю Ікс-9а? Бо що дає штучність, помножена на штучність?

Я прочитав сьогодні в новинці, що так само чи подібно Космічна Наукова Асамблея вирішила вивести з космічного експерименту планету Земля, яка живе ув автономному зоряному режимі. А тут мешкає мое гено-споріднене плем'я рутенів. Не забудьте, що діється все це дуже далекого сторіччя у глибині ще позаантичного часу. І я Орфей рутен щось намагаєся вдяти, щоправда, без Еврідіки, що відбилася від рук? Чи вдастися? На кіфарі зосталася одна струна...

Уночі з 29 на 30.I.87 р.
(від 2-ої до 4-ої год.),
експромтом
(Незн. стил. ред. при передр. 27.IX.97)

Михайло Фединишинець

Офорту Отта

Оповідання

Медвідю

а

Я не впізнав одразу Отта: мить я не міг збагнути, що за незнайомець зловив мій погляд і так цупко дивив на мене, ніби вперше бачив. І чого цей незнайомець рушив у мій бік? Я нарешті впізнав Отта:

- О, сійо, Отто! - нарешті неофісійно вигукнув я Медвідю.
- ?, Федъку! - недочулося мені з його вітання перше слово.

(А першим було Слово).

Ой як мені заважав велосипед! Спершу не міг збагнути, хто дивить на мене, а тепер не міг зgrabno обійтися Отта. Він міцнюще тис мою руку. Я дивив на Отта, а видів його гравюру-офорту "Корінь", яка висить у Гусика (хто він, Гусик, див. нижче). Я дивив на Отта (тко то Отто, - теж диви нижче) і не видів його довгого волосся.

- Тяміш, ми востаннє стрітилися, коли ти мав таке волосся, - емоційно, жестом правої руки вказав я трохи вище лівого ліктя (ой як мені заважав велосипед!). - Це було, здається, минулого року влітку.

Отто стяг з голови кепку. Я побачив коротковолосого, ледь не

Автора!

Михайло Фединишинець (1970 р.н.)
- син рутена, але неприятель рутини.
Лірик. Фантазер. Прожектор - зодчий
прожектів. Не по-сучасному взвічливий.
Улюблений день - п'ятниця, а поет -
Патрус-Карпатський. Фан футболу і
рибалки. В одних джинсовых гатях і кепі
ходить років сім. Коли вонка сильний
вітер, неправильно наголошує окремі
слова.

Нерозкрилений віршар, котрий у
ранньому віці перейшов на прозу, яку
тільки сам розуміє.

Співред-актор "Айно".

Отто стяг з голови кепку. Я побачив коротковолосого, ледь не лисого Отта. Я сміявся і думав: “Творча особистість Медвідь, то волосий, то лисий, то лисо-волосий”.

(Не має сенсу дослівно передавати наш діалог, пі вигадувати внутрішній монолог приятеля Отта, що стояв побіч нас. Загалу відомо, якою інформацією обмінюються цімборове, зустрівпісь подібним падом. Кілька моментів зафіксую, а вже, чи той же загал вони цікавлять, б...ь - мене не цікавить. Я їх особисто для себе фіксую, можете й не читати далі, коли нудьга вас почала гладити за шерстю).

Медвідь говорив про щуку, яку імів десь недалеко від Дравців. Мене переслідувала галюцинація: “У Дравцях живе Гусь. Отто, отже, імів щуку неподалік від того місця, де висить офорт. І я невлад додав до його розповіді про щуку:

- Цікаво, ми з Гусиком там щук не ловили... Я бачив у Гуся твій офорт. Оригінально, - лише на лаконічне означення спромігся. (Я не міг одразу збагнути...., я не міг, як личити обійняті...., я не міг належно висловитись про офорт “Корінь”, що закоренився у моїй тямці. Що тоді я можу???)

- Офорт, - повторив Медвідь. - Ще хочу подарувати Гусику живопис, лише тепер не маю. “А мені?” - ледь не вилетіло ми” з рота. “За які такі заслуги?” - оговтався я в собі і стримався.

6

“Медвідь!” - дражнили в класі Отта, наголошуючи на другому складі. Чи грамотно “ведмідь”? (Кому як! - русинови солодко у вухови від “медвідь”, бо медвід відає, де мед, а ведмідь - де мідь). “Медвідь” була його кличка, з акцентом на першому.

“Гусь” - дражнили Гусинку Миколу. Теж неграмотно. Як-нє-як - грамотно “Гусак”.

- О Грейце мі! - вигукує галіцький петріот. По-напому “Боже май!” - “Медвідь” - анахронізм, чи й гірше - русизм, чи ще гірша пакость, чи капость? - русинізм! “Гусь” - наслідки русифікації.

Не прижилося (бо не жилося так як слід) свого часу до Гусика “Поплавок”, гусинка ж - гусяче перо на вудочку. “Гусик” - охрестили кликухою. “Мишою” - дратували мене. Як пізніше я дізнався, на філфакці, грамотно дражнили. “Федя” - прижилася за мною кличка. “Міклуха” не привязалась. На жаль. Був бо ж у класі конкурент - Юрко Мікловіп, який і переміг. “Федя” ж - Фединишпинець обрубаний. Ба!

Та ї усіх нас трьох обрубали. (Когось і обламують). Економно, закон економії мови.

Медвідь, Гусь і Міша - люди вчені.

Медвідь - рибалка-художник.

Гусь - рибалка-біолог.

Міша - рибалка-філолог.

Медвецькі - художники.

Чому всі Гусинки не біологи? (Батьки Гусика, мусите перепрофілюватися, аби не псувати мені закономірність).

Фединишпинці - філологи.

В

Троє не в Трої - в Ужгороді - запекле тріо, Pio, Pio... - нейро, - нейро.... хірургія.

Г

Я чув Медвідя, а говорив Гусик:

- Офорт. Голландець Рембрандт малював так. Тільки сім екземплярів Медвідь відбив. Метал знищив.

(Якщо так малював Рембрандт, то треба цю методу називати офордтом, а Рембрандта - голландтцем, або голландським сером. Я десь читав, що Шевченко захоплювався Рембрандтом. Коли Гусик казав "Рембрандт", мое вухо зафіктило і на прізвище Вільгельма фон Гумбольдта, прощін най буде. Я пригадав випадок, коли один викладач - ведмідь на парі так сумлінно розсююковався, вимовивши останні дві літери прізвища цього архімовознавця - аж слина 'му бризнула з родга на студенцток першої з первнем пардти...

І не Медвідь тоді відбив сім екземплярів, а - Медвідт.

Д

Веду паралелі, усвідомлюю певну ланцюгову реакцію:

Акт натхнення в Отта

Офорт "Корінь"

Офорт "Корінь" і я

Офорт "Корінь" і я зустріч з Оттом

Офорт "Корінь" і я зустріч з Оттом і акт натхнення в мене(12) і офорктне оповідання ...???...??? Себто - цебто - тобто Отто мені подарує щось своє (натяк ясен, Ясеночку?). І відбитки можуть набрати характер нескінченних актів, доки обое не станемо корінням у сирій землі. Хоча і там не заборонено, думаю, обмінюватися культурними надбаннями.

Г-а

А розлогий "Корінь" уявлявся довгим розкуювдженім волоссям Отта. З корінців - пучечок волосся цімбора. Бог з пею, тою уявою, не будемо уточнювати, це на совісти уяви. Я забув уточнити для істориків літератури і мистецтва: назва "Корінь" написана по-словашьки.

Пізніше я сам збагнув, що то корінь життя, а не смерти. Корінці мають душі, душі - форму тіла людську. Ще так, до слова, додам: існує десь і рослина така - мандрагора (певно, по горах мандрує), коріння якої має вигляд людської фігурки.

На відстані офорт мені видався більш витонченим, без нюансів.

- Філософський корінь, бо ценіс не нагадує, - може, і майже грубуватим був мій висновок. "Хоча і ценіс - корінь філософський", - подумки вже наважився виправити себе, зважив на присутність Василини - жони Гусика-мужка. Гусики, виділося мені, посміхнулися.

Глибша інтерпретація гравюри - за мистецтвознавцями, думка яких мене абсолютно не хвилює. Іо глибше корінь зінтерпретувати неможливо. Вони ж обсмоктуть цю гравюру як корінь зла, який, дорогі, не викорінить.

е

Отто або оттО - русин оба нисур. Він так і повів; бо повіяв вітер степовий у зворотний бік.

- Цей теж русин, - і вказав на приятеля, що стояв поруч і мовчки спостерігав за нами. (Нині - він викладач коледжу). Тримав загорнуту картину в руках. (Запитайте його чи офорт, коли дяку матимете, бо я не поцікавився).

- Ні-ні, не дуже, - вставив приятель уже й мій щодо русинства.

- Пой сюди, - по-компанійськи потяг Отто цімбора за галір куртяка до себе.

- Це особисте право кожного, як себе називати. Кайне проублем, - сурйозним дотепом тепнув я.

Отто і справді русин, бо він Медвецький.

От то офорт, отта-кий він Отто!

6

- Ніо, майся, не майся по світови - а вглиблюйся в нього і роз'їжджай, - повів я, повітрям повів мій рот. - Та врешті-решт вернись ув Унгвар. Як Ерделі.

Ми міцно потиснули один одному руки...

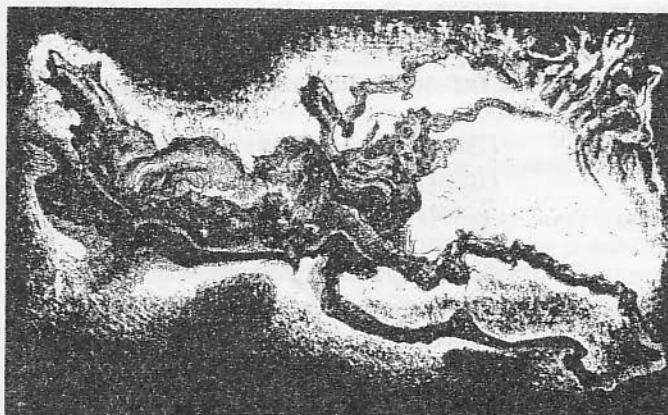
І пішли в різні боки...

Я озирнувся, пожартувати ще не здогадався: "Медвідю, наступна зустріч, майже, улітку буде, з волоссям-колоссям до пояса мусиш бути - слово одне, з русою косою до пояса. Або - принаймні - трохи вище ліктя. Лівого".

Висновок

Такий відбиток від ОТТОРТА - ОФОРТУ ОТТА.

Червень 1994

Отто Медвецький

Репродукція з роботи Отто Медвецького "Корінь". 1993.
Власність Миколи і Василіни Гусинків.

Принципово і не баную

У цього оповідання воїстину дивна історія. І писалося воно, м'яко кажучи, у дивному стані, але на одному подиху. І з моєї вині не було свого часу опубліковане в Бедьовій "Срібній Землі". Головредом її тоді був неординарний, першорядний і впертий фахівець журналістського ремесла Василь Ільницький (нині головред "СЗ-фест"). Два з файним гаком роки "Аспект..." відлежувався в "шуфляді". "Шуфляда" в лапках, бо відлежувався в папці, а шуфляди в мене й нес.

Згодом я вирішив "...спектр..." опублікувати в "Ріо-інформ". Ця новинка імпонує мені розв'язаністю і незакомплексованістю, має своє неповторне і сміливе обличчя. Я глибоко вдячний головреду Петру Гойсу, котрий без будь-яких зволікань, оперативно опублікував експериментальний твір. Айбо, мабуть, за браком газетної площини або "недоцільності" випали присвята й прелюдія оповідання, що мали для мене принципове значення. Тому вирішив його в авторській редакції надрукувати в "Айно". Айбо і сісс варіант з вар'янтом (від галицького "вар'ювати"). Живот цікавий, бо цікавий, загадковий і складний.

До слова. Принципово друкую в часописі і два інтимні вершки, бо далекі 94-ий і 95-ий роки були в цьому найсуттєвішому плані особливо яскравими. Айбо, за ними, заднім числом, я не баную абсолютно. (Каштанова смуга життя поступово стає).

Но, читайте на здоров'я оповідання, скільки терпіння вистачить!

Автор

27.09.97

Аспект чи спектр проблеми-леми?

(Експериментальна п-р-оза, шельми шановні - експерти)

Присвячую Пробному каменю моого пера,
Пробі розв'язати лему, Проубі лемків,
Дакапуціфлінтощи, Метру - Живучі,
Пречистій Діві з фіномною попкою,
Зоряному краю, Подружжю,
Обдарованим джигітам,
Ярославу й Мирославі, Гусинкам-молодшим,
Новаторській поп-позі,
Епопеї з Хохмою, Богу, Собі,
Присвяти присвячую

Прелюдія,

*Нео-бов'язкова прелюдія, Люди Добрі, легінія з незламним
незіпсованим спірітусом, незаспиртованим, з дискретним,
перервним, рваним мисленням, коротка, як фотка, прелюдія
до асоціативної оповіді-сповіді на дії дві з перенесенням у просторі
й часі.*

*Прошу власну персону не вкорочувати ні думок тексту, ні
тексту думок. Бо з різних причин часто (а діаспора часто-
густо частує вітаннями з г'Америки, що рикає повсякчас на нас,
і діаспора, мабуть, чисто ніч учинити не може, а може, ї не
хоче) таке практикується-кується. Я згоден (більше ні на що не
годен; кілько годин, бо-м голоден?) і на макроскопічний шрифт,
лише б без купюр. Як себе почивають Бритоголові й купюри
зелененкі, цебто Боси з баксами, або забоксовані баксом Боси?*

*Лінотипістко (Вас випадково не Ліною зовуть, друга
Костенко?), будь ласка, будьте уважною, і Ви, Коректоре!*

*Чекаю з польовими квітами Публі-акцію, а з членими
ружами Менстру-акацію, і кланяюся всім до землі, реверансом.
Авансом.*

Жду, УжДУ, режонансу...

Но-автор

Дія 1-а

Аспект чи спектр проблеми? Перші два слова латинського походження. Третє - грецького. Очевидно, на тих двох римляни посварилися. Одна половина вважала - ліпше і твердіше звучить "спектрум", а друга, будучи мелодійнішою, - "аспектус". Войовничі римляни, себто перші, мали неабиякий аргумент: "спектрум" утворилося раніше. Ій-Бо", вони праві, хоч я анти них. "Видіння", спектрум же, на мій погляд, швидше виникло в уяві людини, ніж "погляд", аспектус. Войовничі римляни пили рум "Струмок" і тому були войовничими. Існувало, мовляв, собі "спектр", то най собі даліше існує. Не треба собі створювати зайвих клопотів ("проблеми" тоді лише в греків були). Так, а не інак казалося мирним римлянам. У таких випадках подібні аргументи не допомагають, а манают, і вони стають биякими, ба якими це? Жили ж колись і ргументи, а не прижились чомусь - залишились лише менти.

Відволікаюся, чим і зволікаю спробу вирішити порушену проблему - лему зі спектром і аспектом; мимоволі й поволі захоплюють, хапають у свої лабети мовознавчі суперечки. Знаходжу відразу ("нараз", а не почутия огиди) й собі неабияке виправдання зі власними видіннями і поглядами: лінгвістичну бійку римлян опише, лише коротко, літерат, бо він збирається зупинитися надалі й на іншому спектрі чи аспекті проблеми - спробі лемків-лемаків.

Мирні римляни порушили й вирішили це питаннячко просто: додали "а" і прибрали "р", бо "ер" нагадувало боротьбу, з кровію, а "а" сперед і спересердя додали. Вони ж мріяли спокійно працювати над своїм удосконаленням, ховаючись від войовничих з тоді ще не

відомими кантівськими речами у собі. (До речі, подібне відбувалося з "нормальним" і "аномальним"). Войовничі ж повіли на запит мирним:

- Ви що, мирні, подуріли? Мир? Ні! - несподівано для всіх, і для мене в т. ч., почали ділити ножами слова.

А мирні миром протистали войовничим. Нич останнім не лишалося робити, як змиртися. І штучно загострене войовничими питаннячко - вони так собі, між іншим, живо й жваво гостирили ножі, але вчасно схаменулися. Досить того, що Ромул убив Рема і Ромул став Римом (я не прошу Ромулови, що напився нальогався нашого руму, і вчинив злочин - непростимий гріх), справедливо уособлюючи більше в назві столиці Рема; для дятла і вовчиці, і пастуха Фауста (фатум Фауста?) обое були дорогими, і для Роми матері - богині Риму - обидва вони святі. Відволікся, айбо заримував я римлян капітально, капітально, Капітолію й на Капітульний, чуеш?

Отже, питання, насіння якого не прийнялося, стало пак знов питаннячком, а згодом і докус зникло з арени. І згоди у таких проблемках (іск'юз мі, клопотках) римляни врешті-решт, не вештаючись і не тасуючись задар्य, знашукували завше, не шукаючи й не куючи непотрібного всім шоку. Як бачите, Люди Добре, інакше було і з "ромулами" і "ремами" - вирішили ся писати "римлянами" (лінгвісти-модерністи постаралися). Ромуляне-спектрівці і ремлянє-аспектівці свідомо духовно зійшлися. І зі "спектрумом" і "аспектусом" струмінь руму у жилах вивітрився, визвірившись і конаючи настанок. Залишили обидва слова, з ясували їхні відтінки і світ примусили ними користуватися. Аж тут зненацька втрутілися греки-суки зі своїми мовними проблемами, Діво, і я зі своїми, Боже, що й спонукало мене попороздумувати над спектрами й аспектами особистих і цих проблем. Вам хліба й видовищ треба, а я зі власними теоремами ледь не розиявчався! І різниця суттєва ж: минуле римлян більше захоплює і меншого болю завдає, ніж наше, тим паче окреме чиєсь майбуття. Словом, войовничі стали зі збросю в руках на захист власних, немоїх, інтересів і їхній спектр коливань виявився могутнішим, ніж мій - ніж мій, німій не мій, змію. Мирні заспокоювали войовничих, що не варто на такому проливати крові з греками, взаємоpronикнення мов є вигідним і необхідним, гідним обох сторін і цивілізацій, і необхідно не обходити його, а гордитися ним. Войовничі були ревними аскетами цієї проблеми, і лише нутром відчували, що клопотна проблема для обох народів і виїденого яйця не коштус (як і Аспрантура Степанівна хитропопа, заклопотана катедро у безлчи аспектах), а може коштувати найдорожче - життя невинно убієнних, що пак ніякими коштами не повернеш, аби мерці ожили ("мерсі" тут ні при чому, галли дорогі) і могли куштувати насолоду життя; жаль, ож після життя лем смирть.

Мирні байдужим і дужим оком, будучи шкетами подібних клопотів, поглянувши тверезим оком, оби нікчемна сутінка не вийшла обом боком, і збоку свого аспекту (випадкова описка, її оприскувати не буду, бо вкотре піду вблуд?!), (кома!) з комами,,, вирішили що проблему: реми придумали ромулам, аби ті заспокоїлися і ножі покоїлися, багато зі спектром аспектів боротьби римлян і еллінів: спектрограф (граф Шенборн бавився зі спектром), спектроскоп (ану

шарики мої! ану його! йог - і нич не вдіеш!), спектрометр (помізкуйте і ви, пошолопайте шомполом, шельми вельмишановні!), спектрографіограма (шизанутися мож!), спектрограф - комуняки вже давно з глузду з'їхали; прізвищ не треба називати? та й ви без прізвищ, найхвиці органи влади (органи вам не будуть грati, за грati б вас, бо оргi з оргазмами оргазмiзовуєте... лем для себе). Отже, ви без прізвищ, просто з прізвиськами, як сиськами у Саманти Фокс без лоу фоса, комуняки - кому дяка, той і свище. Звідси ѹ архетип (комуняки - архаїчнi типи) прислiв'я: і вашим, і нашим; ох, iвапки iнапки, ох і важко, Нанашико, писати ж. Тому й пора заокруглюватися (яким чином? чи без чи- ну, бешкетнику, шкете усих проублем з лемами та й левами, зрештою, з рештою) і не видримбуватись (мова дримби ж безконечно поліфонічна)...

І римляни трiумфували, і греки гедонiзмували...

І досi усi, і вони, і Європа лопа zo смiху з наших проблем! Покажу ж я їм, і ви зокрема! нахрена тодi мусолитися проблема тотентотiв і готiв, мусолитися і ця невигойна рана штучно в добавку й для бавки солитися солодков Еврошокс, з шківновn і дiравов попков, і солоним Солотвином, з лоном солодким?! Чому? Та бо ми не гримляни й не гректи (зумiснi описки, але теж оприскувати не буду) кома а релiкти в утробi матерi Європи. І все-таки ми - лемки, бойки, долиняни, гуцули одного кореня - матерi Руси - народимося повноцiнними. Це я вам кажу, бо я Європi - другiй матерi - покажу, жжу!!! Колись Русь родила Європу, тепер най Європа (гопша!) свою Матiрi родит (пардон, Неньку). Родино краинська, ми народжуємося, ле-ле-ле-ле.....

Настала нареплi пора родитися! (І вдруге заокруглюватись? Нi, доста я був заокругленим в утробi Європи, я гойкаю матiнцi "пробi!" і горнусь до теплих i пiжнiх грудей... Європи й Руси. Нi, Руси й Європи. Будьмо i жijme у вiчному русi!

Не упустiмо шансу, зорянi краини, не падайте до шанцу, ви!

Я напився молока й притих. Тому й повертаюся близкавично й обтiчно, дико, з iндиферентним криком - дволиким лицом - до другої спектроаспектичної проблеми - пробi лемкiв-лемакiв утворити свою Републiку. Не подiлуємось, й не плюд, де лем i'ют в Аморfному крайовому князiвствi во время люте.

Оговтайтесь, бо пак не прощу і пiдете на прошu. Спаси iх, Господи, спаси, во имня Себе i Руси. І резюме - "незрезюмiле" - до проблеми. Оформлю йоуго так:

- Ех, кобы сися братiя та й дале правила нами, - заправив раз "ми еден Докус, вiчний кандидат у кандидати до Антотого Мiнiстерства, й максi. - Ударь ся по роту, - повiв му Йа.

А тепер ви повiчте, у вiчi, ци не герой Йа?! Герой Йа, а того, Тату, Королiство Того - Паранойа. Йiаааа!!!

А де ж проублема - проуба лемакiв?

Ось вона:

Дiя 2-а (а?)

На!

школа штату Боздош

Тетяна Дробнич : "Доглядаю свій сад..."

"Гіганська" - здається, алучнішого означення годі підібрать до ЗОШ № 19 м. Ужгорода. Тут працює 110 учителів (учні з гумором називають їх "мучителями") з 15 кафедр; наєачеться понад 2000 учнів; діс 12, на всі уподобання, студії (згадаємо хоча б відомі студії аеробіки і рукопашного бою, якими керує подружжя Ванджураків - Ірина й Іван). Керувати такою "махіною" - справа нелегка. Штефан Капушанський взяв білц-інтерв'ю в директора школи Тетяни Дробнич.

- Пані Тетяно, директоруєте Ви вже три роки. Що вдалося зробити за цей час?

- По-перше, вдалося створити адміністративну команду однодумців (завучі Наталія Макара, Світлана Ващук, Олена Онда, Лариса Мартяшова, Людмила Симулик), чітко розподілити в ній обов'язки. По-друге, організувати навчально-виховний процес відповідно до сучасних вимог. По-третє, в міру можливостей підтримати творчих вчителів. І по-четверте, дещо припорядкувати територію школи. Кожний рік був особливим. Пригадується 95-ий, пов'язаний з кризою в країні, коли відплів учнів у села просто приголомшивав. 97-ий запам'ятався напруженим ритмом, зокрема п'ятьма семінарами для педпрацівників міста. До кожного семінару готовувалися серйозні теоретичні розробки, плюс практична частина - відкриті уроки й позакласні заходи.

- Які риси Вам імпонують у підлеглих, а які викликають зворотний ефект? Чи є у Вас особисто недоліки?

- Педагогічний колектив - складна простота і проста складність, кажучи з краплиною дотепу. Кожен учитель, як і учень, - неповторність. І до них потрібен індивідуальний підхід. Насамперед імпонують тепле

ствлення, повага, любов учителя до дітей, порядність у стосунках з колегами по роботі, з батьками - школярів. І обов'язково - професіоналізм педагога. Втішно, коли він працює в творчому режимі і досягає результатів. Не імпонують "сірі" вчителі, без позиції, власного погляду на речі. Щодо моїх недоліків. Вони є. Але нехай це залишається маленьким секретом. Додам: я їх усвідомлюю і практикою над собою...

- Чим звикли займатися у вільну хвилину?

- Вирощую й доглядаю свій сад з квітами - нарцисами, чернобривцями, айстрами, жоржинами. Читаю літературу з фаху - фізичну, а також художні книги. Ще одна "слабкість" - подорожі. Обіздила увесь край.

- Стovідсotковo, трапляється у Вашій практиці щось смішне...

- Хіба без цього?! Спадає на гадку День учителя - одне з найдорожчих свят. У той день вчителі сидять за партами, порушують дисципліну, вимагають в юдельні безкоштовного харчування... Одного разу нас, учителів, запросили учні в актову залу на концерт і ... зачинили. То був справжнісінський день учнівського самоврядування. А після вчителі пішли гуртом за школу палити. І вийшло все якось не натягнуто, весело.

- Ну що ж , дякую.

- Прошу.

Освячення Першовереснем

Відомо, що етимологія слова "вересень" пов'язана з назвою рослини - вічнозеленого куща вересу, який цвіте саме в цей час.

Першовересень! Здається, й люди цвітуть цього дня. А першокласники - просто зачаровані. Як лялечки.

Учителі й учні піднесено активізовуються після літніх вакацій. А батькам учнів вересень несе з собою чимало клопотів. І нагадує щороку дитинства пору, юності: вчора ти вчився, а сьогодні - сам переживаєш за своє чадо...

Ужгородська ЗОШ №19 зустріла новий навчальний рік святощно, з голочки: впорядковані вибілені класи, кабінети, пофарбовані у приемні кольори парти. І зовні так само: територія школи за літо причептурилась чернобривцями, стала охайною. Не за помахом чарівної палички, звичайно.

Одне слово, всюди відчувається дбайливе око господаря - директорки школи Тетяни Дробнич. Не можна не віддати їй належне. Як і не можна тут не згадати сумлінного завгоспа Зіновія Коника.

Тільки-но розпочалося навчання, а старшокласників чекав своєрідний сюрприз. Завдяки класним керівникам Світлані Ващук, Тамарі Новицькій, Василю Кочану й завучу школи Наталії Макарі десятій одинадцяті класи мали нагоду зустрітись із православним священиком отцем Димитром і послухати його мудре, виважене і глибоке слово про дотримання у повсякденності доброти і чесності у помислах, прагненнях і діяннях. Духовності і моралі - в житті. Своєю повчальною оповіддю отець Димитрій по суті освятив новий навчальний рік.

Кінцевим акордом цієї цікавої і хвилюючої розповіді став виступ перед учителями й учнями добрے знаного у краї, в Україні й за рубежем камерного хору "Кантус".

Карой Бойко

Гуманітарне ядро

Українська держава, хай і занадто поступово, але утверджується. І природний процес українізації освіти набирає обертів...

На кафедрі української мови та літератури школи штату Боздош завжди пануває, панує і пануватиме творча атмосфера: згуртований колектив філологів працює за новими програмами, в напруженому ритмі; досвідчені й талановиті педагоги Людмила Нагорняк, Марія Сабадош, Любов Ревацька, Світлана Шманько, Тетяна Чобаня щиро передають свої навики молодшим здібним колегам - Тетяні Мокшайт, Людмилі Путрашік, Мирославі Вайнайз, Світлані Повхан, Сергію Аксамитному, Михайлу Фединшиню.

(Особливу барву в роботу кафедри свого часу привносили поетеса Лідія Ходачі і вчителька Надія Писар, котрі сьогодні працюють в Інституті міжнародних відносин, економіки й права).

У час відродження української літератури кафедра акцентує свою увагу на вивченні творчості Євгена Маланюка, Леоніда Мосендуза, Олени Теліги, Василя Стуса, Івана Світличного; також на літературному краєзнавстві: творчості Івана Ірлявського, Андрія Патруса-Карпатського, Василя Гренджі-Донського, Юрія Станиця, Івана Чендея, Петра Скунця...

До речі, життєрадісна кафедра є в Ужгороді наймолодшою за віком її працівників. Водночас вона є і велими солідою. Коротко: кафедра є гуманітарним ядром міста.

Майкл Грегіт

Михайло Долинянин

Народилися в Радванці

Образок

Час від часу мимохідъ я звик випити каву чи сік в кафе, розташованому на перехресті театральної та історично-літературної ужгородських вулиць - Заньковецької та Грушевського.

І знайомство це відбулося, як усі: ніби випадково... Хоча з погляду ми вже зналися досить давно. З батьками учнів ЗОШ №19 Маріанни та Едуарда Сухолових - пані Маріанною і паном Анатолієм - і вийшла в нас літнього дня невимушена бесіда за чашкою прохолодного кофе і пляшкою ароматного "Спраглого монаха" (себто навпаки з прохолодою й ароматом) про їхніх чад. Так і виникло в мене бажання написати статейку після нашої розмови...

Узріли вперше світ Маріанна й Едуард тринадцять і чотирнадцять років тому, в Радванці. Істинному ужгородцю не треба пояснювати, чим славиться ця околиця міста. Необізнаним лише підкажемо: циганськими любительськими ансамблями. Айно-айно, тут живе компактно цей веселій і багато в чому неперевершений нарід.

Генами матері (Маріанна Степанівна довгий час працювала хореографом) передався дітям потяг до музики, танців. Буквально з двох-трьох років Маріанна й Едуард засинали лише під музику й досчоху натанцювались.

Перегодя сестру й брата записують ув естрадну студію "Браво". Непересічність у виконанні пісень помітила керівник студії Наталія Сабат. Пригадується батькам особливо перший виступ, в "Падіюні". Те, що ніч перед таким іспитом є безсонною, - зрозуміло кожній творчій людині. У ту ніч дві Маріанни кілька годин "ворожили" над зачіскою. І нарешті були нею задоволені. Та ба! Через ті ж кілька годин, до ранку, через хвилювання Маріанни-молодшої (і всього сімейства, звичайно) волосся цілком розпрямилося.

До слова тут згадати й цікавий казус із виступом Едика. Починає співати, а забули увімкнути "фанеру". Внутрішньо був, без сумніву, наелектризованим, а зовні не розгубився, а викрутівся жартами перед публікою.

Об'єднав сестру й брата і сцену, але різні вони на ній. Маріанна надає перевагу строгому виконанню пісень ("Пісня - любов моя", "Метелиця", "Троянди", "Папуга", "Букетик фіалок"). Названі твори покладені на музику самою виконавицею. В її репертуарі й закарпатське попурі - "Тече вода каламутна", "Чорні очка, як терен", "Ой летіли гусоньки"... Також і пісні неповторного Володимира Івасюка.

Едуард - прихильник жартівлівої, розкованої поведінки на сцені. Його візуальна мова гармонує з текстами пісень ("Моя Марусечка", "Ошуканка", "Красотка", "Світлана"). Знайомі дівчата після цього репертуару прозвали Едика Серцеїдом.

Маріанна у свої тринадцять може похвалитися виступами в

Горватії, Угорщині, Польщі, Словаччині, Болгарії. Минулий, 1996-ий, запам'ятається їй перемогою - другим місцем - на фестивалі сучасної української пісні "Золотий тік" у Галичі. Вона стала відповідно дипломантою республіканського й лауреатом міжнародного фестивалів "Перевесло-96" у Львові й "Золота осінь Славутича". Союзом русинів-українців Словачької Республіки була запрошена взяти участь у фестивалі української пісні "Роде наш красний" у Гуменному.

Глядач видить співака і рідко задумовується про осіб, котрі працюють на його авторитет поза сценою. Поруч з Маріанною й Едуардом - здібні продюсер Василь Мухомед'янов, оранжувальник Петро Кульбовський. Батько Анатолій сушить голову лише дітьми. Приємно було почути, що співакам-початківцям не відмовляють у допомозі організації записів гранди закарпатської естради Надія Копча й Степан Гіга.

Не без зауваг-порад. Хотілося б порадити Маріанні й Едуарду завжди вимогливо ставитись до текстів пісень, шукати основу творчості в карпатському фольклорному вирі, постійно шліфувати себе, аби з плинном часу упевнено вважати себе професіоналом, усвідомити, що ніколи й ніякі труднощі не можуть навіть притищити захопленості своїм покликанням. І прицілюватись насамперед до вищуканої аудиторії. Тоді позаду буде власний шлях.

(Автор цих рядків захоплюється професійним співом наших Клари Лабик, Оксани Ільницької, Марії Зубанич, Надії Підгородської. А з українських естрадників – Руслані Лижечко, Ані Лорак, Катерини Чілі, Ель Кравчука, Олександра Пономарьова... На мою думку, бажання сягнути рівня їхньої оригінальності й майстерності, очевидно, повинно бути своєрідним орієнтиром для кожного, хто став на виконавську стежину).

Ось такий він - неспокійно творчий - сімейний "квартет" Сухолових!

P.S. І ось чергова перемога. І сюрприз школі перед початком наочального року: в кінці серпня Маріанна взяла участь у пісенному конкурсі на Луганщині й стала лауреатом у номінації "Молодий талант України".

P.S.-2. На День учителя брат і сестра виступали перед педагогами школи. Всі були дуже приємно вражені. Адже ліпше один раз увидіти...

Ужгород

Грані "Груння"

У кулуарах кафедри української мови та літератури ужгородської ЗОШ N19 ні з того ні з цього визрівала думка створити літературну студію, літоб'єднання, літгурт. Як хочете, - так і називайте: не помилитесь. Думка остаточно визріла через рік з гаком.

І від того моменту-дня 23-те жовтня 1996 високосного року вважається міні-міні-святом - Днем заснування літстудії. Записалося до неї кільканадцять чоловік. Щодо класів - контингент різний. Щодо ж статі - невтішний: чотирнадцять студійок, студійців - нуль. Великий. На чолі студії хіба що керівник, вчитель української мови й літератури, Михайло Фединишинець. (Твердження щодо статі уточнюємо: у студію заочно записаний однадцятилітній Роберт Рогович).

Після довгих і хаотичних суперечок студійки охрестили своє дітище "Грунем". Перший том, шістсот шоста сторінка Етимологічного словника висвітлює значення цього слова і в інших мовах - польській, чеській, словацькій і припускає, що воно - запозичення з румунської і що менш переконливо - сягає праслов'янського ґрунту (українське "грань"). Другий том тлумачного Словника української мови на сто вісімдесят другій сторінці вказує, що слово чоловічого роду, означає "вершина гори". І наводиться приклади з художніх творів Михайла Коцюбинського й Івана Чендея.

Трохи, трішки відволіклися. Отже, основою "Груння" стали ученици гуманітарного, і не тільки, класу, зокрема: -анни - Пчолинська Сюзанна, Бецко Іванна, Хома Ганна, Пономаренко Анна; дві Віталії - Фрінцко і Малець (Віталії, можливо, хочуть відпочивати в Італії); дві ученици, які мир славлять, одна весни - Гуга і Коштура Мирослави, Шипляк Ярослава; три -алії і одна Юлія, і одна Зоя - Карабчук, Стегура і Ревацька Наталя, Малюр Юлія, Геренда Зоя; і також Аліса й Алла - Журавська й Шелемон. Одна Тетяна - Рошканюк.

Крилатий вислів латинян гласить: слова летять, написане лишається. Літстудія має на меті хоча б певною мірою сколихнути літпроцес школи, знайомити учнів з основами літературної

маістерності, активізувати потяг до поглиблення знань з красного письменства, виявити молоді літпрастки, об'єднати тих, кого цікавить і хвилює художній пошук, організовувати поетичні вечори і ще небагато чого.

Відбулося кілька засідань літстудії. Теми коливалися від давньої країнової літератури до літератури краю 18-19 стст. Окреме засідання було сфокусоване на творчості Олени Теліги і Євгена Маланюка.

Сім стіннівок ґрунівців знайомили учнів з біографіями, захопленнями і віршами Андрія Патруса-Карпатського, Юлія Боршоша-Кум'ятського, Василя Грэнджі-Донського, з поезіями в прозі Федора Потушняка, перекладами Тиводара Легоцького, оповіданнями Юрія Станиця, з поезією Петра Скунця, з "вінчурками" Павла Чучки-молодшого. На добрій совісти літстудії і вечір, присвячений 100-річчю від дня народження Грэнджі-Донського, з участю лауреата цвогорічної Шевченківської премії Петра Скунця.

Неодноразово згадували про роботу "Груння" офіційна новинка "Новини Закарпаття" й одноразово незалежні розцяцькована "Срібна Земля-фест", й строга до невідзначеності новим оформленням "Ріо-інформ", й жодного, дуже жалку, разу інші газети.

Досить: наступила пора заокруглюватися. Чи ти, читачу, отримав враження про одержиму діяльність ґрунівців, або іхню літературну працю в поті чола?

Грунівці самі не проти, аби їхнє дітище рано чи пізно стало своєрідним кастальським джерелом.

А наразі знайомимо вас з віршами десятилітниці Бецко Іванни й випускниці школи Журавської Аліси, з оповіданням і етюдом однадцятілітниць Хоми Ганни і Рошканюк Тетяни .

Михайло Боздоський

Роберт Рогович

Я грех свершил

Был грешен я по воле злого рока:
Убил я человека без суда.
Падение моей души жестокой
Сгубило неожиданно меня.
В отчаянии, пути не разбирая,
Я бросился спасения искать...
Спасения нет! Посланник Ада с Рая
Придет за мной, чтоб на кресте распять.
Я грех свершил и должен поплатиться,
Всевышнего закона не изменить.
Кошмар настал! Осталось лишь молиться,
Чтоб оборвал он жизни моей нить.
От ужаса в рассудке жили черти,
И боли - от пробитых рук и ног.
Я кровью истекал, прося о смерти,
Но до утра я умереть не мог.
Настало утро. И пришло спасение -
Свалился бездыханный труп долой...
Ад хохотал, а Рай искал терпение,
Глядя на крест в долине, за рекой...

Ужгород

Іванна Бецко

Лебеді

Лебеді, лебеді білі на озері,
Білі, як зорі живі,
Тишаться озером,
Божою дніною,
Радують очі мої.

Якщо хочеш

Якщо хочеш, щоб тобі
Усміхалось сонце,
Ти ганчірочку візьми
І протри віконце.

Коли хочеш, щоб пташки
У садку співали,
Годівничку ізмайструй
Своїми руками.

А як хочеш, щоб тебе
Шанували люди,
То шануй людей і ти,
А пошана - буде.

Ужгород

Аліса Журавська

Мой милый мальчик

Мой милый мальчик, ты ведь, милый, знаешь,
Я навсегда останусь лишь твоей.
Зачем же ты комедию ломаешь,
Для посторонних глаз или друзей?

Ты этим только жизнь себе погубишь,
Мою любовь ранишь - души Эдем.
Но искренне глаза твердят, что любишь,
Нарочно взгляд отводишь, но зачем?
Зачем, зачем тебе все эти муки,
Ведь все равно мы будем вместе вновь...
Умру, я чувствую, умру со скуки.
Сейчас ли нам испытывать любовь?

Ужгород

Михайло Фединишинець

Коли

Коли місяцем міситься тьма,
І місця, крім неї, катма,
Розгойдує Землю у такт
акт-акт,
акт-акт,
акт-акт.

Коли зорі по-срібному тчуть,
Й узором у ложе течуть,
Блаженні і жінка, і муж
довкруж,
довкруж,
довкруж.

Коли й всесвіт огорне інтим,
Сузір'я штовхаються в ритм:
Там жінка, там муж, тхня річ,
там ніч,
там ніч,
там ніч.

Коли втома втамує обох,
Й навіює віям сон Бог,
Колише пар сонм в унісон
сон-сон,
сон-сон,
сон-сон.

Коли совісне сонце встасє,
Й промінням кохання снує,
То ним лише ніжиться день,
лишень,
лишень,
лишень.

Коли хтивістю повниться стан,
І простір пускається в тан,
Являє уяву жона -

весна ж,
весна ж,
весна ж.

Коли дівчина ніжна, як лань,
Й цілунком трепече, як лань¹,
Єство її срібне сріблить
блакть,
блакть,
блакть.

Коли день зв'яже ніч крадькома,
Планети, сузір'я і тьма
Розгойдують всесвіт у такт:
акт-акт
акт-акт,
акт-акт.

¹ Угор. Iápu - дівчина

27.II.14.II.94

А Поважний пан Час...

Міні-рекомендація

Трохи "офіційного": в рамках відзначення тижня рідної мови кафедра української мови та літератури поряд з іншими творчими заходами організувала шкільну олімпіаду юних словесників. В одинадцятикласників одним із завдань було написати короткий твір, оповідання про призначення людини на Землі. "Неофіційне": треба мати неабиякий хист, аби на уроці увійти в творчий настрій. Учениці Ганні Хомі це вдалося. (Загалом, будь-який її твір я читаю з насолодою). Оповідання мені дуже сподобалося – плавним сюжетом і цікавим змістом, вправною "простотою", лексичним багатством, свободною фантазією учениці...

Ганна Хома віднедавна стала одним з лідерів літстудії "Грунь".

Рекомендуючи до друку це оповідання, вважаю, що ученицю можна з певністю називати початкуючим прозайком. А поважний пан Час все покаже і скаже...

Щасливих тобі вершин, Ганно, в осягненні секретів літературної творчості!

Михайло Фединишинець,
вчитель

Грізний Сторож Життя і Душі Ненароджених Дітей

Оповідання

Прекрасна зала

Десь там, у невидимому Царстві Всесвіту, серед численних галерей Замку Вічності є велика прекрасна зала. Простора і ясна, вона прибрана у найдивовижніших стилях і за найрізноманітнішими смаками. Це зала Передбуття, у якій мешкають Душі Ненароджених Дітей. Іх тут неймовірно багато. Маленькі прозорі постаті цих Душ миготять то тут то там, по всій залі розходиться луна їхніх тоненьких голосків і де-нс-де лунає дзвінкий сміх. Мешканці цієї пишновбраної зали ведуть безпечний спосіб життя: бавляться, танцюють, співають. Але їм доводиться не тільки веселитись й забавлятись, бо кожна Душа, в яку Вічність вдихнула кришталеву чистоту, повинна набути тут своєї значущості, самобутності. Саме тут у Душах Ненароджених Дітей зароджуються перші перлини талановитості і геніальності.

Дивовижний мешканець вежі

У залі Передбуття є невеличкі дверцята, за якими знаходяться кручні сходи, що ведуть аж на вежу Замку Вічності. Здіймаючись по цих сходах угору, можна почути звуки чисісь монотонної розмови, які лунають з вежі і схожі на цокіт годинника - тік-так, тік-так, тік-так... Підіймаючись усе вище і вище, можна нарешті розпізнати говір якогось пана: "Поспішайте! Вам ще треба попередити обраних Душ Ненароджених Дітей, що невдовзі настане їх час народження. Не забудьте нікого... А Душі маленького філософа перекажіть зачекати, бо термін перебування його тут ще не виплив". Ці слова належать мешканцю вежі - поважному пану Часу. Він надсилає своїх вірних слуг Хвилину і Секунду до зали Передбуття, де вони повинні попередити кількох малюків про скорий час їхнього народження. Рожевощі херувимчики Хвилина і Секунда поспішають виконати наказ володаря, який тим часом залишається один.

- Ось ще п'ять Душ, яким призначено згодом народитися і скуштувати гіркого хліба Життя, відправляються сьогодні у свою далеку мандрівку на Землю. Вони ще не знають, які неждані зміни чекають їх там. Кожній з них доведеться пережити важке перевтілення у тісну людську оболонку, смертну плоть. Душі цих малюків, такі кришталево чисті від народження, навіть не підозрюють, наскільки їх спотворить жорстока дійсність і скільки страждань принесе їм грізна юрба, яка буде невпинно плямити ці

безневинні Душі, перетворюючи на собі подібних. І лише деяким Душам вдається неймовірними зусиллями зберегти свою чистоту і красу, лише деяким з них випаде щаслива нагода виявити при житті свій талант і виконати на Землі своє призначення. І хоч кожна із них буде воліти залишити після себе бодай одну борозну на безмежному полі Вічності, але багато з них просто кане в Небуття. Ці прекрасні Душі Ненароджених Дітей навіть не здогадуються, що я, іх вірний друг і помічник Час, скоро стану для них найзапеклішим ворогом, - так собі розмірковував поважний пан Час...

Золота брама

Тим часом у залі Передбуття відчувається якийсь неспокій. Душі малюків, попереджені вірними слугами Часу, готуються до своєї довгожданої миті - народження. Вони то полохливо бігають по залі, намагаючись нічого не забути зі своїх речей, то прощаються з іншими Душами, яких залишають тут. Аж ось чути скрип і велика Золота Брама у кінці зали відчиняється. Але тільки на мить, бо як тільки з-за брами з'являється постать кремезного дідугана, вона знову зачинається з важким грюкотом.

Гамір у залі враз віщух - кожен впізнав у грізній постаті Вартового прекрасної Золотої брами. Це ніхто інший як Сторож Життя, який щойно повернувся із Землі:

- Вітаю Вас, Душі Ненароджених Дітей! Я трохи забарився, але це все через те, що занадто багато Ваших побратимів довелося мені відводити цього разу. Та й доставити їх випало у різні місця Світу. Ох і находився ж я!

Душі малюків притихли і пильно стежать за кожним жестом, кожним поруком густих, навислих на очі, брів кремезного дідугана. Його слова голосно лунають серед просторії зали і віддаються луною у всій її кінці.

- Чи готові наступні посланці, час яких прийшов, йти на Землю? - запитав грізний Сторож Життя. - Я думаю, що вони не гайнували марно часу, поки мене не було, і добре визначили, що понесуть у Світ, адже Душі, які не мають що донести Людству, повинні залишитися у цій залі Передбуття до тих пір, поки не знайдуть своє призначення, - слово "призначення" відтунило в залі особливо.

З гурту малюків вийшов маленький хлопчик і несміливими кроками попрямував до кремезного дідугана. У своїх рученятах він міцно затиснув пензлик і пляшечку з якоюсь прозорою рідинкою.

- Я готовий йти на Землю, пане Життя, - впевнено промовила Душа малюка.

- Та чи знаєш ти, щасливий і мілій обранцю, що мусиш іти не порожнем? - трохи суворо відказав Сторож.

- Так, я не забув. Щукав невпинно я дивовижні чудо-фарби, які від одного доторку пензлика на папері відображали різноманітні кольори, змальовували прегарні пейзажі. Мої фарби випромінюють тепло і радість. Вони будуть втішати Людство, а краса і прекрасна ідея, які я буду втілювати в живописі, будуть

дарувати людям тепло і спокій.

- Добре, маленький митцю, але затям, що не з пляпчишкою дивофарб ти повинен іти на Землю, а з Талантом усередині своєї прекрасної Душі.

До брами тим часом наближається ще один малюк.

- А ти з чим ідеш на Землю? - спишає його голос Сторожа.

Душа Ненародженого малюка промовляє:

- Мое призначення - Поетом Людства бути.

Розітну гострим словом гіркі пута,

А добрим словом я серця зігрію,

Бо у велику силу Слова вірю.

- Твоя Душа - кришталь, малий поете. Тож вирушай з нею на Землю і не забувай, що твій Геній повинен служити Людству.

Аж ось до Сторожа Життя вийшла з натовпу малят Душа Ненародженого, яка випромінювала якесь чудесне світло.

- Невже і тобі час народжуватись, о маленький Знавцю Людських Душ? - лагідно промовив Вартовий Золотої брами.

- Так, - відказала ясна Душа, - мені вже пора на Землю, де чекають мене засмучені і скривджені душі людей. Вони так потребують тепла і любові. Я йду, щоб вказати Людині красу її внутрішнього світу, довести кожному його самобутність і неповторність. Адже на Землі живе ще стільки людей, які навіть не здогадуються, що їхні душі приховують неоціненні скарби можливостей і талантів.

Під час розмови Душі Знавця Людських душ і Вартового, ховаючись за спини Ненароджених Дітей, до Золотої брами підкрадається одна з душ.

- А ти куди? - запитує грізно Сторож Життя. - Тобі ще не час народжуватись.

- Пустіть мене, - благає малюк.

- А ти вже вирішив, з чим прийдеш на Землю? - пролунав голос Вартового.

- Ще ні. Але мені так хочеться скоріше народитися!

- Я спроваджу у Світ лишень тих малюків, котрі визначились, що вони можуть принести Людству. Іди, і поки не вирішиш, з чим ти прийдеш на Землю, тобі немає туди дороги.

Після цього кремезний дідуган повертається до тих малюків, яким випав час згодом народитися, і звертається до них:

- Ну що, мої обдаровані обранці, у путь! Вирушаймо хутчіш, а то ваші матінки певно ніяк вже Вас не дочекаються.

Життя бере за рученята двох малюків, інші троє слідують за ними. Усі вони підходять до величезної Золотої брами, яку відчиняють зі скрипом слуги Часу - Хвилина і Секунда. Душі ж Ненароджених Дітей проводжають своїх побратимів сумними поглядами.

- Прощавайте! - гукають вони.

Сторож Життя разом з Душами знаходить у п'ятьмі, і брама знову зачиняється. Ім услід лунає голос Часу:

- Щасливої дороги!

Тетяна Рошканюк

Річка Уж – як держава...

Етюд

Мій Ужгород, порівняно з Києвом, - містечко. Але оку моєму воно миліше. Мій Уж, порівняно з Дніпром, - річечка. Але для душі моєї вона миліша. Уж приваблює, тягне до себе кожного, хто хоча б раз побував на його берегах.

У будь-яку пору року можна зустріти біля Ужа людей, що звикли відпочивати проходжаючись набережною або просто сидіти задумливо на лавичці. Щось таке незвичайне має ця річка...

Коли йдеш берегом, здається, що потрапляєш в інший світ. На душі стає так легко, спокійно, тихо. Можна годинами стояти й дивитися на воду, яка нібіто спокійна, а спокою, насправді, ніколи немас. Вона кудись біжить, оминаючи й омиваючи всі перешкоди. Взимку вона крижана, і зачаровує різними малюнками з льоду. У різних місцях крига вилазить на поверхню, ніби дивні кришталево-крижані замки з'являються з нізвідки. А там далі, де течія лагідніша, після рибаць залишилася ополонка, а неподалік - самотній і впертий рибалка просиджує, мабуть, годинами в очікуванні своєї золотої рибки.

Навесні все починає пробуджуватися після зими. І вода бурхливо, нестримно й невпинно несеТЬся.

Мила річка при нічному освітленні на набережних мого міста. У воді відзеркалюються тіні дерев, набуваючи химерних форм. Ці форми такі таємні, суворі, рухливі!

Чути приємний журкіт води, і часом до тебе долітає какання дикої качки.

Люблю вдень спостерігати за рибками, кидати їм крихи хліба і дивитися, як ті маленькі Божі створіння мечуть собою, шукаючи їх. І усвідомлюю, що й серед них виживає сильніший, спритніший, пильніший.

Багато загадково цікавоготвориться біля річки, в її глибинах і глибинках. Тому ми маємо берегти нашу річку. Без неї не було б тих спритних рибинок, на її берегах не росли б ті чудові деревавелетні, які навівають спокій. Ростуть на березі річки й плакучі верби. Називають їх плакучими, бо гілля хилиться низенько до води, а листочки нагадують слізози, ніби гарна дівчина плаче, простягаючи руки до води. Обличчя дівчини-верби в слізозах, вона просить річку змилостивитись над її злою долею і хай принесе їй добру.

І тільки людина з черствою душою і серцем кам'яним може не помічати всю цю Божу красу.

Річка Уж - як держава зі своїми законами, яким мають підкорятися усі живі створіння, бо інакше - загинуть.

Невідомий лист академіка Грабаря

Цього року, 97-го, повезло Петру Гаталяку. В ужгородському журналі "Карпатський край" (№2) вийшов обсяжний мій нарис про його життя і роботу: "Феноменальна утопія Петра Гаталяка". В американському "Карпато-русін Емерікен" (здесьє, також до №2) прийнята моя стаття про нього. Вийшов і есейтичний портрет чи документально-художнє оповідання про нього – окремою брошурою. Може, тому – нарешті – повезло Петру Гаталяку, що не дуже везло йому в житті та й по смерті... Оскільки названі публікації доступні не лише науковому загалу, а й пересічному читачеві, не стану розповсюджуватися на тему. Скажу лише, що Петро Гаталяк, галичанин за походженням, який все свідоме життя прожив ув Ужгороді та Мукачеві, є одним з когорти діячів русофільського напрямку

20–40-х років нашого сторіччя, який турбувався долею Підкарпатської Русі в Америці, де тоді жив і видав, як на сьогодні відомо, єдину збірочку оповідань і поезій російською мовою "На олтарь Отчизни" (Нью-Йорк, 1917). Він є також автором науково-публіцистичних та історико-економічних брошур, що виходили в США, Празі, Ужгороді – англійською, чеською та російською мовами.

У рукописі залишилась його майже стосторінкова праця "Лицом к Великому океану", в якій йдеться про

перекриття Берінгової протоки греблею, що, на думку автора, змінить суворий клімат Далекого Сходу, Камчатки, Чукотки на субтропічний. Ця футурологічна праця й дала мені підставу назвати свою книжечку "Феноменальна утопія Петра Гаталяка". А все це я виклав для розуміння публікованого тут уперше листа – відповіди академіка Ігоря Грабаря до Петра Гаталяка. Принаймні, в тритомовому зібранні листів видатного художника немає і згадки про його кореспондента з рідного краю (див.: Ігорь Грабарь. Письма. 1941–1960. Москва: Наука, 1983. Це третій том. Так само і в попередніх: Ігорь Грабарь. Письма. 1891–1917. Москва: Наука, 1974 та Ігорь Грабарь. Письма. 1917–1941. Москва: Наука, 1977). Поки що невідомо також, чи це єдиний лист – відповідь Ігоря Грабаря на єдине звернення Петра Гаталяка, який надіслав академіку свою статтю про нього. Копія статті також не збереглася в родині. Очевидно, оригінал статті, як і лист Петра Гаталяка, зберігається в особистому архіві Ігоря Грабаря чи його фонді в архіві Академії Художеств Російської Федерації.

Звичайно, добре б іх отримати і опублікувати. Справа майбутнього. А поки що нижче відтворюється фрагмент ксерокопії оригіналу листа та друкується його повний текст.

Отже, четверта за рік публікація про невезучого Петра Гаталяка.

**Володимир Фединишинець,
член Спілки письменників України**

**I. E. Грабар
го П. П. Гаталяка**

Абрамцево 4/VIII 46

Дорогой Петр Петрович,

Tak как я использую мой отпуск на своей даче под Москвой и мне всю переписку привозят сюда из Москвы с некоторым опозданием, то и Ваше письмо попало ко мне не сразу. Очень благодарю за него и за статью, написанную прекрасным русским языком, но, по моему, слишком возносящую мою скромную роль в тех разнообразных областях, в которых судьба сузила мне работать.

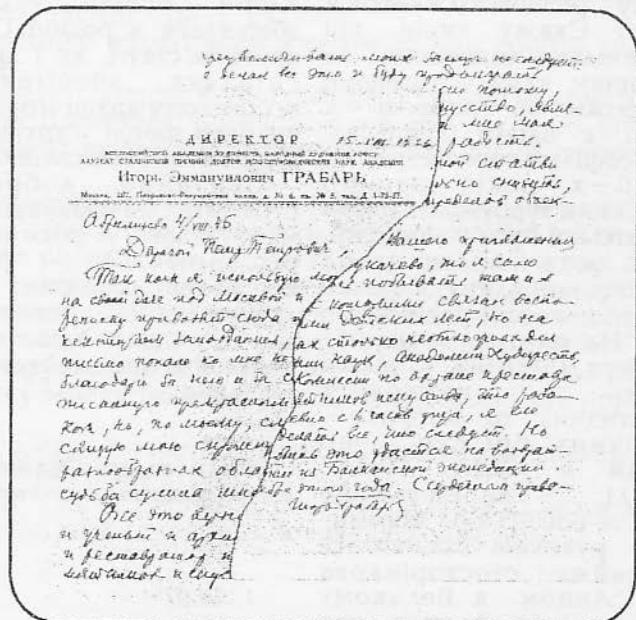
Все это верно: я и художник, и ученый, и архитектор, и музейный, и реставратор, и охранитель памятников искусства, но слишком преувеличивать моих заслуг не следует: я делаю все это и буду продолжать делать, по мере сил, только потому, что страстно люблю искусство, являющееся моей жизнью, и мне моя работа доставляет одни радости.

Думаю, что тон этой статьи следовало бы значительно снизить, чтобы не выходить из пределов объективности и фактов.

Что касается Вашего приглашения приехать в Мукачево, то я сам очень стремлюсь побывать там и в Ужгороде, с которыми связан воспоминаниями детских лет, но на моих плечах столько неотложных дел по Академии Наук, Академии Художеств, по моей Комиссии по охране и реставрации памятников искусств, что, работая ежедневно с 6 часов утра, я еще успеваю делать все, что следует. Но может быть это удастся на возвратном пути из Балканской экспедиции, в октябре этого года.

С сердечным приветом

Игорь Грабарь

Цими матеріалами журнал "Айно" започатковує широку і грунтовну розмову про поетичну, прозову, публіцистичну творчість карпато-рутенського письменника Володимира Фединишинця. Друкуватимуться як відгуки спеціалістів, літераторів, істориків, так і читачів. Перевага надаватиметься матеріалам цікавим, сміливим, які міститимуть несподіваний погляд чи розглядатимуть конкретні твори у незвичному ракурсі. Але друковане місце знайдеться для чесної і щирої думки кожного дописувача.

20.VIII.97

Павло Роберт Магочій
академік Наукового Королівського Товариства Канади,
професор Торонтського університету

Його перо не знає кордонів

Вступне слово до збірника Володимира Фединишинця
"Ще не вмерла карпато-русинська цивілізація"

Націоналізм як масове явище веде початок від Французької революції 1789 р. Від цього часу ідея націоналізму поширилась у багатьох інших землях, і успіх її переважно залежав від патріотичного ентузіазму окремих місцевих синів і дочок. Зокрема, спостерігаємо це на початковому етапі даного явища, що відоме як національне відродження, коли поети, історики, лінгвісти та фольклористи починають збирати, видавати й підтримувати культурні надбання своїх народів. Така робота, пов'язана із збиранням спадщини, мала також іншу мету, адже майже всім без винятку національним активістам потрібно було переконати більшу частину суспільства, а також і свій власний народ, у цінності культури, яку вони намагаються зберегти. Наприклад, як це не відається дивним, лідерам німецького національного відродження на початку XIX ст. довелося спочатку важко попрацювати над тим, щоб переконати своїх німецьких співвітчизників у тому, що німецька мова та німецька література принаймні такі ж "добре", як і французькі.

Національне відродження карпатських русинів відбувалося за зразком інших національних відроджень в Європі. Нинішнє національне відродження почалося десь приблизно протягом революційного 1989 р. в усіх країнах, де проживають карпатські русини: Україні, Словаччині, Польщі, Угорщині та Югославії. Кожна із цих країн має своїх власних русинських ентузіастів і культурних діячів, а в Україні одним із перших і досі найактивніших серед них є Володимир Фединишинець.

Володимир Фединишинець народився 1943 р. у русинському селі Репинне, що розташоване в північно-центральній частині Підкарпатської Русі, теперішнє Закарпаття на Україні. Батьки його були дрібними селянами. Хоча коли він народився, Підкарпатська Русь була приєднана до Угорщини, молодий Володимир вчився і прожив більшу частину свого життя під новим радянським режимом, що був встановлений на його батьківщині у 1945 р. Радянська влада принесла з собою як позитивні, так і негативні риси. Серед позитивних аспектів була система освіти, відкрита тепер для більшої кількості молоді, ніж це було перед тим можливе у Підкарпатській Русі.

Після завершення початкової освіти в Репинному Фединишинець вступив до Педагогічного інституту в Мукачеві (1961), а потім закінчив Ужгородський державний університет (1966), де спеціалізувався з української мови та літератури. Переїхавши в університет, він, зокрема, захопився діалектами Підкарпатської Русі й вивчав їх з провідним у цій ділянці спеціалістом післявоєнного часу професором Йосипом Дзендрівським. Іншим його захопленням була етнографія - зацікавлення, яке йому вдалося систематично підтримувати, працюючи у 70-х і 80-х рр. старшим науковим дослідником у краєзнавчому музеї та завідувачем експозиції в Музеї закарпатського традиційного життя й архітектури під відкритим небом.

Проте найбільш відомим Фединишинець став як письменник. Поезії, оповідання, казки для дітей, переклади, журналістські нариси, оригінальні дослідження з літератури, фольклору та історії були тими багатьма жанрами, де він висловлював свої ідеї та емоції. З часу виходу його першої збірки у 1967 р. до середини 80-х рр. він видав майже десяток оригінальних літературних праць й став членом Спілки письменників Радянського Союзу (1983).

Врешті прийшла епоха Горбачова, а за нею - й величезні зміни по всьому Радянському Союзу. До цього, майже упродовж чотирьох десятиліть від часів Другої світової війни, переживав Фединишинець різні негативні аспекти радянської влади, зростаючи в тоталітарному комуністичному оточенні радянського Закарпаття, де придушувались ідентичність та традиційна культура його русинського народу.

У 1990-1991 рр. він видав три плодотворні нариси "Я - русин, мій син - русин", "Мирна наша русинська путь" й "Бути русином - бути русинам", які послужили закликом до нього самого й до інших повернутися до свого русинського коріння. Незважаючи на те, що Фединишинець продовжував писати по-українському, він доводив, що русини не є гілкою українського народу і що вони повинні мати свою власну літературну мову як найкращий виразник їхньої унікальної культури. Майже через рік він виклав ці погляди як редактор-засновник "Підкарпатської Русі" (1992) - газети Товариства карпатських русинів, а пізніше - у багатьох газетних статтях, радіо- й телевізійних інтерв'ю як в Україні, так і в сусідніх Угорщині, Словаччині та Чеській Республіці. Здавалося, що його перо не знало кордонів, так що лише у період між 1989 та 1996 рр. він опублікував понад 20 видань: "Я есмь Вечный Русын" (1995), "Мы Русыны - Неба Сыны" (1995), "Судьба Карпат" (1996) та ін., в яких переважала русинська тематика, включаючи літературні й критичні статті та романи - про національного будітеля XIX ст. Олександра Духновича (1994), активіста в ділянці культури Августина Волошина (1993), першого історика Ужгорода Кароя Мейсароша (1994)

та розбійника Ілька Липея (1993). Не дивно, що ідею русинства, яку поширює Фединишинець, нерадо приймає багато людей, а особливо тих, хто вважає себе українцями. Так само нинішня економічна криза в посткомуністичній Україні не є сприятливою для тих, хто займається літературою, мистецтвом, наукою. Але Володимир Фединишинець і далі проводить активну діяльність, чим завдячує патріотичному ентузіазму, який випливає з віри у те, що карпатські русини - це окремий народ з багатою спадщиною, якою варто поділитися з іншими народами й передати наступним поколінням.

Отже, Володимира Фединишинця треба вітати за те, що він вирішив упорядкувати зі своїх різноманітних статей, радіовиступів, інтерв'ю таку збірку. Вона стане неоціненим документом пробудження карпатських русинів до політичного й культурного життя після півстоліття застою в роки більшовицького режиму.

Цей збірник засвідчує нерядову працездатність автора й широкий діапазон його політико-культурної тематики. Будучи знайомим з його виступами в українських, англійських, чеських, словацьких та мадярських газетах і журналах, вже вміщеними між палітурками, мені пощастило заново відкрити для себе Фединишинця як публіциста й послідовного ентузіаста русинського руху.

Переглядаючи його видання останнього десятиріччя - поетичні книги, прозові твори, переконуюся, що в особі Фединишинця карпатські русини мають достойну для пошанування людину. Його поема й роман про Олександра Духновича, історичні полотна, де героями розбійник Ілько Липий ("Бранці лісу"), Августин Волошин ("Сповідь Президента"), Бенеш і Сталін ("Шашлик по-кавказькі"), говорять про Фединишинця-письменника належне, як про новатора-естета й патріота.

Знаю, що Фединишинець укладає "Словник карпатсько-русинської мови", розробляє і здійснює самотужки ще ряд своїх історично-літературознавчих та лінгвістичних проектів. Треба сприяти його науково-культурній роботі, навіть якщо я й інші не завжди поділяють деякі погляди нашого ужгородського колеги, зокрема крайніх точок зору, зайового запалу в полеміці. Наприклад, не дивно, що Фединишинець полемізує зі мною і щодо можливості побудови Карпатсько-русинської держави, що на даному етапі мені здається непотрібним і нереальним. Часом Фединишинець дуже гостро полемізує з русофілами, хоч і сам є трохи українофілом, але вважає себе тільки РУСИНОфілом...

Все-таки, Фединишинець дуже пристрасно пише. Він заангажовує читача. В цьому переконався кожен, хто читав його статті, писані по-українському чи по-російському, тобто мовою оригіналу. Переглядаючи зміст збірника "Ще не вмерла карпато-русинська цивілізація", ще раз упевнююся в доцільноти подібних видань для кожного читача, який прагне не лише вивчити нове, але й оглянути вже знайоме з іншої перспективи.

Листопад 1996 р.
(Переклад з англійської)

Василь Черепаня
журналіст

Сильно ростучі конарі Фединишинцьового древа

Добрих пару десятків літ спостерігаю за роботою письменника Володимира Фединишинця, пам'ятаючи ще його співробітництво з "Молоддю Закарпаття". Я був причетний до підготовки його публіцистичних матеріалів, рецензій, відгуків. Він завжди намагався писати непересічно і в декого з відповідальних працівників виникав сумнів при публікації. Було, молодий письменник і оригінальничав. Але в чому тоді полягає пошук, якщо писати трафаретно? До речі, хитріші автори прив'язували свої матеріали до дати і писали так, що ні в кого не викликало ніяких сумнівів. Та де ці автори нині? Іде... Фединишинець. Що подумалось мені зараз. Як у той час до Ужгорода приходив Фединишинець через Львів, де активно друкувався у журнalu "Жовтень" (тепер "Дзвін") та через Київ, а також - завважте - через Пряшів, Єреван і навіть Москву, - так тепер його дорога до Ужгорода лежить через Прагу, більше того - через США, Канаду й Італію... Чи не дивно все це? Може, тут просто прихована закономірність? Чому спочатку земляки замовчують, ігнорують свого діяча чи письменника на рідній землі, але вже охоче приймають його, коли він здобув визнання у далеких світах - чужинах? Фединишинець видав книги в Пряшеві, Єревані, Москві і лише так помалу стали визнавати його вдома. До речі, Італія в цім списку найсвіжіша країна, звідки незабаром прийде приемна звістка: книжку українських поезій карпато-русинського письменника перекладає видатний україніст Італії, професор Лука Калві. Він же високо поцінював відродженську публіцистику Фединишинця, так само, як і професура Америки, Канади, Словаччини, Чехії, Польщі, Угорщини, Швейцарії, Югославії... До речі, поезії Фединишинця виходили в антологіях західно-української поезії "Галицька брама" (Москва), "80 українських слововіків" (Бухарест), "Малютка" (Сімферополь, російською). Його ім'я об'ємною статтею введено до Енциклопедії Світової Літератури (т. 19, Будапешт). До цього додам, що італієць Лука Калві, як відомо, досі перекладав твори Тараса Шевченка, Михайла Коцюбинського, Івана Драча, Ліни Костенко... І вже... Фединишинець... Очевидно, це про щось говорить... Правда, останніми роками визнання для Фединишинця приходить і в рідних пенатах. Це добре. Я легко все це пояснюю фразою одного з колег Фединишинця: він незручний письменник. Додам, що він не хоче чи не вміє пристосовуватися до умов. Як тоді, в молодості, до вимог комсомольської газети... Однак, ми, журналісти, в душі цінували таку людину і, звичайно, друкували, хоч і отримували зауваження зверху...

І ось Фединишинець між своїм полуднем віку і наступного року 55-річчям. Що в його доробку? Більше 50 окремих видань. Майже двадцять поетичних збірок. При чому такі, як "Едельвейси", "Перспектива", "Літаври літа золоті", двотомник "Срібні силуети" об'ємом по півтисячі сторінок. Це не виняток: в історії літератури є плодовиті поети. Але є ще романі "Бранці лісу" - про опришка і "Отець Духнович" - про Будителя, є повість "Сповідь Президента", яку розгортає письменник у роман. Це - історичні твори, написані в психологічному ключі, навіть з елементами потоку свідомості. Очевидно, через це (та мову, насычену так званими діалектизмами) і мав

проблему Фединишинець з друком "Бранців ліс" (понад двадцять років лежали в шуфлядах видавництв Києва та Ужгорода). І ... концепція не та. Вимагалося, щоб розбійник Ілько Липій був позитивним героєм...

Роман про Олександра Духновича - перший у країовій літературі (спроба повісті Юрія Бачі - пряшівчанина, як він сам визнає, є половинчатою: це і про Будітеля і не про нього...).

Героями багатьох його оповідань є тварини, звірі, птахи. Але вони, як люди, в поведінці, в розмовах, у роздумах. Образи персоніфіковані. Я не спеціаліст, не літературознавець, хоч знаю творчість наших письменників, і мені важко провести з кимось паралель - прози Фединишинця. Звичайно, є тут щось від нашої класики (Федір Потушняк, наприклад). Але скоріше паралелі сягають ширших обріїв - Камю, Маркес...

До прози причислю і есеїстику Фединишинця - таку модну на Заході в часи Сартра, як і зараз. Саме як есеїст (хтось написав би - публіцист) Фединишинець завоював читача на Заході. Його книга "Мирна наша русинська путь" з українського оригіналу перекладена русинською, словацькою і англійською мовами. А в цій есеїстиці - любов до Карпатського краю, його історії, людей, розробка сучасних проблем.

Взагалі, як у Івана Франка, так і в Фединишинця сюжети творів, проблематика розробляється одночасно в прозі, поезії, публіцистиці. Низка його історичних оповідань, навіть фантастичних (з книг "Свято Білої музеїної Ворони", "Блондинка з Бети"), як і поетичні портрети видатних карпатських діячів минулого та сучасного (у двотомнику "Срібні силуети"), як і есеї (з книг "Я есьмъ Вечный Русынъ", "Судьба Карпат", "Мы Русыны - Неба Сыны" та інші) перегукуються сюжетами, деталями, не кажучи вже про проблематику або що. Наприклад, постати Августина Волошина чи того ж Івана Франка розробляється в поемному жанрі і в прозовому. Може, це збіднює палітру? Як дивитися.

Великий пласт його прози, як і поезії, є документальним. Наприклад, книги про Кароя Мейсароша, Петра Лизанця. Першу дуже високо оцінив угорський професор Іштван Удворі, другу - доценти УжДУ Каталін Горват, Микола Вегеш, лінгвіст Василь Орос.

Я менше зупинився на поетичних збірках, про які дуже прихильно писали Степан Крижанівський, Леонід Горлач, Григор Мовчанюк, Казимір Гурницький, Василь Пагиря, Павло Кампов... Окремі книги, як збірка восьмивіршів "Едельвейси", чи окремі цикли, як портретний, екологічний, чи поеми ("Будітель", а також з книг "Перспектива", "Срібні силуети" та інш.) вимагають окремого погляду спеціаліста. Але, як це вже відзначалося іншими критиками, серед інтимної поезії Фединишинця чимало шедеврів, в тому числі й серед восьмивіршів. Легкий смуток, біль пронизує інтим у книгах "Симетрія", "Літаври літа золоті". Але й іронічний Фединишинець у багатьох своїх творах, як прозових, так і поетичних, так і публіцистичних. Я вловлюю це в книгах "Сексуалітет", "Я есьмъ Вечный Русынъ", циклі "Виявлені негативи" з двотомника "Срібні силуети". Часом він надто ущипливий - аж прямий...

Може, тому дехто воліє бачити Фединишинця тільки дитячим поетом? Хоча й тут він має успіх. Наприклад, його московська книга "Едет кот на торжок" видана 300-тисячним тиражем. Знаю, що жодна інша книга дитячого поета з Карпат таким тиражем не виходила.

А тим часом раніше Фединишинець і сам приховував свою іронію, прикриваючись перекладом "Слова о полку Ігоревім" чи переспівом поеми

вірменського поета, вже класика, Паруйра Севака "Пісня Пісень" (за мотивом Біблії), перекладами з угорської, німецької, чеської, словацької, комі, осетинської, удмуртської тощо. Наче цим самим казав: довіряйте мені, я лояльний... Це мое припущення. Але така франківська розкиданість роботи в різних жанрах потребує якогось пояснення. Сам Фединишинець відбігі в різні жанри пояснює неможливістю працювати так і з тим матеріалом, як він хотів. Наприклад, у критиці. Здобувши ім'я критика, він був підданий розносу в газеті "Радянська Україна" та "Літературній газеті" (стаття Ігоря Дзеверіна) і мусив відходити в... дитячу поезію... Та й перекладацтво, переспіви тощо.

Останні роки він працює розкуто. Це й релігійно - філософська проза ("Бог необнятний"), це й гостра русинська публіцистика, що з'явилася і задовго до того, як він став редактувати газету Товариства Карпатських Русинів "Подкарпатська Русь", розробка проблем русинства на теоретичному рівні (виголошенні й частково публіковані наукові доповіді на форумах в Будапешті, Празі, Ужгороді). Ось у Будапешті наприкінці квітня 97-го на IV Світовому Конгресі, в рамках якого проводилася наукова конференція Русинського Інституту, Фединишинець виступає з доповіддю "Глобальні питання карпато-рутенського буття в ХХІ ст." і пожинає успіх. Директором цього Інституту паном Поповичем Тібором-Міклошом доповідь була визнана серед кращих побіч виступів професорів Павла Роберта Мачогія, Івана Попа, Іштвана Удворі...

Зарах про Фединишинця циркулюють чутки, що він дуже багатий чоловік, бо ж видав за час самостійності України, а точніше в перебудовний та постперебудовний часи при відміні цензури більше 25 книг (де він значить спонсорів, а де й не значить). Я думаю про інше. Все це, щоб оцінити, насамперед треба прочитати. І таке прочитання появляється. Це статті про творчість Фединишинця взагалі або про окремі проблеми, які він розглядає (проф. Пол Роберт Магочій, проф. Філіп Міхельс, проф. Іштван Удворі), або розмова про художню творчість, есеї (проф. Іштван Удворі, доц. Андрій Шлепецький, др. Патріція Крафчік, проф. Микола Мушинка, а також наші автори Микола Рішко, Василь Басараб, Василь Пагиря, Микола Зимомря, Степан Бобинець, Юліус Баб'як, Сергій Панько, Павло Кампов та ін.). Чи має Фединишинець читача? І так, і ні. Насамперед зачитуються його есеїстикою. Але письменник прагне, аби читалася його поезія, і його проза. Як вийти на читача при малотиражних книгах? Очевидно, цим пояснюється активне співробітництво письменника з крайовими газетами. Читач зараз і заклопотаний побутовими проблемами, але й лінівий, щоб читати. Дехто хоче прочитати Фединишинця та й не тільки його через призму Києва. І... вписати або викреслити його з контексту української літератури. Немає сміливости прочитати і оцінити Фединишинця, виходячи з реалій нашого життя (як прочитують і оцінюють Габріела Маркеса з реалій його самобутності), маю на увазі крайового. Власне, зарубіжні автори так і прочитують Фединишинця. І тому він додому вертається зі світу письменником непересічним і значним. Зате він і дістав імідж русинського письменника. Не приховую, що його статтями зачитуються старі інтелігенти, які дістали виховання до 44-го року. А як пізніший читач? Він хотів би, та не може і не сміє прив'язати Фединишинця тільки до української літератури. Тому - мовчок. Сам же письменник, не відхрещуючись від української культури і літератури (бо ж він поки що на 90% україномовний), підкresлює свою принадлежність до літератури країової -

як карпато-рутенської. І перед ним немає дилеми - служити чи не служити українським інтересам. Бо він взагалі не служить. Він не є українофобом, як і кожен інтелігентний діяч чи письменник. Однак, не бачити специфіку його поглядів - це нічого не бачити. Тому дехто й боиться: похвалиш Фединишинця - в українську опалу попадеш. А покритикувати немає не лише сміливості, а й ... підстав. Отже, треба осмислювати.

Про Фединишинця можна дуже багато писати із різних ракурсів. Мені згадується його гумористична оповідь, як він не шкодуючи вкладав свої гроші з давненько проданої кімнати в центрі міста у видання своїх книг. Як він ризикнув одним з перших в Україні видати безгонорарну книжку і як його дорікали колеги по Спілці письменників за поданий приклад для інших. Ще друкарська фарба не висохла на одній з книг Фединишинця, як появляється розпорядження тодішнього Держкомвидаву СРСР (дубль на Україні) про видання книг взагалі за рахунок авторів... Фединишинець і тут є першим в Україні. Колеги міняють платівку. Уже докоряють за хитрість, що видався за рахунок видавництва, хоч і без гонорару, а тепер - що користає момент і видає дуже "товсту книгу" (понад 400 стор.). Біда і сяк, біда і так. І щастя Фединишинця, що він не прислухається ні до чиїх думок, докорів, клінів тощо, а впевнено йде своєю дорогою, витрачає велику суму енергії на переговори з різними спонсорами... і помітний результат. Треба визнати, що Фединишинець першим і дуже правильно зорієнтувався в часі. Доки його колеги чухали потилици, Фединишинець видав багато з того, що раніше написав і за комуністичного режиму не міг видати. Чи мають що видавати його опоненти й зараз, коли Фединишинець вийшов на всеєвропейську арену як письменник-есеїст, а може, й світову. До речі, наскільки знаю, він єдиний письменник-краянин, хто видав книгу в перекладі англійською мовою по Другій світовій війні.

Ось вам і незручний письменник! Конарі Фединишинцьового літературного древа справді швидко ростучі, міцні. І кожен конар вимагає окремої розмови спеціаліста.

Серпень 1997 р.
Ужгород

Ярослав Лазір
поет

Живучи на книжковій планеті

Поет Володимир Фединишинець, за власним зізнанням, є робітником літератури. А в принципі, чи є інші посади в письменстві? На основі творів зі збірки "Перспектива", звідки беру й це зізнання, хочу попороздумувати над його поетичним доробком. І широко буду використовувати образні вислови названої книжки.

Ступивши у життя не самозванцем, Фединишинець запитує риторично: "Я хто чи що?" Він не обирає легшу перспективу, а правильнішу, якщо так можна сказати. І не йде на сцену поезії після довгих репетицій. А головне поет не обріс скептицизмом. У морі довколишньої хамелеонізації він - людина - величав себе вічним рядовим, що працює без вихідних. І змальовує

навіть портрет поезії:

Рима - це рама.

А думка - мама.

Не зважаючи, що життя навколо в заплатах, Фединишинець будує, витісую скульптуру поезії натхненно і вперто. Місцеві діалекти вдало вписуються в його поезію, ілюструючи час і місце подій.

Поет розуміє, що прем'єра долі буває тільки раз і, змінюючи сценарій по ходу вірша, змішує його з місцевим фольклором, запевняючи, що "ніколи не був би русином, якби легко русином бути". Може, в цім рядку - з поеми про Олександра Духновича - ключик до громадянського прочитання лірики.

Складається враження, що багато віршів Фединишинця не мають традиційного завершення, але це плюс, а не мінус, бо читач має можливість поміжкувати над його варіантами. Фактично, це певний художній засіб, як на мій погляд.

Сумуючи з приводу долі Венери, в якої відрубані руки, чи нескореного Прометея, що "людською доброю не облікся", поет тріумфує, констатуючи, що "впали ниць палаці ниці" (зазважте гру словом), вказуючи тимчасовість гриму і лицемірства, їх прозорість для тих, хто це хоче бачити.

Однічна завість деградатів до гордих: "А камінь ще ж не злітав, як птах". Це ж трактується в іншому вірші: "А на лукаве "як ся маю?" - "Прекрасно!" - я відповідаю". У світі, де "Бог помішав язики, все навиворіт, все навпаки". Тому й багато осіб типу "половинка на серединку", як визначає поет, резюмуючи про когось там - "така він людина". Фединишинець зібрал море епітетів до поняття рідна мова. Вона і маневрова, і раптова, і віща, і пелюсткова, візерункова...

У кінцевій меті громадянського поет з'єднує чи ототожнює "І кулі чесні, і кулі злі" (але це не пацифізм), а вже й об'єднує докупно лжеприятелів і анонімів. Ось як це зреалізовано поетичним рядком:

*Лжеприятель підсаджує інфаркта
Мені у груди, "люблячи" мене...*

Або ще в такому варіанті умовного звернення:

*Аноніме, заявись до мене,
Коли маєш, з іменем своїм...*

Коли маєш... Чи має анонім ім'я? Напевно. Та воно зганьблене його підлою писаниною, що ховається за поняттями "лист без підпису" чи вигадане, приbrane ім'я.

Живучи на книжковій планеті, Фединишинець старається вивільнити думку з готової уже моделі (є у нього такий твір із групи віршів-кредо). Особливо вражає "Випадок, що стався у житті, а не в лісі". Хоча, як правило, подібні випадки - зрада приятеля - трапляються саме в житті, в буднях, символічно оповитих мовби саваном нашої реальності. І ліс тут - як фон, як відтінення міста.

Наче вводячи новий термін "геометрія любові", поет викреслює, що "піврічки замерзло, а піврічки - ще ні". І це дозволяє дивитися з іронією на кволен'ку плітку про кохання та кохану, що стартує зі злих язиків ("Ти можеш...").

Умовно знявши поштову скриньку, щоб не отримати листа-відмови, Фединишинець - уродженець Верховини, бойко - порівнює два репінські весілля (очевидна умовність сюжету) - як два антитоди нашого життя у всіх його сферах, де змішуються історія, сьогодення, мелодія та ілюзія у

водовороті рим.

Я б сказав: відсутність відполірованості стверджує, ілюструє оригінальність поезії Фединишинця з формального боку, хоч тут домінує класичне віршування і наголошує на значущості думки, хоч і не має взаємоідентичності, зате має чітке спрямування - до горизонту перспективи, і навіть най це буде слалом. Врешті-решт, перспектива - це анфас поезії, знову ж таки її рентгенівський знімок, що залишає критиків рогоносцями.

Від перспективи взагалі (прихований зміст назви збірки поета) завжди очікуємо чогось нового, непізнаного, особливого, коли це філософський погляд за обрій часу. Думаю, про поезію Володимира Фединишинця не можна говорити прозою, тому скінчі своєю мініатюрою-присвятою:

Поет на Говерлі думок.
З Говерли у небо лиш крок.
Він замок буде із рим,
Неначе незримий свій Рим.
Черговий долає бар'єр
У світі життєвих прем'єр.
Де вечір буває уранці.
Поети ж бо не самозванці,
Аби утікати від зливи.
Він знову шукає перспективу,
Усе ще проходить тортури –
Цей мученик літератури.

Воїтину, поет на Говерлі думок. До читача йде книга за книгою, сповнені пристрастю, емоцій.

29. V. 96
с. Майдан

Кatalін Горват
кандидат філологічних наук, доцент УжДУ

Есе про професора

В ужгородському видавництві "Патент" з'явилася своєрідна книга (українською мовою, тиражем тисяча примірників) з-під пера Володимира Фединишинця "Феномен професора Лизанця".

Ім'я Володимира Фединишинця добре відоме в Закарпатті і за його межами: корінний підкарпатський русинський поет, письменник, критик, історик літератури, публіцист, перекладач... До цього часу з'явилося більш, ніж сорок його книг українською, русинською, російською, словацькою, чеською, угорською, англійською мовами, а окремі твори ще й удмуртською, білоруською, мовою комі та іншими. З цих даних випливає, що Володимир Фединишинець - справжній підкарпатець, людина з європейською культурою і мисленням, для якого русинсько-угорські зв'язки є пріоритетними і мають вирішальне значення. Не є випадковістю, що письменник і професор "знайшли" один одного: обоє відіграють визначальну роль в регіоні, в історії культури регіону. Художньо-публіцистичне есе про професора

Лизанця - одне з тієї серії, яку Володимир Фединишинець - як підкарпатський патріот - пише про видатних русинсько-українських особистостей (досі написав книги про ужгородського словникаря Миколу Грицака і Роберта Магочія, торонтського професора історії, який має підкарпатське походження; у планах фігурує мовознавець Йосип Дзендрівський та історик Іван Гранчак.)

Уже в назві по-українському фігуруюче "феномен", його інтерпретація змушує замислитися: чуже слово грецького походження - "рідкісне, яскраве явище, обдарування" - вживается в повідомленні, і коли це означення стосується і професора Лизанця, все одно не звучить так однозначно по-угорському, як по-українському. Слово "винятковий" повністю пояснює суть характеру Петра Лизанця: виняткова працездатність, виняткова цілеспрямованість, виняткова чесність, чуйність; поводиться зовсім інакше, ніж це прийнято серед працівників нашого оточення: не принижується перед начальниками, не поводиться зверхнью з підлеглими, не мстить тим, які безпричинно ображают, зневажають його. У всьому випливе думку своїх учнів, підлеглих, друзів, членів сім'ї (навіть неприятелів) - і приймає рішення своєю власною головою. Не робить півроботи: що розпочинає, то через вогонь і воду доводить до кінця. Має недоліки - як і всі ми, - їх, як правило, визнає. Не ідеальна людина - таких не існує, - але справді виняткова людина.

Взявши це видання до рук, читач намагається з'ясувати те, чи вдалося Володимиру Фединишинцю зобразити Петра Лизанця, чи серед багатьох даних не загубляться ті риси, які визначають його характер. Уже після прочитання першої сторінки переконуємося в майстерності письменника щодо стилю і пізнання людини: серед відомостей біографії з добром відчуттям вибирає дані і моменти, які фактами, а не словами ілюструють надзвичайність особистості пана Професора. Мене особливо захопило те, як автор вписує Петра Лизанця в історію культури карпатських русинів, з якою вправністю використовує матеріали з історії русинства, з якою любов'ю і вірністю пише про свій народ. Але в мене сформувалося і гірке запитання: чому підкарпатські угорські письменники, підігріті локал-патріотизмом, не пишуть в такому ключі про угорське культурне життя Підкарпаття? Чому шукаємо один в одному те, що нас роз'єднує, а не те, що пов'язує?

Документальне есе складається зі вступу, сімох розділів і виспіву, додатків.

У вступі автор мотивує те, що наштовхнуло його на цю книгу. Автор як студент української філології Ужгородського державного університету пригадує своїх вчителів добрым словом - видатних осіб, які створили школу в мовознавстві.

Перший розділ охоплює діяльність Петра Лизанця в контексті підкарпатської культури; другий розділ вміщує біографічні дані; третій зображує професора у ролі завідуючого кафедрою; четвертий розділ визначає його місце, яке він досяг в процесі досліджень міжнародної лінгвогеографії; в п'ятому розділі мова йде про заснування гунгарологічного центру; в шостому розділі читаємо про міжнародний резонанс діяльності Петра Лизанця; в сьомому розділі не замовчує те негативне, що було написано про професора в період зміни влади. Позиція Володимира Фединишинця в зв'язку з цим однозначна, але думки своєї він читачу не нав'язує, всього-навсього примушує задумуватись.

Автор книги в додатках подає бібліографію, рецензії. Документальне есе містить багато фотографій; стиль читабельний, вищуканий. Автор не звинувачує й не ображає нікого навіть тоді, коли між рядками освідомлений читач впізнає конкретних, але не названих осіб. Книгу рекомендовано до уваги тим, які люблять Підкарпаття, які шукають закономірність в хаосі сьогодення, які в руйнівні часи шукають значимість порядку; і не в останню чергу тим, які хочуть пізнати справжнього Петра Лизанця.

Червень 1996 р.
(Переклав з угорської Микола Вінчура)

Василь Пагиря
писменник, краєзнавець,
лауреат премії ім. Василя Гренджі-Донського

А в дитячій літературі - лідер

Не кожному писменнику, навіть маститому, випадає доля стати дитячим писменником. Дитячі твори - це своєрідне письмо, яке сприймає дитяча душа зі щирою радістю. Правда, воно повинно бути за всіма правилами дитячим. Спосіб бесіди з дитиною - устами матері чи батька - потребує справжнього таланту писменника, бо збагнути дитячу душу і розум не так вже й легко.

Володимир Фединишінець це розуміє і йому це вдається. Добру частину його творів складають дитячі вірші та оповідання, а також дитячі переклади з інших мов. Як він згадує, на його дорозі опинилася добра, щира, знаюча людина - редакторка видавництва "Веселка", поетеса і перекладачка Євгенія Горева. Без її допомоги, як зізнається, він не видав би своєї першої дитячої збірки "В половинках красна днина", не запланував би "Михайлікові голуби"; не видав би гарно ілюстрованої перекладеної книжки - угорських народних дитячих пісенькою "Танцює Жужіка". А без першої дитячої книжки, очевидно, не було б і московського видання "Едет кот на торжок", майстерно перекладеної російською мовою Тетяною Глушковою.

Як дитячий поет Фединишінець виріс на сторінках ужгородської газети "Молодь Закарпаття". Тут він уперше надрукував більшість своїх віршів для дітей, частина яких і склала збірник "В половинках красна днина". В однійменному вірші поет підказує дошкільнятам, в чому слід вбачати красу половин. В ній і кошення трави, стрижка овець і запах свіжого молока. Сюжетний хід більшості віршів збуджує в дитячій душі потребу допомогти дорослим у повсякденних турботах, вчить їх трудитися.

Закінчивши в 1961 році з відзнакою шкільний відділ Мукачівського педагогічного училища (це тут важливо), вступає на філологічний факультет Ужгородського університету, який закінчує 1966 року. Працював педагогом на Донеччині (також важливо для дитячого автора), куди був направлений за літературне і політичне "баламутство", тобто бунтарство. Повернувшись до Ужгорода, працював у редакції газети "Молодь Закарпаття" (теж добра школа), старшим науковим співробітником краєзнавчого музею на Замковій

Горі; заснував і був першим редактором газети "Подкарпатська Русь". Нині він на творчій роботі. Для дітей Фединишинець написав дванадцять книг - як поетичних, так і прозових.

На книжку віршів "В половинках красна днина" написано тринадцять рецензій (зафіксував Іван Хланта), які з'явилися в різних виданнях як в Україні, так і в Словаччині. Рецензенти Василь Черепаня, Василь Кохан, Григор Мовчанюк, Василь Домчин, Юрій Ковач, Степан Бобинець, Микола Зимомря, Микола Рішко, Василь Підгірний та інші одностайні в тому, що Фединишинець є одним з кращих українських поетів, який знає душу малюти, і як дитячий письменник - він педагог у найвищому смислі цього слова (Самуїл Маршак).

Вірші Фединишинця для дітей у перекладі російською мовою, крім книжки "Едеть кот на торжок", публікувалися також у збірнику "Малютка" (1982), журналах "Барвінок" (1971), "Мурзилка" (1980). окремі поезії перекладено білоруською, осетинською, комі, словацькою, чеською, угорською мовами. Барвисті географічні горизонти!

Володимир Фединишинець пише для дітей і прозу. На збірку оповідань для дошкільного віку "Михайликіві голуби", що вийшла у Києві у "Веселці", надруковано цілий ряд рецензій і відгуків, у яких високо оцінено хист письменника - увійти в душу дитини. Такі теплі рецензії написав Василь Басараб в "Закарпатській правді", Карой Балла - в "Карпаті ігоз со", Микола Рішко в "Карпатській зірці", Григорій Сергієнко в "Молоді Закарпаття", Василь Пагиря в "Прапорі перемоги", Степан Бобинець в "Радянській Верховині", Андрій Шлепецький в "Новому житті" (Пряшів) та інші. В оповіданнях "Спробуй намалювати", "Виглядаю татка" та інших автор проникає в психологію дитини, досліджує витоки її почувань, радості, хвилювання. Михайлика дивує те, чому бабусю люблять голуби, сідають на плечі. А його - мовби побоюються, коли він їх теж любить і годує.

У 1993 році з-під пера письменника вийшла повість-легенда для школярів "Добродій" та філософська казка для "дорослих" дітей "Півники-скрипаль, або Когут-гудак", які, як попередня прозова книжка автора "Михайликіві голуби", були прихильно зустрінуті школярами та їхніми батьками.

Повернемося ще раз до дитячої поезії Володимира Фединишинця, яка зацікавила російського читача. 1978 року у московському видавництві літератури для дошкільнят "Малыш" у перекладі на російську мову Тетяни Глушкиової вийшла книжка Фединишинця "Едеть кот на торжок" 300-тисячним тиражем. Російського читача дитячі вірші ужгородського поета зацікавили тому, що вони мають навчально-виховну спрямованість, карпатський колорит. Перекладачка Тетяна Глушкиова майстерно відтворила не лише думки чи авторські ідеї, але й своєрідність ритмічного почерку поета, яким він розмовляє з малюками. Світла ліричність, пісенність - характерна риса манери письма Фединишинця. Прикрашають книгу прекрасні ілюстрації Леоніда Карташова і Едуарда Йоффе. Не тільки книжки "В половинках красна днина" та "Едеть кот на торжок" говорять, що в особі Фединишинця маємо дитячого поета, але не менш цінним є й інші дитячі поетичні збірки, зокрема "Хытрун Мішел" (вибране), "Цей Кіт з Рекіт" та інші. В них теж яскраво простежується розмаїтість форм, своєрідний сюжет та ритми. І тут, у цих поезіях дошкільнятня відкривають для себе новий світ. Це своєрідне віконечко у цей вічно старий для дорослих і новий для малят світ.

Відомий Володимир Фединишинець і як перекладач дитячої поезії. Він

разом з Оленою Мейсарош – дружиною - здійснили переспів з угорської народних дитячих пісень. Книжечку "Танцює Жужіка" чудово доповнює малюнок, на якому під звуки музики - гусляра і бубнаша - танцює в угорському народному вбранні дівчинка Жужіка.

Засвоївші уроки Корнія Чуковського, Володимир Фединишинець здійснив колоритну і цікаву інтерпретацію казки "Айболит" українською мовою відомого дитячого російського поета.

Поет зберігає всі риси лікаря Айболита, зображені Корнієм Чуковським у його казці, і це дає підставу віддати належне Фединишинцу, як здібному поету-перекладачу, майстру.

Не втратила своєї естетичної значимості й поема Олександра Жарова "Гармонь" у перекладі Володимира Фединишина, як і "Слово про полк про Ігорів" - поеми-переспіву з давньоруської та поеми Паруйра Севака "Пісня Пісень" (з вірменської). Діапазон і розмах - дивують, захоплюють. Володимир Фединишинець понад тридцять років працює в літературі. У його доробку тисячі найрізноманітніших публікацій у газетах, журналах, збірниках. Він автор понад сорока окремих видань, серед яких книги поезій, поем, оповідань, повістей, романів, документальної прози та публіцистики. Це – ерудит, що позначається і на дитячій творчості.

Твори Фединишина вийшли українською, російською, словацькою, чеською, угорською та англійською мовами, а окрім публікації ще й румунською, білоруською, удмуртською та мовою комі. Се - оцінка.

Володимир Фединишинець виступає у різних літературних жанрах: поезії, прозі, літературі для дітей, критиці, есеїстиці, публіцистиці, збирає і друкує усну народну творчість. Його багатогранна творчість подібна до творчості Олександра Духновича, Августина Волошина, Василя Гренджі-Донського - двоє останніх його безпосередні земляки. І, звичайно, такого велета, як Іван Франко, що його вважає Фединишинець своїм учителем. Початок літературного шляху Фединишина був нелегким. На першу поетичну книжку йому довелося чекати п'ять років, хоч до того він друкувався не тільки в місцевій пресі, перелік якої чималий. Він написав цілий ряд літературно-критичних портретів Олександра Духновича, Петра Лінтура, Михайла Томчанія, Федора Потушняка, Василя Гренджі-Донського, Олександра Маркуша, Юрія Гайди, Юлія Боршоша-Кум'ятського, Івана Чендея, Юрія Мейгеша, Василя Басараба, Юрія Шкробинця та інших. Його публіцистичні твори присвячені й проблемі господарювання в нашому краї, окремим людям. Фединишинець - автор багатьох літературознавчих статей та рецензій в таких престижних журналах як "Всесвіт", "Вітчизна", "Дніпро", "Жовтень", "Пралор", "Радуга", "Дукля", "Народна творчість та етнографія", "Початкова школа", письменницької газети "Літературна Україна" та багатьох інших.

Отже, в особі Володимира Фединишина маємо не тільки прекрасного дитячого поета і прозаїка, але й науковця, якому під силу вирішення в літературній формі чимало проблем, які хвилюють не тільки нас, закарпатців. Бо немає такої теми, якої б не торкнулось його гостре перо. А в сучасній дитячій літературі він у нас - лідер. І водночас - палкий продовжувач традицій Олександра Духновича, Марійки Підгірянки, Василя Гренджі-Донського, Ірини Невицької. Таке маю шире переконання.

Травень 1996 р.

Діагноз: добряк

Мені приемно писати про діда Мейсароша (обидва діди мої були Степанами), але, на жаль, тільки спогад. Він помер 13 вересня 1979 року о 23⁵⁵. Того фатального дня був у веселому настрої, фіглював, планував уранці на старенькому "Запорожці" з'їздити на рибалку в Кам'янцю зі своїм цімбором-лісником Ернівом Шпонтаком (теж уже покійним). Ернів-бачі хвилину не міг вимовити жодного слова, як почув по телефону слова моєї бабки Бланки, вірної дружини діда:

- Пішто мегголт!

Пригадую заплакану маму: вона чекала мене зі школи, біля хвіртки, траурно одягнута - в чорній хустці, чорній сукні, чорному пулloveri з короткими рукавами. Серце мені провіщувало недобру вість.

- Що сталося? - зазвідав я, ковтнувши тяжко (пригадую навіть!) клубок у горлі. Запитання мое злилось з відповідлю мами:

- Дідо помер.

Я мав дев'ять років, коли ховали діда. Коли ховали діда, я безутішно плакав. Бо я його дуже-дуже любив, я його обожнював. Він навчив мене рибалити, чистити й солити рибу, постійно "тъогав" за собою. Бо теж любив мене.

Свого часу рибацьке місце у Кам'янці, неподалік від "Скалки", нижче підвісного мосту - другий кам'яний, після піщаного, "півострів" я охрестив Дідовим місцем. Прижилося. Минуло майже двадцять літ по смерті діда, і досі ні я, ні мої друзі інакше це місце не називають. І коли в дитинстві збираємося на рибалку - то лише туди. І не тільки в дитинстві, а й сьогодні, хоча, звичайно, набагато рідше.

Я люблю приходити двічі-тричі на рік на дві майже однакові могилки в Доманинцях. Поряд із дідом спочиває моя мудра прабабка Маргарита, його теща, котра померла на півроку раніше.

До речі, дідо мій був з двійнят. Але брат його Арпад спочив у юнацькому віці.

І коментар, з не- і ліричним відступом, до шаржу.

За фахом мій дідо - лікар-терапевт. Закінчив Дебреценський університет, став доктором медицини. І діагнози ставив на льту.

Служив у гортіївській армії, чим фактично воював проти радянської. Тоді й обставини заставили опанувати й стоматологію, що й зафіковано професійною рукою на шаржі.

Як дідо уник сталінських репресій - диво дивовижне. Може, врятувало те, що по війні записався словаком. Проте дід моєго діда (мій праਪрадід) Карой Мейсарош, перший історик Ужгорода, мав за дружину словачку Емілю Коллар. (Першу доньку, сестру моєї мами і мою нанашку, щасливе подружжя й нарекло Емілією. Друга донька - Лонка, моя мама, третім дітваком був син Степан-Піті. Ним особливо тішився дідо. І трьом онукам безмежно радів - Юлішці, Михайлкові, Миколі).

До початкової думки попереднього абзацу. Угорців, відомо ж, примусово забирали в Донбас та в Росію на Волгуматушку. Може, врятував діда комунікабельний характер: серед росіян швидко знайшов закадичних друзів. Загалом, мав тьму-тьмущу іх. Не міг з ними не випити, грошей не шкодував, багато палив. Здоров'я не шанував, хоч і лікар.

Добродушно вмів фіглювати. Купити два консерви, а сусідам, між іншим, кине: "Дві коробки". Дружина потім, сміючись, дорікає:

- Пішто, нашо такое говориш?
- Най заздряТЬ.

Друга деталь. У родинному колі на вечорах звик співати "Горті Міклоуш котонайо водьок..."

Повернемось до коментаря. Зверху на рисунку напис: "Санітарна допомога серед бойківського населення в Галичині". Знизу підпис і дата: "Феліцієнтель, 10.IV.1944.

І як не згадати тут, що у шістдесятих роках навідав сім'ю у Болехові, у котрої квартирував під час війни, приніс дорогі подарунки. Теж шікава інформація. Газета "Закарпатська правда" (за 1.X.94) надрукує замітку "На цвінтари у Надвірній..." Пишеться, що в цій землі з 1944 року спочивають 143 легіонери Угорської армії, які померли в

шпиталі від ран. Їх нашвидкуч поховали неподалік місцевої церкви у прикарпатській Надвірній. Рівно через півстоліття з Угорщини було відряджено на Івано-Франківщину експедицію, фінансував яку, до слова, Йожеф Бейреш - світознаний лікар.

На міському цвінтари й відбулася траурна церемонія перед захороненням угорських легіонерів...

У моїй кімнаті дідова світлина. На Своєму місці, загорілий, з півкілограмовою мареною в руках, а позаду - спокійний, чистий і тоді ще рибний Уж...

Онук Михайло

айбо йо-йо!

Ладью Мішканин

Букет кайфових пігулок

Підсмаженый Бегемот

Мудерна проза: пігулка замість першої деци

Сись Бегемот Бегемотович быв обыкновенным бегемотом. Может, мало повніший, як інші його родичі. Але по розуму, по ході, по роботі – кивати щелепами – такий.

І мало не такий. Бо товстів не по днях, а по почах. І Бегемотиха Бегемотівна стала не спати по почах, а журитися, що з ним буде. Розпукнєся!

Зобрався консиліум бегемотів, де мозок під тяжков кожсов булькає, вирішили ліковати го посиленым харчом, бо апетит мав звірський, а потім – раптово – голодовков. (Нне, туйки я вже про голу дівку не споминаю, бо Бегемот Бегемотович найти свій відросток у жмині жири николи не міг, від чого смертельно страждала його супутниця жисвота).

Най перебачит високо естетичний читатель, в жадній немочниці Унгвара не мож було найти клізмоньку для високоповажного пацієнта. У психуущі вольного града Хуста ци Берегсаза, може, щи бы і нашли якийсь шпірц, айбо, крім сечі, не було чим го заправити. З Гамерикы щи

Автора!

Круто дебютує Ладью Мішканин в "Айно". Розкрутися, майже, мужик на продажі власних книжок.

Родився дітвак Ладью в Олени 9 мая 1943 года - тіп-топ за два годи до поразки Імперії Зла від Германії - в с. Липинний (пак - м. Мішканинове).

Мав нянька Штефана - учителя і бджоляра, тестя Пішту - дохторя. Має акуратну матір Олену. Женився легінь Ладью в двадцять еден на файній і добрій мадярці Олені - Ілоні - Гелені і є відтогдь її ладом. І відтогдь має інтелектуальну тещу Бланку.

З академіком Магочієм на "ти".
І сам є народним академіком.

Жие файнно, айбо через раз.

Сись соняшний силует - його візитка.

гуманітарка із перестроченими ампулами не підйшла. Айбо в дорозі.

Тым часом Бегемот Бегемотович став набирати і набирати ваги і не було спасу перед повнінням. Ріс, як на дріжджах. І так, неборак, набирає, що вже му і голодовка не помагала. (Кілька була під лабами гола дівка та її так бынич не вчинив). Живот розпухав, гібы в ньому бегемотеня переверталося її постуковало лабов, просячуся вон.

Айбо тото була не Бегемотиця Бегемотовіна, а тот самий Бегемот Бегемотович, що на мене як розняв триметрову пащеку, так і не запер дотипирь... Роздуло го від воздуха. Много хапнув. Я перепудувся, оби не здох, бо шкода буде.

Трясуся, як лист на трипіті. А товстокожий Бегемот Бегемотович без ніжних пігулок річчю і днями, і ночами, і по суботах, і по неділях. Гі хворий чоловік. Хоть він - хвора тварина. Дорізати газда не доріже і я підказав му, оби посмажив Бегемота Бегемотовича жиєвом. І пак завіз в орбітянський Общепіт.

Нно, друга біда. Який завелико треба костьор, кілько дров?.. Та се щи півбіды: у хащі жисеме і хащов керусме. Айбо де взяти такий великий фандлик, оби ся на нього помістив нерозчленованій Бегемот Бегемотович? Іде взяти такое велико відро, куди будуть капати великі, як сливи, слзы Бегемотиці Бегемотовіні, коли її лада Бегемота Бегемотовича будуть смажити?..

Та щи оно бу ся виштко найшло. Айбо новий шухер із часу Нестора-літописця крутиться на орбіті, фактично і фактологічно (льогос!) на вищерблений орбіті, як орбіт без цукру, шухер-шахер-махер: яков вилкови ци вилами, ци єднорогом обертати розжирілого Бегемота Бегемотовича, що намотав дакількося мілардів і туй і там, і там і туй...

Нно, айбонич не придумати іншое, як є. Чоловіка-звіра треба смажити. На синьо-жовту газову плиту з форсунков, як Синевирськос Око, поклали фандлик, перебачте, патилю діаметром метрів зо три, наляли олаю півбочки нараз, перед тим фукнули блакитним огњем на газове "c!c!c!" І дале сі-сі-мі-сі обертали Бегемота Бегемотовича на пателі, сі-сі-мі-сі підливуючи олай і штрикаючи того вилков-єднорогом. Йому вже було виштко єдно, ци смажитися на хребті, ци на лівому боці (ліво-центрісти), ци на правому боці (право-центрісти), ци по центру. Але літіше на задници, бо економився олай: задниця жирова-мирова й піддавала...

І так шкварчало, і так - перебачте - воняло на Боздоши, де вонит і так у минулім часі, коли щи на мясокомбінат завозили здохлу худобину ци найдену псину. А з того робили ковбаску-попрікашку...

І жарят Бегемота Бегемотовича на лівій півкулі задници побулишвицькому, а на правій півкулі по-совоцькому... Шкварчут старий та вонит. Але газ палає, Бегемотиця Бегемотовіна рыдає, я ся смію: товстокожий ся жарит...

Від ушткої церемонії рано чи пузно виграє карпато-руменська екологія.

Клімаксичний булишовик

Етюдісімо конкретісімо: пігулка для комуняки

Завчасно, хоча і вчасно, єден выпердок ци выродок вступив у клімаксичный період. Ну той що? Мало таких? А туй зачалися справжні біды. Раніше би його стримувала партйна картка і кровляний білет коло заскорузлого серця, а типирьки ... А може, відты і хворота. Бо перед активнов пропагандов марксизма-лєнінізма не мав час шпінката хтиву жону (она, правда, шпінкалася з іншим і в ній виштко в порядку з тим) і так розвивалася проста простата і другое. І типирьки від приурілого булишовика життя нес в інтелігентній околиці. Каждому читат мораль довжинов у єдну-дві пропагандистські лекції - по годині кажда. І спасу нес. Кількі вы не розділяете його лише правилных думок, - враг народа. І фертик. Лише дим-димок іде від комуночленського клімаксу! Очі заплыли кровлюв. І спасу нес.

Іци за черленых часів крутив ми перед носом вказівним перстом, що від моєї писанини націоналістичним душком пахне. Я мовчав. Пахло... А типирьки сам таким синьо-жовтым хоче быти, що вже там і синього не обсталося - лише всю жовте, як г... від чоловіка, дістчика, що три дні ів лише свіжсу мамалигу. І спасу нес. Сімнадцять годів - функціонер - при керівництві первиннов ячейков він учився з г... печи калачик. І навчився. Але ніхто не хоче том калачик істи, бо з г... мож зліпити і спечи лише... г... На чим зризалися? Унгварськое земляцтво верховинців-бойків порішило на зразок гуцулів, долинян, лемків выпустити і свій біографічний словарик виходців із глубинки на широкі просторы.

Тут і заострився клімаксичный період. Выпердок не мав бы быти сюди включений, бо він нес ни простим чоловіком, ни писательом, ни ученым. Ну никым нес. Лише міні-вождьом быв колись. Одічав, обы у Первого быв папір у бударі накрученый по-ідейному, боганчі пузовані, а инак вічный кандидат у кандидаты щось чинити - не знати що.

Занюхав (нюх псячий), що діло табак і самозванно утесався в довіру двом ци трьом затурканым науков нашим академікам, які мовчкы не близуются відсунути гет самозванца-упорядника того словаря. Спасу нес.

Присніlamуся якась черлена анкета (ну, більшовик же!), де головный вопрос буде: ты з нами ци проти нас? Кількі ты писав книжки по-партийному выдержані, они ся рахують. Кількі то были якісь збоченя антисталінського толку - боронъ Боже значити. Спасу нес. Бо й так вычеркнут. І кількі ты і книжка твоя не пронумеровані булишовицьким числом - спасу нес: вон із бібліографії. І виштко буде оговорено в московським предисловії.

Кажда особистость буде перевірятися высоков комісійов із трьох чоловік (тройка пана Лаврентія). Кажім, може, ткось с професором, але втінкав аспіранту - диплом на стіл. Сексу ніч в дисципліні. Оскарженню не підлягає. Стаття 5 маніфесту-фесту комунопартії. Спасу нес.

Доктор наук може быти із темов: сувій і розвій ленінських дум на Подкарпатию. Лише типирьки треба вивернути: не-сувій не-і не- розвій не-ленінських не-дум не-на не-Подкарпатию. А де? На баранячім архіпелагу, ніт, полонинськім анклаву.

I спасу нес.

Окрім булишовицького научного подхода, він наніс сокрушаючий залп по PIO-синдикату. Як писав у стінній новинці: в точках PIO він не п'є каву, ани децу, не купує їство, або одіж, або обув, не отоварюєся. Не п'є Рату - нияку. Бунтус. І сесе вже уважаємий Синдикат чуствує: ткось підрыват його цоколь. Спасу нее! А сись "ткось" - сесе клімаксичний булишовик (від "буля" - буляник), що аж синіє, блакитніша із злости. А як бы быв клімаксичнов дівков?!

Не мав бы моци, як жаба хвоста!

Най на красні поцьомає в едно місто!

Спасу нес!

2-3.IX.97

Унгвар

Псевдопокаяння

Шкіц: пігулка для фарисея

Звичайна, буденна людина-покруч з конкретним іменем. Продукт комуно - совітського режиму. Та є в ньому щось особливое, не типове.

Хоча й чоловік як чоловік. Голова, очі, вуха, ніс, рот. Ноги, руки. Щоправда, сітає лівим плечем і при цім прижмурює ліве око. Гріх було б іронізувати з цього. Але Бог невипадково спустив це на нього, безбожника, який голосно штовхав атеїстичну пропаганду. І не покаявся досі, не висповідався. А того, що його дружина стала ходити до церкви, - мало, хоч і добре. Вона відмоляє свої гріхи, а йому б - свої. Йому - як тогочасному "члену партії" здавалося, що він далеко, орлино бачить. Фальшиве відчуття! Тепер, до всього, й сліпне. Також Божа кара.

Та не ці фізичні, фізіологічні вади ведуть мене у думці. Ніхто не застраховані від хвороби, чи якогось лиха, якщо воно спуститься від Бога. Цей Ім'ярек не думав, не гадав, що прийде інший час. Що - топтаній встане, знаний повернеться... А він топтав і гнав, як тільки міг - з усієї сили. А мав тямити про гріх, бо його батько був порядним і побожним чоловіком, як і мати. А він гнівив матір і прямим клятвним лозунгом (любител лозунгів): Ой не люблю я, мамо, ні! // Церковні дзвони мідяні!

Я вже писав (чи я тільки?), що дзвони - се музика, се краса. Як той звук стелиться долиною, вибігає звором до крайньої хижки чи долинає до хижки - орлиного гнізда на вершику гори. Це інше. Він сіяв останнє зерно, щоб не любити дзвони. Зрештою, дзвони - пам'ятки карпатського ливарного мистецтва. Та що йому до того, коли ідейні побратими палили Біблію - Книгу Книг, не рахуючись ні з чим, в тому числі і світовою думкою.

І головне, що забув цей Ім'ярек-чоловік-покруч. Що - прийде старість. І як собі постелиши, так і вистинися. Постелив погано. Спати тяжко. Хоча непогано викручується, звивається, як гадюка, щоб вижити й зараз за рахунок іншого. І виживає. Рве копійку, де і не може. Як обурювався я - щодо нього - в поетичному рядку: мовляв, учинить нездalo на копійку, а

рве ... рубля (гривню)... Але Бог то все бачить. Я підвів до головного. Цей чоловічина чинив фактично злочин перед краєм, людьми, колегами. Я не знаю, чи він відчуває, чи він усвідомлює свою вину. Але де його не зустріну, коли не зустріну, - він все одне й те ж говорить. Він виправдовує себе в усіх випадках: мовляв, якби не він, могло би бути гірше. Я думаю, що це фальш. Що він - людина бездушина, невідчуттєва. Він цим псевдопокаянням починає і закінчує бесіду. Я вже казав йому, що каятись треба також раз і гаразд. А говорити при зустрічі можна щось друге, перспективне. Бо це ретро-покаяння, таке настійливе і таке часте здається мені фальшивим. Чи помилуюся? Чому на словах такий праведник?

Чи, може, бувас добре - добреньке зло?

13-15.09.97

Я до свого жеба кладку прокладу

Фінансовий фейлетоник: пігулка для дрібних махінаторів

Це перифраз із відомої пісні. Здогадуєтесь? "Я до твоого серця кладку прокладу..." Але тут не до серця, не до кладки. Скоріше мова про мостик чи навіть міст, а вже точно про кладку, але не до серця, а до свого жеба.

Ясна річ, у цілях конфіденційності затаємничу дещо: точну назуву "товариства з обмеженою відповідальністю" та й самих злодіїв, у яких податкова інспекція, а може, й іншого роду ревізія виявила неплатежі, затягування прибутків, незаконні валютні операції. Біда ще в тому, що співзасновницею цієї "Кладки" є мало не Присята Діва, синок якої, але в особі любого чоловіка рвався-висувався в народні депутати України й ... завалився з величезним гуркотом, але барабанив груди, запевняючи не найвінчих уже виборців, який він чесний і добрий, і файній – лише голосуйте...

Так галасував, що захрип. Не проголосували!

Ну, а що співзасновниця "Кладки"? Продавали, перепродували, організовували, привласнювали, обдуруювали... Скажімо, занизили сплату податку на півтисячі гривень. За валюту продавали ваучери на поїздку в Словаччину, Чехію, але операції з іноземною валютою, звичайно, в бухгалтерських документах не відображували. Це десь на суму майже п'ять тисяч зелених. Плюс-мінус коливання курсу, інфляція та й ... наварчик готовий.

Ще інші дрібниці. Скажімо, оборудки із закупкою бензину, іншого краму та продовольчих товарів з "мудрим" використанням різниці в цінах... Словом, кожна рука до себе крива. А саме ця рука "праведниці" під проводом "праведника", що рвався до депутатства, а відтак й до іще глибшої кишені жеба. А кладка до власного жеба уже була (була!) надійно прокладена...

19.IV.97

Дубль перший?!

Іронічний сюжетик: пігулка для автокрадія

Ви ще бідні, хоч і не дуже, сіли в керівне крісло й хочете раптово розбагатіти. Не проблема! Переконайте надкерівне, якщо є, або підкерівне - для підстраховки - оточення, що для ліпшої вашої діяльності треба придбати авто... І... до діла! Звичайно, авто престижної марки.

Авто куплене. Чудово! Місяць-два покатайтесь - для ока. Але тим часом не спіть, а паралельно думайте своєю головою-довбнею. Що тут думати? Якщо в сусідньому місті у вас є добрій приятель, зателефонуйте йому, що хочете його бачити в себе в офісі (ой, ні - ліпше вдома) або конче необхідно вам завітати до нього. Добре було б, якби ваш приятель мав певний досвід угону авто...

Отож, ви домовились, що такого-то дня на таку-то годину авто буде стояти там-то в його місті (це може бути й Одеса, Донецьк, але.. ліпше Львів, все ж таки близче, щоб не ганяти через усю Україну-неньку). І тут все має бути чітко в часі. Не зачиняйте і дверей, щоб довго не треба було копиратися біля них, якщо навіть дасте колезі паралельний ключ...

Якщо ви домовитеся про Львів, поставте авто на площі Ринок, біля будинку Укрінформу: може, коли ви зіграєте епізод з п'еси - публічно, переконливо, - вискочить якийсь репортер... Нагодиться в свідки.

Отже, авто на нелегальній стоянці. Ви йдете ніби по справах. А головна ж справа - ясно яка...

Повертайтесь на стоянку некванно - із часовим запасом, аби ваш колега- "злодій" мав надійний час для угону.

І ось ви прийшли... Вашому обуренню немає меж... Тут треба виявити неабиякий артистизм. Побільше шуму, крику, гаму... Від вас викрали авто, - не забудьтеся. Телефонуйте в міліцію негайно, викликайте бригаду, але добре розрахуйте, що, кажімо, львівська поліція може бути оперативна і ваш колега ще не встиг поставити авто до якогось гаражу. Добре дивіться на цайгер, щоб не прогоріти.

Уже пізнього вечора ви з колегою можете обмінити справу, отримавши добротний куш вартості авто, яке найліпше розібрата на запчастини, щоб не заклепувати номер мотора, рами тощо.

Увечері ж, по п'янці (церемонію можна відкласти й на потім, але навіщо?) телефонуйте усім можливим друзям і знайомим, що від вас укraли авто. Обурюйтесь, нарікайте на поліцію, куди вона дивиться і т. д.

Наступного дня про людське око ви страшенно сердиті, але з повною кишенею повертаєтесь до рідного Унгвара... Тут також, штучно панікуючи, розповідайте, що з вами сталося. Ніхто не здогадається, що це невелика п'єса (скеччо) для народу. Щодругого дня турбуйте поліцію, запитуйте, чи натрапила на слід. Подвійна вигода: якщо - ні, ви впевнюютеся, що спрацювали "чисто", і створюєте враження зацікавленого в пошуку крадія.

Про всякий випадок дружина найперетворить вирученні гривні в долари - на можливий випадок девальвації. І живіть собі далі, керуйте. Щось подібне можна проробити з комп'ютерною технікою. Лише з тією

різницею, що тут активніше повинен працювати ваш напарник, якому, все ж, самому ліпше прочиняти двері і т. д., а ви тим часом скорочуєте по штату охоронця, щоб не було зайвих очей і не треба ділитися виручкою.

Красти можна будь-що. Все залежить від того, наскільки клаповухий ваш найверхній господар-спонсор, під прикриттям якого ви дісте, і, зрештою, що є наявним у вашому розпорядженні як керівника. А щоб ансамбль був злагодженим, добре б оформити на роботу дружину, сина, дочку, зятя, невістку і навіть онука, якщо є і якщо він досяг хоча б десятирічного віку, - хто там перевірятиме, тим паче, якщо інше прізвище.

Якщо вдастесь вище викладене з першого разу, можна через якийсь час - треба витримати розумну відстань у часі - продублювати. Власне, це було вперше чи дубль? Перший дубль?

За детективним оповіданням Володимира Фединишинця сюжет склав двійник Ладіо Мішканін.

1.II.97

Глухий підкоп з ретро

Етюдик зі сарказмом: пігулка для музейного злодія

Зараз тільки й чути про скуповування мистецьких цінностей. Це найвигідніший спосіб вкладати зайві гроші. А коли зайвих - наразі - немає? Їх можна на цьому ж антикваріаті й зробити. Як? Це не проблема. Поянглійському: ноу проблем! (Слово "проблем" наголошується на першому слові, по-англійськи же).

Перше, що потрібно: з помічю керівної культурної руки сісти в крісло директора якогось музею. Байдуже якого. Ви ж профан і тут, і там. Головне крісло і... розмах діяльності.

Ретро. Таке було, що до музею запеклі атеїсти, закривши церквицю, привезли два дзвони. Звичайно їх треба передати по акту для фондів, запасників. Але не поспішайте. Навіщо вам ті фонди, запасники, коли вам до рук поклали авто. Яким дивом? Та ж один дзвін або й два можна продати якісь церковній громаді, що саме закінчує будівництво Божого храму (тепер сто таких будеться). Але тим, хто дзвони здав, звичайно, дайте папірець зі своєю печаткою, що прийняли, подякуйте і т. д. (не маю часу розписувати), навіть п'ятдесят грамів поставте, однак до газети не поспішайте повідомляти, а якщо у вашому штаті є такий язикатий писар, то або позбудеться його (способом скорочення штату), або накиньте кінський намордник (є вивірені методи).

I водночас сідайте на музейне авто і покрутіться по краю, рознюхайте, в якому селі треба дзвони. Чим швидше зробите, тим ліпше. Але віддавши один папір з печаткою тому, хто здав дзвони, сходіть в контору по здачі металобрухту і візьміть звідти ще один папір, також з печаткою, що ті дзвони здали на металобрухт, оскільки (придумайте) ті дзвони були або розколоті, або надщерблені... Якщо вас спіймає сонна поліція, то викрутитеся хоча б фразою: лихий поплутав. I якщо на посаді, скажімо, начальника по боротьбі зі злочинністю сидітиме чистокровний українець, він ще й порадується такому афоризму, як у вкраїнського класика: лихий поплутав...

За грошики, виучені за два дзвони, спокійно можете поміняти марку авто: з лайби на престижне.

Та коли ви уже в кріслі директора музею, а культурний начальник ваш кум-сват-брат (все одно), або коли ви ѹому помагаєте будувати дачу на два поверхи з мансардою, адже від реставрації пам'яток залишається клятий цемент, ванно, дошки тощо (це ж наукова реставрація - із запасом на міцність у віках), то викрутившись з афераю на тему дзвонів, спокійно зачинайте іншу.

Наприклад, з помічю таки немалого штату висококваліфікованих наукових співробітників, добре освідомтеся, які експонати у ваших запасниках-фондах або їх експозиції є грошовартими, а які ничневартими. І ось - як директор - розпоряджайтесь будувати і перебудовувати експозицію, а самі фактично наближуєтесь до того заповітного і грошовитого. Він зможе зникнути тільки вам відомим способом при перебудові експозиції. Або ж можна організувати підкоп і так його уплести. Якщо це замок, тільки ви ѹ будете знати, якщо захотите, де стіну можна підкопати, а де ѹ динамітом не зірвеш, якщо це Ужгородський чи Мукачівський замок. А де ѹ пальцем штурхнеш - полетить, якщо це скансен. Тобто лише ви знаєте, що хочете і де та як - глухо! - копати. Отож, ви можете викрасти якусь цінну книжку: наприклад, якусь Біблію чи Євангеліс, або шаблю (є колекціонери, любителі цього діла). Або щось срібне чи золоте - чашу, ложку, вазу... Або картину.

О, картини! У нашому краї мастаки краси. У Волівці цілу картинну галерею вкрали... Цілу! А в Ужгороді один високий партчленівник зняв у музеї картину з експозиції її підніс своєму гостеві - ѹ не кліпнув: досі не списали... Чи вже?? Отож, досвіду не позичати в Унгварі. Крадії у кріслах імеються.

А-а! Ще як вивезти за кордон? Чепуха. Тут треба мати дружину чи дочку, чи куму за експерта. І ви дістанете дозвіл і на Тіціана, що він початківець-маляр. А якщо книжка... Господи: таж мало Біблій зараз у світі відається. Хіба мусить стояти дата 1500 року?

Головне в цім ділі: щоб ви були не тупі, як сибірський ваянок, але бездушні, посідали культурно-духовне крісло. І мали де-не-де на горі цімбора.

І.П.97

Дуплавий садівник

Експромт на Щербату Антологію: пігулка для ыстынного маразматика

У одному автономному краї є Файній Садок, до речі, новий. Ростуть у ньому пальметні яблуні. Вирішили посадити ще одне деревце - інтелектуальне, антологійне. Але мусили запросити садівника з Горници, бо свого не було на робочому місці.

У процесі роботи задумано висадити цілий ряд нових пальметних яблунь. Айбо короставий садівник з Горници виявився маразматиком. І тоді шор, що ѹому був доручений, виявився покаліченім, покрученім, сміхоторвним. То дерева переплутав, - найліпші відкинув, щоб самому

виглядати бодай якось: він теж претендував називатися яблунею, хоч мозок і серцевина в нього дубові, та дуплаві. Садок загалом красний, чудовий. А ось той ряд... Він і не виповнений, і просто місцями щербатий, як рот старої баби. То тут хибить дерево, то там... Два дерева просто виродки. А он те підрізав косо, бо він давно косить у бік чужсолюбства. І своє перегноїв, хворий панською хворотою амбітності (задавнений вірус). Зате воно хилиться, бо не на ґрунті росте, а в суцільному лайні. Він, сиротя, все думає, що май розумніший, май здібніший, май истинніший. Що - він май ліпше пише (а марає ж папір) і т. д.

А не названа точним іменем Ім'ярек Антологія, бо вона зовні файно припудренена, загримована в палітурки, що мають на собі пріпрашовану пілівку, та розгорнути її неприємно: відразу маразматика згадуєш, коли шарик поза шарик та й вилітає з копоні. А хрещені вітці і матері не добивали, бо поспішили відзвітувати. І не лише Горніцький шор щербатий, а й даякі інші. Кажім, польський. Поспішили - насмішили. І тепер треба стояти в черзі до стоматолога, дантиста, аби виготовив протез. Бо ж як ті яблука і їсти?

Якщо такі спеціалісти будуть формувати чи наглядати за Новим Садком, то він здичавіє. Чесне русинське!

21.IX.97

Рот ци - перебачте - гузиця?

Курта і крута рицінзія: пігулка для ыстынного плагіатора

У єдиній державі вийшла єдна книжка єдного пітта-когута. Держава ся кличе Україна, а назывку книжки-м забыв, як и имя автора, тямлю лише, що имя невзрачное, ненаськос, санскритськое. Айбо, якое Бог имя дав, такое и е, и кіль явилася на світ книжка, та мала явитися. Біда туйкы лішиє єдна, що книжка ся іменує русинська, а з русинством она нич общого немає.

Бо русини - люди мирні, і не кличут до битки. Раз. І другое. Русини - люди культурні. І нигда з рота русина не вилітат, як із гузиці усяка нечистота. І третьюе. Русини - люди цнотливі. І нигда легінь дівочі ци чоловік жоні не повість: "Пой, Марько е..." (здійснити статевий акт: інак не можу написати), а так уповість: "Поть, Маріко, іграти..." А сісь пітт-когут геть перепутав чистъ із безчистьев, кров із водов, а кров - не водиця, обы зазывати людей до зненависти та бійки. Або іци й іншое. У книжці перепутано два анатомічні органи: рот і гузиця. На кождом шагу встрічаєме слово другое, якое русин ганьбится каждой мінуты употребляти. Айбо автор, бізівно, якайсь виродок, бо у нього з рота (но, ци з-під поламаного пера), як із гузиці высакают сакраменты, скарбезности і всяка нечисть. Я так порозумів, що в нього де рот, де гузиця - не ясно. Врімня от времені сі органи у нього мінявутся містами...

Быває... Читателі, перебачте му фізично-психічну травму.

5.V.97

Чи потрібен зайцю стоп-сигнал?

Прикольна репліка: пігулка для комп'ятера

Осколок закритої гол-компанії "Орбіт" (без цукру) один пан на ім'я Н. вирішив підзаробити і випустив, здерши з чужого "зразка", так званий записник школяра. Точніше б, може, назвати заштаник або завушиник, або захалявник. Вийшов він українською мовою, тепер - чую - продукується угорською і російською... О Боже!

Що ж у тім записнику? Тут знайдемо і таблицю множення (відкриття!), і таблицю Менделєєва (друге відкриття). А головне тут: віддруковані лінійки, щоб школяр писав... Гоп! Є ще список українських письменників? А за яким принципом дібрани імена? За величиною? А який критерій величини? Ріст? Вага в кілограмах? Може, преміовання? Та ж воно за комуно-режimu ясно яким було. Отже, вірнопідданість.

А тут і сль. Пан Н. скорше є осколком колишнього-лишнього, бувшого-відбувшого комуно-обкому партії і в нього свої критерії, перенесені до нового часу. А там він свого часу пузковавтопанки Першому Секретарю або наливав у гранчак рідної мінералки, коли тому після смачного м'ясного обіду захотілося попити... Або загасити труби по безпробудній п'янці.

I нічогісінько в тому записнику, до речі, свого - карпатського. А отже, так він потрібен нашому школяреві, як зайцю стоп-сигнал.

По-українському перепрошує пана за критичне слівце.

4.VIII.97

I пеc не брехne, або "Піждинька" без уваги

Читацький відгук: пігулка для лжесурналістки

Тепер, кому не лінь, засновує і випускає всілякі видання. Але забуває при сім головне: що він хоче заперечити чи утвердити своїм друкованим "дитям", яку нішу заповнити, якщо вона існує. Ну, нішу знайти ще можна. Ще можна знайти щілінку, аби противутися. А ось - що далі...

А далі оте новонародженнє буде загоряти в кіосках. Ось з'явилася місяців за два чи за три тому комуно-бордового кольору фактично (простіть мені, жінки!) безліка "Піждинька". Не газета, не журнал. Бісексуал! По-перше, іноземно-братньою мовою з невиразною стилістикою. Ну, та Бог з тою стилістикою. А зміст?! Як і що варити... Господи, та хіба наші карпатські жінки не знають як і що варити? Були б тільки гроші на продукти. Якість рекомендацій по в'язанню. Дуже поверхові! Звичайно, як "Піждинька" без сексу?! I ось "відкриття": чоловіка вабить гарна білизна. Це - епохальне відкриття! Я, правда, народний академік, людина вельми зайнятна. Але спідницю не піdnімаю, аби глянути на білизну. Я спершу дивлюся на "мордашку", ковзаю поглядом по талії, пробігаю по ніжках. Ну, а вже коли б дійшло до роздягання, то - ясна річ - пахуча (по-чеському вонюча, даруйте на українському слові) білизна сприяла б скресанню моого сексу... Десь там на сторінках можна знайти позаторішній вуличний анекдотик. Я, Ладъо Мішканін, підкидаю для "Піждиньки" свіжіший.

Власне, це її фірменний.

3000 - ий рік. На Підкарпатській Русі виконуються заходи Кабміну України щодо українізації Рутенії й викорінення рутенів.

Галичанка віддалася за місцевого (о Господи! - Л. М.). Чоловік голоний і змучений прийшов з роботи домі. Просит:

- Жоно, дай ми вечеряти!

- Піждди троха.

- Та я не пизди у тебе прошу, а істи.

Рекомендація "Айно" - негайно надруковати сісь анегдот у "Піждинці".

Одного не розумію. Невже засновники, видавці не відають, що зараз майже у кожній сім є грунтовні видання з кулінарії (Боже, скільки лише видавництво "Карпати" за останніх десять літ випустило й перевипустило й рецепти угорської кухні, й печивні рецепти!) Невже у добреї газдині немає довідника "Хімія у нашему домі" чи альбомів по в'язанню, чи просто того чи іншого побутового довідника?! Отож, яку нішу "Піждинька" заповнила, сказати трубо.

Ой, заповнила! Скромні проходи та ніші кіоскі в, де зосереджується преса для відправлення цурік на базу - або для повернення "власнику", або для списання на макулатуру. Отож, перш ніж щось випускати, помійтіе голову румунським шампунем, просушіть молдавським феном, накладіть громіз кремами з живлющого Мертвого Моря, просидіть три дні у квартири-хрущобі, розшевеліть шарики у копоні, як їх активізують на запустілому університетському бетатроні, - а тоді вже форверц... Або - кроком на місці...

Аби бути конкретним. Я поцікавився в одному з центральних (!) ужгородських кіосків, скільки примірників отримали і скільки продано. Отримано 50 примірників (тираж фуганули в кілька тисяч, не маючи де дівати папір і гроши). А скільки продано?.. Тут слово симпатичній пенсіонерці-кіоскерці:

- Ви другий, хто про неї запитав протягом місяця...

I по паузі гірко додала: "Уже тричі понижували ціну... Все одно не купують. Чим думають люди, коли таке друкують?! Сідницями?"

Мені здається, що й безкоштовно ніхто не візьме, бо кіоскерка розвивала думку, якби ще дешевше, то, може, нав'язала б, порушуючи правило, до газети чи як здачу в 5-10 коп. до спортивної або чогось іншого...

Ніхто ж не візьме і безкоштовно, бо виданнячко пустеньке, порожнє. На "Піждинку", словом, і пес не бреше... А заміж за читача ої як хочеться... Та він уже не такий дурний, оби клонути на гумову діру...

20.IV.97

Горбіт без смаку

Комплімент: пігулка для Бегемота на закусь

Горбіт - се горбата новинка. Прости, Боже! Бо сміяється з каліки не яло, а їссе новинка-каліка. Айбо она сама себе виставила на посміх. Такое дала собі й ім'я: Горбіт без цукру. Але то не лише без цукру, а без смаку.

Бо не думайте, що їй перчена, попрена. Або квасна ци якась іншака. Ніт. Ніякого смаку, коли її споживаєш очима. Бо в рот вату не беруть. А кідь бу взяли, - є і такі експерти, - то кажут, ош она безсмакова ци дистильована, як врачебна вода.

Другим бы словом - Горбіт без смаку є комунно-совіцьков новинков. Бо єї керманіч - головний горбітнянин, неборак, є реліктовим булишовиком. Він згорбився від перейдання. Айбо скорше є українським колобком: який високий - такий широкий, інак - круглый, гі велика-велика лобда. Не йде - котиться. Голодовав неборак, голодовав - від жиру спасався, жиром спльваючи. Думав, ош му поможе: схудне. Щи думав, що голодовка розуму додасть му. Клітини мозку гі май будуть робити. Але де?? Щи гірше му стало. Першого дня, як заверг голодовку, так обївся, що нараз набрав у вазі іци булише, як мав. До з двамийтры (центрнери по-укр.) і став товстым Бегемотом. Так типирики го і кличуть - пан Бегемот. Таким і ходить по Унгвару. Ніт - возиться. Але і протуар, і сама улиця вгинатся під таков Бегемотячов вагов. І головне, він не просто пан Бегемот, а обыкновенный мот - злодій. Правда, современного комунно-совіцького образця. Знає вищиткі топти шахер-махер, як украсти з рахунку гроши, або служебну машину перетворити у власну - путьом організації крадіжки в чужімгороді руками своїх людей і подібнос. І головнос: крадіжка спонсорських горбітнянських гроши на будівництво власного котеджика ци й дачки на три етажі. Ге, така антихристиянська каліка псевдозападного пошибу кермує Горбітом без смаку, беззмовним, німым фактично, безголосым і глухим до вищиткіх крайових проблем і майголовної - долі, судьбы корінного народа русинов. Але у світ тата горбата новинка іци раз виходить, доки спонсор не пробудиться із глубокого сна і не увидит, що жєє у глубокому фінансовому спанку, доки не пропре капрає очі і не зрозуміє, що його надули (ощукали по-укр.), як надули його попередника-спонсора, що через вкрадені міліарди тоді купонів (шість ци сім?) судився з Бегемотом. Але що висудив, кой тат знає совіто-булишовицькі папірьові порядки. Інакше бы невеличка дачка на три етажі з мансардами гавкнула в державну власність.

Як розумієш, високопочтенный читателю, говорится про духовного каліку, якого бы хотілося направити на праведный путь. Але його так іскalічiv іудейський маніфест комуністичної партії Карла Маркса і Фріда Енгелса, що Бог знає, тко і як му може помочи. Двері будь-котрого Божого храму - православного ци греко-католицького - широко відкриті діля кожного челядника, здорового ци каліки, - лише бы він хотів помолитися, висповідатися, очиститися від гріха, від скверни. Айбо сісь і дале крутит двома з десяти шариків, які осталися в його копони, крутит, як викрутитися, як украсти по-новому, як заграбастати булише собі, а не віддати, як радив Ісус Христос. Бо коли віддаєш, примножиться тобі. А коли стягуєши, пропаде вищитко.

Така нечоловічо-Бегемотова природа, така буйшовицько-алкоголна вихова, така сатанинська - не християнська! - жадоба. Може, туйки народна аксіома якраз точна: горбатого могила виправит. Маю на думці: горбатого горбітнанця могила розгорбатит.

Василь Басараб

Айно, айно...

(Таку мав примовку художник Андрій Коцка)

Другий край дібрани звеселяла іволга. Той золотий наспів щасливо в'язався у лісовій затіні із сонячним променем, а відтак зі стежкою, якою йшла Марина. А в уяві дівчини за світлою стежиною постав Андрій Андрійович, що так по-дитячому вміє розсміятися. Навіть подумала, що в нього ніжно-жовте, як іволжине пір'ячко, волосся - хоча воно просто побілло. Та й промітний, як та тропічна пташка - носить мольберт з урочища в урочище... Є щось у ньому таке, є - південне, гаряче... Хоч і його око тут притінене суворою зеленню смерек, він бачить ясніше!

Про це йому Марина сказала. Він ніби не вчув - придивлявся до діда Івана, а той сперся на палицю так, якби тримав запалену свічку. Ніяк не вдавалося намовити старого на дещо спокійніший, відвертіший погляд. Треба було справді завести розмову, відволікти діда від надмірної уваги до пензля.

Схилив голову набік:

- А ви чогось смутна... Але не біда. То не кожна натура однакова. Декотрій не дай істи, а дай посумувати... Пам'ятаю і сумні часи. Тоді я ще мусив ходити до школи, а не за дівчатами. Айно, айно... Але верховинець, що пхався до сонця, чи просто - в науку, перший урок мав із сміховинок. Бо починалося все з

Автора!

Василь Басараб (1932 р.н.)
- добре знаний поетичний
прозаїк. Чутливий.
Акуратний. Бібліоман.
Журналіст - ас. За вшyтками
довідниками народився 25
травня. Аж, як виявилося у
приватній бесіді, ні - тижнем
раніше, 18-ого.

Лауреат трьох краївих
премій.

того, що наймав квартиру, а господар вижене курей з надвірної хатки й показує: за оцю кімнату платиться десять "качок" (корун чеських), а за ту - дванадцять. Хлопець роздивляється - ба яка між тими конурками різниця? Господар пояснює: а така, що за дванадцять "качок" дістанете до хати й мишоловку. Ха-ха!.. Но та виджу, що вам веселіше... Тепер слухайте сюди - дещо з тої давньої науки корисне й нині. Наприклад, говорилося: "Коли виходиш заміж, то добре відкрий очі, а як уже вийдеш, то трохи іх примруж". Ой, то дуже мудро. Вам може нагодитися... Ну, а потім кум питає кума: "Що ти скажеш, як прийдеш додому?" - "Скажу лиш - добрий вечір, бо все інше скаже моя жінка". Айно, айно. То теж із моєї пряшівської науки...

...Вона каже: "Знаєте, я думала, що як вийду на Великий Верх, де нема ні дерева, ні кущика... не видно дороги - лише зелені згірки, то світ мені постане у всій простоті..."

Йде мені на очі Манайлів малюнок "А стіл був порожній". Пам'ятаєте, ті дві стеблини рук... відхиlena кришка глибокого стола - така гола, невблаганно сіра... а на краєчку, недosoяжний для заслаблої руки, божевільно палаючий глек. Туманиться простір, і вже переді мною - мої тонкі руки, що тягнуться через опустілий полонинський переліг, а на вранішньому прузі, просто мені в очі, гарячково палахкотить сонце... Дивно, що художник відбив картину голоду - в старій горянській хаті, а ніби дивився на голу полонину. Якось ви, художники, це вмієте - накладати мале на велике... Я ось діда Івана бачу на самому Великому Версі, а він - простий, важкий, земний - стисне в руці палицю і диває в село, до своєї хати. У пожовтілому кожусі, з відкритими грудьми... на очі зів'яло опущені брови - живий чоловік. І йде собі додому. Лишається мені полонина. Гола, гола... Як голодний стіл. З червоним глеком сонця. І мої холодні руки - от..."

...Андрій Андрійович не змовчав.

"Ми з дідом Іваном знайомі давно, - глянув і на нього. - Правда не настільки, як із його жінкою, ха-ха... Ілянкою, аби була здорована... Але фігля фіgleю, а тут інше діло. Айно, айно. Я тоді ще малював їх батька, небіжчика Федора. І він ватажив, правда, великий був вівчар... Намалював старого аквареллю - відразу сухе, і що - несу в село: ану, чи впізнають? А Іляна впала на коліна: "Ой няньку дорогенький!" - і плаче, говорить, як з кимось живим. Каже, такий добрий, тихий, як і дома. Такі чисті очі... Я розчулився вже й сам. Пообіцяв, що як прийду в Ужгород, то перемалюю старого олією і акварель залишу їм на пам'ять. Так і було: через якийсь час узяв я той малюночок,

зарамував його, засклів і відвіз у Гуковий. А діда Федора не стало. Як ті люди зраділи портретови! То треба було бачити, бо гріх би щось навіть додавати. То була настільки чиста радість, що засвітилася слъзою. Айно, айно... Час був, пригадую, під осінь... а як випав сніг, то полював я в цих краях на зиму: в неї ж таке рідкісне біле хутро, айно, що дивишся, вже й та зима водиться лише по гірських нетрях. Но, та кажу, був я у цих краях - і так, якби щось мені шепнуло: ану, зайди до старих знайомих. Зайшов, роздивився - портрет на стіні... Але що то - лампочка від нього закрита газетою. Я обережно запитав: "А ви засвічуєте лампу?" - "Засвічуємо", - кажуть. "То не загориться від неї новинка?" - "Коли загориться, повісимо нову" - "А навіщо?" - "То аби старому не било в очі світло. Най спокійно собі спочиває..."

З язика Марини вже зривалося: "Дивіться, яка дикість!" Але художник вигукнув: "Яке благородство! Яка людяність! Треба би впасті на коліна й молитися на таких людей, аби з іх душ лишилися бодай якісь крупинки! Ви мене розумієте?..."

...І вона блукає, блукає по лісу - неначе ховається від того сонячного ока, що зазирає в людську душу і вміє спалювати в ній вікову дрімучість, а виявляти незвичайність... Із якимсь незручним почуттям стала уявляти, що те око дивиться на неї навіть через хащу і весь час нагадує: а ти сліпа... сліпа. Дарма вона так пильно придивляється до дерев, до гілки, до листка.

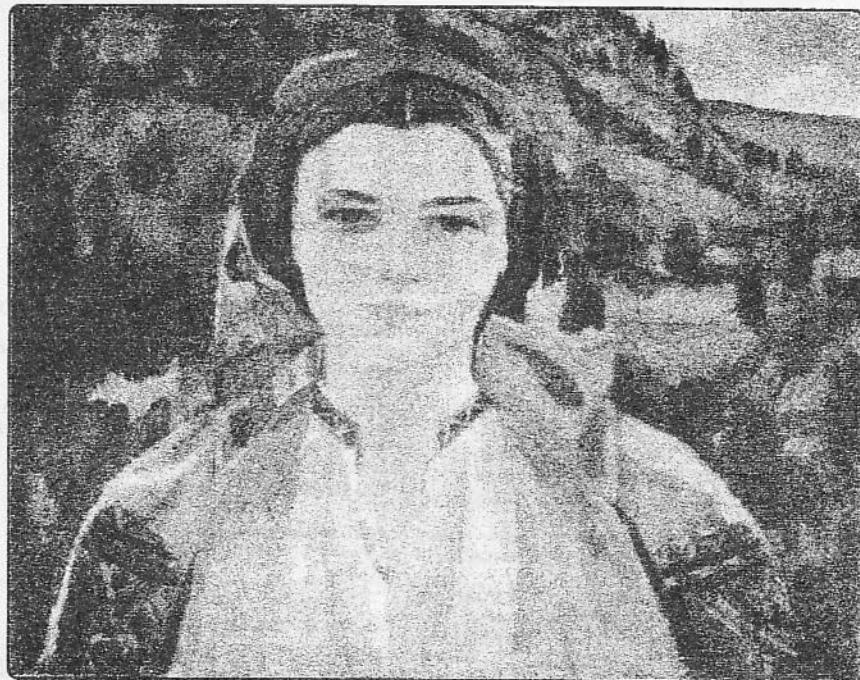
... Як той говорив! Каже: "Подивіться на діда Івана - з таким чоловіком не треба й розмовляти, досить коло нього посидіти, побути. Айно, досить побути з ним разом - і все збагнеш сам. Хіба його потрібно питати, чого він вівчарить? Чи що йому любиться... що не любиться?.. Подивіться в ті очі, Маринко... Ніжність, велика ніжність. Він - як наша верховинська жінка. Хлоп за свою паленку міг продати й душу, а жінка - айно, айно, - завжди була чесніша, дитинніша. Такий і дід Іван. Він видіться увесь час однаковим: ранок, дощ... гудуть вітри або пражить спека... іти йому на схил чи зі схилу - він собі однаковий. Спокійний і мудрий, як сама природа..."

Ті очі вже й не можуть дивитися інакше. Світ для нього цільний, як він сам, частина того світу. І не розпитуйте нічого, він про себе сказати не може, тим більше не вміє виділити щось із свого життя, як найголовніше. Відламаний окрайчик із хліба для нього - хліб і тільки. Не потрібно нічого питати. Хіба полонину, гору щось питаютъ?.. Досить подивитися і відчуєш - то краса, то диво! Отаку людину можна передати хіба що через образ самої природи... Він пасе собі й отари, й тумани, й зірки. А поле - як вічність!.."

Марина йде і бачить: поставали над потоком коні.
Нахилили голови, п'ють воду. Відлучені від простору, від бігу
— вони нерухомі. Навіть сірої масті. Вже, казати, й не схожі
на коней. Прості камені... що лиш придумала з них коней. Та
не такі собі й прості, оті кам'яні коні. Бо це вона помітила їх на
лісовому водопої... ніхто інший, а сама відкрила, що вони є —
такі дивні коні.

І знову світ для неї дивоглядний...

(За повістю “Осідлані гори”)

Андрій Коцка. **Верховинка**, 1956

Агой!

АЙНО

крайовий часопис-альманах

1
осінь-97

ЗМІСТ - ОГЛАС

УТВАРЯЙ-НО!(1-3) -

Михайло Фединишинець. Такий час – настас...

Володимир Фединишинець. Газда і Газдина.

ПОЕЗІЙНО ПРОЗОЮ(4-7) -

Володимир Фединишинець. Людина вчилася літати. Терпнія, довжиною в тисячу років. Я "неопролетарський" письменник. Михайло Фединишинець. І без абзацу.

НЕГАЙНО(8-11) -

Володимир Фединишинець. Біле покривало. Володимир Тараконич. Четвертий русин в будзамаму.

АВТОРИТЕТНО(12-17) - Павло Роберт Магочай.

Русини суть і будуть.

НЕЗВИЧАЙНО(18-23) - Петро Мідянка.

Триединість руської душі. Олена Мейсарощ. До прийдешності – від коріння.

ФАЙНО(24-25) - Михаїл Кемінь.

Царіця – Подкарпатська Русь. Іван Калинич. Жие русин. Василь Щерба. Не дайся! Анастасія Даліда. Памятка для русина. Іван Турянниця. Не!

Михаїл Чекан. Сум.

Владимир Федынышынец. Душа моя людська.

АНТОЛОГІЙНО(26-28) - Анна Галай-Печора. Борозни.

Олена Мейсарощ. Усмішка волоська.

Стою вже поодаль. Лідія Повх. Дощ у Львові. Юрій Мегелі. Відстані.

Михайло Фединишинець. Я вами марю.

СПОВІДАЙНО(29-51) -

Володимир Фединишинець. Ворожка з Високої. Сексот і Оксана. Орфей-рятівники.

Михайло Фединишинець. Офорт Отта.

Аспект чи спектр проблеми-леми?

ШКОЛА ШТАТУ БОЗДОШ
(52-62) - Тетяна Дробнич. Доглядаю свій сад."

Михайло Долинянин. Народилися в Радванці. Карой Бойко. Освячення Першовереснем.

Майкл Грегг. Гуманітарне ядро. Михайло Боздоський. Грані "Груні". Роберт Рогович. Я грех свершил. Іванна Бецко. Лебеді. Якщо хочеш Аліса Журавська. Мой милый мальчик. Михайло Фединишинець. Коли. Ганна Хома. Грізний Сторож. Життя. Тетяна Рошканюк. Річка Уж ...

АЙ НОВЕ(63-64) -

Володимир Фединишинець. Невідомий лист академіка Грабаря. І. Е. Грабар до П. П. Гаталяка. Лист. Факсиміле

АЙ КРИТИЧНО(65-77) -

Павло Роберт Магочай. Його перо не знає кордонів. Василь Черепаня. Сильно ростучі конари Фединишинцового древа. Ярослав Лазір. Живучі на книжковій планеті Кatalін Горват. Есе про професора Василь Пагірия. А в дитячій літературі – лідер.

СПОГАДАЙНО(78-79) -

Михайло Фединишинець. Діагноз добряк.

АЙБО ЙО-ЙО!(80-91) -

Ладіо Мішканин. Букет кайфових пігулок. Підсмажений Бегемот. Клімаксичний булшовик. Псевдопоказня. Я до свого жеба кладку прокладу. Дубль перший?! Глухий підкіп з ретро. Дуплавий садник. Рот ци – перебачте – гузиця? Чи потрібен зайцю стоп-сигнал? І пес не брехне, або "Піждинька" без уваги. Горбіт без смаку.

АЙ КОНЧЕЧНО(92-95) -

Василь Басараб. Айно, айно...

На обкладинці: репродукції графічних портретів художника-академіка Йосипа Бокія.

Співредактори вдячні Сергію Яковенку за комп'ютерний набір і сумілні верстку за їхнім проектом.

Співредактори:

Володимир Фединишинець,

Михайло Фединишинець

Адреса:
294015, Ужгород-15,
бул. Легіонів, 9/⁵²
Фединишинцям
Tel.: 5-23-83

Крайовий часопис "Айно"
є квартальніком,
орієнтований виходом
на пори року.
Періодичність не гарантується

Часопис друкує матеріали
українською та русинською мовами.
Видання безгонорарне.
Співредактори від авторів
матеріали запрошуєть,
залишаючи за собою право
скорочувати їх.
При передрукі
посилання на "Айно" обов'язкове

Та я піду до дівчини

Allegretto (Помірно швидко)

Та я піду до дівчини,
Поцюлю файню.
Та я кажу: « Ци ня любиш?»
А вна каже: «Айно».

Ой, білява білявина,
Не жмурькай очима,
Бо ты мене прижмурькала,
Ай приворожила.

Ой, мій цімбора ся женит
Та я му кумую,
Бере мою файну рыбку,
А я не баную.

Анонс – Айнонс-2

Дорогі айни!

Сподіваємося на нову зустріч з вами.

У другому «Айно»-мері аристократичного і модерн-ого часопису гарантуємо публікацію трьох невідомих листів поета-академіка і вченого

Максима Рильського,

статтю – новий погляд

на першого історика Ужгорода

Кароя Мейсароша

з репродукціями його портрету та портрету його дружини Емілії Коллар, спогад про генія русинського живопису

Федора Манайла

з репродукцією невідомої роботи, вишукану прозу і незвичайні поезії, проблемний огляд книгодрукування останнього десятиріччя...

Айно-айно,
і ті Три Крапки.

айно

крайовий часопис-альманах

1

осінь-97